

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМ. М. МАКСИМОВИЧА**

**ВОЄННО-ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ
ВИКЛАДАЧІВ ЧЕРКАСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
(1995–2015 рр.)**

**Анотований
бібліографічний покажчик**

Черкаси – 2015

УДК 016 : 94 : 378(477.46)
ББК 91.9:63.3+63.3(0)я1+74.483(4укр-4чек)
В 63

Рецензенти:

проректор з наукової та інноваційної діяльності
ЧНУ ім. Б. Хмельницького
д. іст. наук, професор
С. В. Корновенко

проректор з виховної роботи
Черкаського державного технологічного університету
д. іст. наук, професор
В. М. Лазуренко

Укладачі:

канд. іст. наук., доцент, вчений секретар наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича В. О. Кіреєва
канд. іст. наук., доцент, вчений секретар наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича Л. Г. Лисиця

Науковий редактор:

канд. іст. наук., доцент, директор наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича Г. М. Голиш

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол №3 від 24 грудня 2015 р.)*

В 63. Воєнно-історичні студії викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (1995–2015 рр.) : анот. бібліогр. покажч. / уклад.: В. О. Кіреєва, Л. Г. Лисиця. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015. – 156 с.

УДК016 : 94 : 378(477.46)
ББК91.9:63.3+63.3(0)я1+74.483(4укр-4чек)

70-річчю завершення Другої світової війни присвячується

ПЕРЕДМОВА

Серед найважливіших проблем вітчизняної історії особливе місце належить тим, що пов'язані з періодом Другої світової війни. Це зумовлено тією обставиною, що економічний і людський потенціал України був одним із основних чинників, які визначили перебіг та наслідки військового протиборства СРСР і Німеччини. Обидві воюючі сторони значною мірою залежали від сировинних, продовольчих і трудових ресурсів України. Український соціум став важливим джерелом комплектування бойових з'єднань і підрозділів Збройних сил СРСР, а також формувань антинацистського руху Опору та українського самостійницького руху. Своєю бойовою й трудовою звитягою та жертівністю український народ зробив вагомий внесок у перемогу над нацизмом. Водночас, ставши суцільним театром бойових дій, Україна за роки воєнного лихоліття зазнала величезних матеріальних і демографічних втрат. То ж цілком закономірно, що дослідження історії України означеного періоду було і дотепер залишається предметом підвищеної уваги науковців.

Зміни в теоретико-методологічних підходах до вивчення воєнної проблематики та розширення можливостей джерельного забезпечення в умовах незалежної України позитивно позначилися на стані наукових розробок й дають можливість неупереджено й об'єктивно реконструювати всі складові вітчизняної історії воєнної доби. Приємно констатувати, що помітний внесок у цю справу зробили і вчені Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, де вже понад двадцять

років проблематика історії України періоду Другої світової війни є предметом наукових студій доволі великої групи дослідників. При цьому варто зазначити, що серед цивільних ВНЗ України лише в Черкаському університеті (кафедра всесвітньої історії) ця тематика спеціально вивчалася впродовж означених років у рамках комплексних науково-дослідних тем «Актуальні проблеми історії України періоду Другої світової та Великої Вітчизняної воєн» (1995–2008 рр.) і «Актуальні проблеми світових воєн ХХ ст.» (2009 р. – до тепер). В університеті виникла й успішно функціонує наукова школа доктора історичних наук, професора О. Г. Перехреста. Дослідницькі студії цієї знаної в Україні та за її межами школи координувалася в рамках співпраці з плановими темами відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України.

Пріоритетними напрямками наукових пошуків для членів цього творчого колективу стали: методологія, історіографія та джерела воєнної проблематики, політичні процеси та міжнародні відносини періоду 1939–1945 рр., соціально-економічні процеси в Україні в період воєн, місце і роль України в розгромі нацизму, економічні та гуманітарні наслідки воєнного лихоліття для України, процеси післявоєнного відродження економіки й соціальної сфери республіки, становище та повсякденне життя різних верств українського соціуму у воєнні та післявоєнні роки. За результатами наукових досліджень у означеному тематичному напрямі вченими Черкаського університету захищено одну докторську та 7 кандидатських дисертацій, опубліковано 5 індивідуальних монографій, 8 розділів та підрозділів у сучасних фундаментальних виданнях Інституту історії України НАН України «Історія українського селянства : нариси : в 2-х томах», «Україна в Другій світовій війні: погляд ХХІ ст. : історичні нариси : в 2-х книгах», «Економічна історія України : історико-економічне дослідження : в 2 т.», 6 тематичних

збірників статей, довідкове видання, понад 400 статей у фахових наукових журналах та збірниках наукових праць, низку краєзнавчих науково-публіцистичних видань, десятки статей у періодичній пресі. Окрім цього, виголошено понад 200 доповідей та повідомлень на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових і науково-практичних конференціях, проведено понад 20 міжнародних, всеукраїнських, регіональних та університетських конференцій, «круглих столів», презентацій тощо.

Окремим напрямом зусиль черкаських науковців стала популяризація історичних знань, формування сучасної моделі пам'яті про суперечливі епізоди нашого минулого, активна участь у культурно-просвітницьких заходах, виступи на радіо і телебаченні. Все це сприятиме консолідації суспільства в умовах складних політичних та соціально-економічних трансформацій у державі, успішному пошуку адекватних відповідей на сучасні виклики.

Презентоване видання, досить фахово підготовлене працівниками наукової бібліотеки ім. Максимовича, засвідчує вагомий творчий внесок науковців університету у вітчизняну історіографію історії України воєнної доби і років післявоєнної відбудови. Сподіваємося, що воно буде корисним для науковців, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться історією України означеного періоду.

Високо оцінюючи вагомий творчий доробок вчених університету, хочеться побажати їм нових творчих успіхів у дослідженні воєнної проблематики.

*О. Є. Лисенко –
доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни
Інституту історії України НАН України*

Слово від укладачів

2015 рік ознаменований відзначенням в Україні та світі 70-річного ювілею завершення Другої світової війни 1939–1945 рр. Відтак з'явився вагомий інформаційний привід для узагальнення творчих набутоків вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького у вивченні подій найбільшої трагедії ХХ століття, що з огляду на нестихаючі воєнні дії на Сході України має очевидну актуальність.

Черкаський національний університет став одним із провідних центрів України щодо вивчення проблем історії Другої світової та німецько-радянської війни. Його викладачі впродовж 20 років плідно та невтомно працюють над складними проблемами воєнної історії, і це вилилося в значну кількість наукових видань і публікацій.

Запропонований анотований покажчик має на меті презентувати творчий доробок викладачів університету протягом 1995–2015 рр. в царині воєнно-історичних досліджень. Тематика видання органічно пов'язана з традиційною серією «Бібліографія вчених ЧНУ», яка вже впродовж понад 10 років ведеться працівниками наукової бібліотеки ім. М. Максимовича.

Окреслені хронологічні межі бібліографування обрані не випадково. По-перше, традиційно активізуються наукові пошуки саме напередодні ювілейних дат. У нашому випадку – це 50, 55, 60, 65 та 70-річчя від дня завершення Другої світової війни. По-друге, укладачі покажчика прагнули показати тяглість традицій щодо вивчення воєнної проблематики викладачами університету. По-третє, такий проміжок часу дозволяє відстежити кардинальні зміни методологічних парадигм та підходів до вивчення передовсім

подій німецько-радянської війни; виокремити перспективи подальших наукових напрацювань, що має неабияке прикладне значення.

Особливістю запропонованого видання є те, що цей покажчик укладено як анотований, а це посилює його інформативність. Анотований покажчик містить майже 300 позицій бібліографованих праць. Наведено публікації викладачів, які працювали у ВНЗ в окреслений період. При цьому укладачі видання не претендують на повноту викладу матеріалу, адже насправді кількість робіт з воєнно-історичної проблематики викладачів ЧНУ, очевидно, значно більша, проте в силу об'єктивних обставин, деякі з них, ймовірно, не були включені до видання.

За видовою ознакою – це монографії, збірники, статті, довідкові видання, публікації в ЗМІ, тези та матеріали конференцій. Запропонований покажчик має наступну структуру: передмова, слово від укладача, власне бібліографічний контент, відомості про авторів публікацій, іменний та географічний, предметний покажчики, перелік умовних скорочень.

Бібліографічний контент, з метою зручності користування покажчиком, укладено в хронологічному порядку. Всі анотації розташовано за роками, в межах одного року – в алфавітному порядку. У свою чергу, покажчик включає бібліографічний опис книги, збірника, складової частини документа тощо. Застосовано як монографічний, так і аналітичний типи описів. Бібліографічний опис документів складено в суворій відповідності з чинними національними стандартами України.

Звертаємо увагу наших читачів на те, що задля зручності користування покажчиком, застосовано певні стандарти подачі анотацій залежно від характеру праці вчених. Так, монографії, збірники, автореферати захищених дисертацій та розділи академічних видань з огляду на їх значимість

та обсяги супроводжуються більш розлогими анотаціями (4 – 7 речень) і виділені напівжирним шрифтом. Натомість статті репрезентовано анотаціями, що складаються з 2 – 3 речень, а публікації в довідкових виданнях та ЗМІ – одним поширеним реченням. Вони подані мовою оригіналу з паралельним перекладом українською.

Потрібно вказати й на особливість укладання рубрики «Відомості про авторів». Вона подає інформацію про нинішні посади, вчені звання та наукові ступені персоналій історієписання. За потреби вказуються й попередні посади, цю інформацію подано в дужках.

Видання розраховане на науковців, викладачів, бібліотечних працівників, студентів, а також усіх, хто цікавиться воєнно-історичною проблематикою.

*Вікторія Кіреєва,
Лариса Лисиця*

Бібліографічний контент

– 1995 –

1. **Бутенко Р. К.** Жінки у Великій Вітчизняній війні / Р. К. Бутенко, Л. Д. Статі, Л. В. Кириленко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 37–39.

Статтю присвячено участі жінок у війні 1941–1945 рр. Визначено військові спеціальності, характерні для жінок: лікарі, медсестри, санітарки, снайпери, льотчиці, зв'язківці, розкрито значення їх самовідданої праці в тилу.

2. **Бутенко Р. К.** Виховуємо на героїчних сторінках Великої Вітчизняної війни / Р. К. Бутенко, Л. Д. Статі // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 120–122.

У тезах доповіді акцентовано увагу на виховному компоненті героїчних сторінок війни для молодого покоління. Розкрито різноманітні форми роботи серед студентського загалу під час вивчення курсу історії України.

3. **Гаврилова Т. О.** Семантичні зрушення у власних назвах під впливом подій Вітчизняної війни / Т. О. Гаврилова, Н. М. Гончаренко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 157–159.

Метою розвідки стало визначення семантичних зрушень у власних назвах від впливом війни. Зокрема, схарактеризовано основні форми впровадження в мовну практику ряду власних назв – найменувань фронтів, напрямів руху армій, ліній фронту, плацдармів, партизанських об'єднань, нагород тощо.

4. **Гальченко С. І.** Фашистський геноцид на Смілянщині / С. І. Гальченко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 96–98.

Публікацію присвячено питанню становища Смілянщини в роки війни 1941–1945 рр. Ключовим моментом дослідження стало становище місцевого населення в роки окупації та його спротив новому порядку.

5. **Голиш Г. М.** Із когорти мужніх / Г. М. Голиш // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 134–135.

Автор розповідає про багатогранну пошукову та виховну роботу колективу Чапаєвської школи Золотоніського району навколо імені відомого випускника-героя Г. П. Берези. Він став одним із 36 повітряних стрільців штурмової авіації, який за свої подвиги був відзначений орденами Слави усіх 3-х ступенів.

6. **Гоцуляк В. В.** Україна під час другої світової війни в шкільному підручнику для 10-х класів «Новітня історія України» / В. В. Гоцуляк // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 140–143.

У науковій студії подано аналіз викладу історії Другої світової війни та її українського виміру на сторінках шкільного підручника за редакцією Ф. Г. Турченка. Дослідник відзначає, що в рецензованому виданні подана картина подій та явищ, які донедавна не знаходили місця на сторінках шкільної літератури.

7. **Звірко́вський І. В.** Україна і Росія: 50-річчя Великої Перемоги / І. В. Звірко́вський // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 43–45.

У авторській розвідці розкрито специфіку співпраці українського та російського народів у роки Великої Вітчизняної війни.

Наголошено на тому, що саме бойова співдружність народів СРСР і стала одним з головних джерел перемоги над нацизмом.

8. **Івангородський В. П.** Герої-черкашани / В. П. Івангородський // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 61–63.

Дослідник зосередив свої наукові пошуки навколо питання участі вихідців із Черкащини у війні. Конкретизовано статистичні дані про Героїв Радянського Союзу в розрізі окремих районів, з'ясовано соціальне походження нагороджених.

9. **Кукуруза І. І.** Економічні фактори перемоги / І. І. Кукуруза // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 18–22.

Об'єктом дослідження автора є економічні чинники перемоги Радянського союзу у війні з Німеччиною. У розвідці проаналізовано господарський потенціал СРСР напередодні війни, схарактеризовано зміни в структурі народного господарства, зумовлені війною, розкрито заходи радянського керівництва щодо мобілізації економічних та трудових ресурсів для потреб війни.

10. **Мельниченко В. М.** Злочини німецько-фашистських загарбників на українській землі / В. М. Мельниченко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 30–33.

У статті аналізуються збитки, нанесені гітлерівськими окупантами в Україні, наведені конкретні факти злочинів нацистів та їх прислужників на території сучасної Черкаської області. Висновки підкріплені статистичними викладками в розрізі міст і районів.

11. **Мойсієнко В. М.** Юридичні аспекти полону в роки Великої Вітчизняної війни / В. М. Мойсієнко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю

Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 66–68.

Предметом наукового студіювання стали юридичні аспекти полону в роки війни СРСР з нацизмом. Проаналізовано відповідні статті Кримінального кодексу СРСР і вказано, що в умовах воєнного стану, військовослужбовці, яким вдалося вийти з оточення або звільнилися з полону, після відповідної перевірки, як правило, відправлялися до діючої армії.

12. **Морозов А. Г.** Велика Вітчизняна війна – проблеми висвітлення / А. Г. Морозов // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 50–52.

Автор узагальнює наукову дискусію щодо сутності складних та трагічних подій 1939–1945 рр. Підкреслюється, що одним з перших кроків розвінчування усталених парадигм та ідеологем є виявлення та публікація документальних джерел та їх кваліфіковане опрацювання.

13. **Непийвода Ф.** Художнє слово кувало Перемогу / Ф. Непийвода // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 146–148.

У тезах розвідки запропоновано розгляд поетичного доробку П. Тичини, В. Сосюри, М. Бажана, А. Малишка, присвяченого подіям війни. Відзначено, що художнє слово у воєнні роки сприяло наближенню Перемоги.

14. **Овчаренко А. О.** Радянський політичний плакат в роки Великої Вітчизняної війни / А. О. Овчаренко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 159–161.

Дослідження присвячене розгляду одного з видів агітаційної графіки в роки Великої Вітчизняної війни – плаката. Автор концентрує увагу на змінах характеру агітаційного плаката в

залежності від періоду війни і відзначає, що їх головними лейтмотивами стала впевненість у перемозі над ворогом, єдність армії та народу тощо.

15. **Овчаренко О. І.** Формування радянсько-великобританського договору 1942 року / О. І. Овчаренко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 45–48.

У матеріалі висвітлюються форми англо-радянського співробітництва в роки Другої світової війни. Розглянуто еволюцію позиції уряду Англії щодо співпраці з СРСР і підкреслено, що радянсько-британський союзний договір 1942 р. мав велике воєнно-політичне значення.

16. **Перехрест О. Г.** Всесвітньо-історичне значення Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 9–8.

У статті розкривається значення перемоги радянського народу у війні 1941–1945 рр. Автором доведено, що вступ у війну СРСР докорінним чином змінив її політичний характер, і саме СРСР та його армія були головними архітекторами перемоги.

17. **Перехрест О. Г.** Правда і фальсифікація про роль радянсько-німецького фронту у Другій світовій війні / О. Г. Перехрест // 50-річчя Перемоги над фашизмом: історія і сучасність : тези міжвуз. наук.-практ. конф., 18 квіт. 1995 р. – Кіровоград, 1995. – С. 5–6.

Піddано критиці фальсифікації західною воєнною історіографією проблеми ролі радянсько-німецького фронту у Другій світовій війні. Обґрунтовано безпідставність перебільшення внеску союзників СРСР у перемогу над ворогом.

18. **Перехрест О. Г.** До питання про об'єктивне висвітлення ролі радянсько-німецького фронту у Другій світовій війні / О. Г. Перехрест //

Матеріали наукової конференції, посвященої 50-літтю Перемоги в Великій Отчественній війні (1941–1945 рр.). – Луганск, 1995. – С. 96–97.

Визначено завдання історичної науки у справі об'єктивного висвітлення ролі радянсько-німецького фронту в розгромі нацизму.

19. **Поліщук В. Т.** Початковий період війни і його відображення в літературі 40-х років / В. Т. Поліщук // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 149–152.

Метою наукової студії є відображення в художній літературі подій початкового періоду війни. Підкреслюється, що література перебувала в «полоні» ідеологічно-пропагандистського апарату, тож у творах переважали сюжети возвеличення подвигу червоноармійців, ігнорувалися поразки початкового періоду війни, їх причини.

20. **Тарасенков А. В.** Натхненник і організатор перемоги / А. В. Тарасенков // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 25–27.

Автор спинився на аналізі діяльності Комуністичної партії СРСР у справі мобілізації усіх сил радянських народів на розгром ворога. Дано оцінку воєнно-мобілізаційним заходам, які були здійснені партійним керівництвом у перші дні війни.

21. **Тканко О. В.** Партизанський рух на Україні в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / О. В. Тканко // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 23–25.

Метою статті стало дослідження подій партизанського руху на теренах України в 1941–1944 рр. Визначено основні віхи становлення партизанського руху, форми боротьби, їх внесок у розгром німецьких військ.

22. **Тур М. Г.** Філософія насильства і уроки історії / М. М. Стадник, М. Г. Тур // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 163–164.

Предметом дослідження постає філософія насильства та повчальні уроки для людства, які заклала війна 1939–1945 рр. Акцентовано увагу на тому, що в умовах німецької тоталітарної системи, війна була природним станом суспільства, а знищення людей – зручним способом встановлення нацистського порядку та ідеології.

23. **Тур М. Г.** Війна як соціальне явище / М. Г. Тур // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 162–163.

Дослідник розглядає проблему виникнення та еволюцію поняття «війна». Підкреслено, що ключовим для розуміння питання війни та миру є погляди Гегеля, що допомагають зрозуміти сутність тоталітарної держави.

24. **Урсалова С. А.** Вивчення окремих питань історії Великої Вітчизняної війни в загальноосвітній школі / С. А. Урсалова, В. В. Шнира // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 143–145.

Метою дослідження є вивчення окремих питань воєнних подій 1941–1945 рр. у шкільному курсі історії. Розглянуто форми роботи в класі з таблицями, історичними джерелами, спогадами учасників бойових дій та громадян, які пережили окупацію; значна увага приділена краєзнавчому компоненту.

25. **Чабан А. Ю.** Україна в планах гітлерівського командування напередодні та в роки другої світової війни / А. Ю. Чабан // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 12–15.

У науковій розвідці розкривається місце України в планах німецького

командування напередодні та в роки Другої світової війни. Відзначено, що і в політичному, і в воєнно-стратегічному, і в господарському відношенні українські землі зайняли центральне місце в планах нацистського керівництва.

26. **Шамрай М. Г.** Дружба народів – важливе джерело перемоги у Великій Вітчизняній війні / М. Г. Шамрай // Велич подвигу народного : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 15–18.

Автор зосереджується на питанні міжреспубліканського співробітництва та дружньої допомоги народів, які населяли СРСР під час війни 1941–1945 рр. Вказано, що це найбільш повно проявлялося у влаштуванні евакуйованого населення, всиновленні дітей-сиріт, фінансовій допомозі тощо.

– 1997 –

27. **Тарасенков А. В.** Колектив Черкаського державного педагогічного інституту в роки Великої Вітчизняної війни / А. В. Тарасенков // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали 6-их Всеукраїнських читань : в 2 кн. – К. ; Черкаси, 1997. – Кн. 2. – С. 19–23.

Розглянуто становище педагогічного колективу Черкаського державного педагогічного інституту в роки німецько-радянської війни. Указано на складнощі функціонування ВНЗ та випробування, що випали на долю його співробітників в умовах воєнного лихоліття.

28. **Голиш Г.** Пам'ятає врятований край / Г. Голиш // Вісник Золотоніщини. – 1998. – 23 верес. – С. 4.

У матеріалі йдеться про події вересня 1943 р., коли радянськими військами було очищено від гітлерівських окупантів Золотоніщину.

– 1998 –

29. **Голиш Г.** Ювілей полководця і громадянина / Г. Голиш // Вісник Золотоніщини. – 1998. – 26 груд. – С. 10.

Нарис присвячено життєвому та бойовому шляху генерал-полковника В. Т. Обухова – командира 3-го Сталінградського гвардійського мехкорпусу, почесного громадянина м. Золотоноша (до 100-річчя від дня народження).

30. **Іржавська А. П.** Ідеологічна підготовка геноциду щодо слов'янських народів у роки Другої світової війни / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 1998. – Вип. 6. – С. 60–65.

Розглянуто ідеологічну підготовку геноциду щодо слов'янських народів у роки Другої світової війни. Авторка вказує, що концепція зверхності арійської раси була вигідним інструментом для ідеологічного обґрунтування звірств стосовно народів, яких нацисти вважали неповноцінними.

– 1999 –

31. **Іржавська А. П.** Німецько-фашистський геноцид щодо польського народу під час Другої світової війни / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 1999. – Вип. 12. – С. 111–117.

У статті проаналізовано геноцид щодо польського народу під час Другої світової війни. Вказано, що він виявлявся в ліквідації польського суспільного устрою, розчленуванні країни, штучному розколі населення країни на корінних поляків та етнічних німців, політиці насильницького онімечування і колонізації, і, зрештою, був спрямований на знищення польської державності і поляків як нації.

32. **Іржавська А. П.** Фашистський геноцид щодо слов'янських народів у роки Другої світової війни та його вплив на етнодемографічну ситуацію на території Середнього Подніпров'я / А. П. Іржавська // Матеріали міжнародної конференції «Етносоціальні процеси на Середньому Подніпров'ї: минуле і сучасність», 22–25 квіт. 1999 р. – Черкаси, 1999. – С. 35.

Наукова розвідка розглядає питання геноциду щодо слов'янських народів та його впливу на етнодемографічну ситуацію на території Середнього Подніпров'я. Доведено, що підбив «біологічної сили» слов'янських народів планувалося здійснювати у формах фізичного винищення мирного населення, насадження штучного голоду, епідемій, зниження народжуваності, масових депортацій тощо.

33. **Мельниченко В. М.** Пам'ять батьків кличе: до 55-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників / В. М. Мельниченко // Місто. – 1999. – 21 жовт. – С. 1, 3.

У матеріалі акцентується увага на значенні звільнення українських земель від окупантів.

– 2000 –

34. **Голиш Г. М.** Антинацистський рух Опору на території Золотоніщини / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Суд Пам'яті : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. присвяченої 55-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – К., 2000. – С. 17–21.

Наукова розвідка присвячена проблемі розгортання антинацистського руху Опору в золотоніському краї (Черкащина). Зокрема, з'ясовано форми й напрями підпільної боротьби, висвітлено бойові дії місцевих партизанських загонів.

35. **Голиш Г. М.** Визволення Золотоніщини / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси,

2000. – Вип. 21. – С. 133–137.

На основі документів та спогадів автор у деталях реконструює події вересня 1943 р., коли радянськими військами було визволено села Золотоніського й Тельмязівського районів та м. Золотоноша. Обґрунтований висновок про те, що бої з ворогом на теренах краю набрали запеклого й кровопролитного характеру.

36. **Голиш Г. М.** Жителі Золотоніщини в боротьбі за відродження краю / Г. М. Голиш // Суд Пам'яті : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. присвяченої 55-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – К., 2000. – С. 11–16.

У розвідці йдеться про початковий етап відродження зруйнованих війною господарських та соціально-культурних об'єктів Золотоніського краю (1943–1945 рр.). Проаналізовано труднощі відбудови, наведено приклади трудового героїзму краян.

37. **Голиш Г. М.** Земляки на фронтах війни / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 6 трав. – С. 4.

У кореспонденції розповідається про подвиги на фронтах Другої світової війни земляків – жителів Золотоніського краю.

38. **Золотоніщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. : док., спогади, ст. / авт. текстів Г. М. Голиш ; упоряд.: Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко ; відп. ред. Г. М. Голиш. – Черкаси : Відлуння-плюс, 2000. – 240 с. : іл.**

Видання є збірником статей, документів та спогадів з історії Золотоніщини. У 7 розділах книги послідовно висвітлюються події Другої світової війни на теренах краю, подано розлогу інформацію про земляків – героїв фронту і тилу. Зокрема, йдеться про події першого періоду війни, схарактеризовано становище жителів краю в умовах нацистського «нового порядку», реконструйовано основні напрями спротиву окупантам, проаналізовано початковий етап відбудови Золотоніщини, розкрито внесок золотонісців у наближення перемоги над ворогом. Завершальна структурна частина книги присвячена увічненню історичної пам'яті про найкровопролитнішу із воєн. Науково-довідковий апарат представлено хронологічною таблицею, іменним та предметним

показчиками. У виданні окремим блоком подано 148 сюжетних та портретних світлин переважно архівного походження.

39. **Голиш Г. М.** Ніч окупації над краєм / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 5 квіт. – С. 5.

Йдеться про випробування, які випали на долю жителів Золотоніщини в період нацистської окупації 1941 – 1943 рр.

40. **Голиш Г. М.** Пам'ять не згасне / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 17 трав. – С. 4.

Матеріал присвячено вшануванню пам'яті про минулу війну та її учасників у післявоєнні роки та на сучасному етапі.

41. **Голиш Г. М.** Фронт у тилу ворога / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 15 квіт. – С. 4.

Автори розповідають про основні напрями і форми боротьби земляків проти нацистського окупаційного режиму.

42. **Голиш Г. М.** Фронт наближався до Дніпра / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 29 берез. – С. 5.

Аналізуються перипетії початкового періоду німецько-радянської війни на теренах Золотоніського та Гельмязівського районів.

43. **Голиш Г. М.** Як Фенікс із попелу / Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко // Вісник Золотоніщини. – 2000. – 26 квіт. – С. 4.

З'ясовуються основні надбання та труднощі початкового етапу відбудови, наводяться численні приклади трудового героїзму краян.

44. **Іржавська А. П.** Теоретичне обґрунтування та планування нацистами геноциду щодо слов'янських народів / А. П. Іржавська // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. пр. – К., 2000. – Вип. 4. – С. 84–90.

У поданому матеріалі схарактеризовано теоретичне обґрунтування та планування нацистами геноциду щодо слов'янських народів. Вказано, що в основі цього злочину проти людяності була расова теорія, яка розмежувала усі нації на «вищі» та «нижчі».

45. **Іржавська А. П.** Концентраційні табори – знаряддя антислов'янського геноциду / А. П. Іржавська // Історія слов'янських народів : актуальні проблеми дослідження. Слов'янські народи і Другій світовій війні : зб. наук. пр. / відп. ред. П. М. Чернега. – К., 2000. – Вип. 6. – С. 180–182.

Стаття присвячена аналізу функціонування нацистських концтаборів як одного із знарядь антислов'янського геноциду. Подано характеристику структури таборів, особливостей їх розміщення, форм та методів знищення в'язнів.

46. **Іржавська А. П.** Антислов'янська спрямованість колонізаційних планів фашистської Німеччини / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2000. – Вип. 21. – С. 117–122.

У науковій студії зроблено спробу проаналізувати агресивні плани нацистської Німеччини щодо слов'янських народів у період Другої світової війни. Авторка зауважує, що антислов'янська спрямованість колонізаційних планів нацистів була невід'ємною і важливою частиною загальних експансіоністських планів протягом всього існування Третього Рейху.

47. **Іржавська А. П.** Формування та підготовка нацистського апарату для реалізації політики геноциду у роки Другої світової війни / А. П. Іржавська // Суд Пам'яті : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. присвяченої 55-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – К., 2000. – С. 37–40.

У дослідженні розглянуто питання формування та підготовки нацистського апарату для реалізації політики геноциду у роки Другої світової війни. Вказано, що апарат реалізації політики геноциду у роки Другої світової війни був сформований Г. Гімлером вже на початок 1939 р., а під час війни в ньому були проведені лише незначні корективи.

48. **Мельниченко В. М.** Окупація [Черкащина в період Великої Вітчизняної війни] / В. М. Мельниченко // Місто. – 2000. – 11 трав. – С. 9.

У матеріалі йдеться про встановлений окупаційний режим у

роки німецько-радянської війни, особливу увагу звернуто на Черкащину.

49. **Мельниченко В. М.** Черкащина в період Великої Вітчизняної війни / В. М. Мельниченко // Місто. – 2000. – 11 трав. – С. 9.
Автор розглядає особливості становища Черкаського краю в 1941–1944 рр.

50. **Шамрай О. Г.** Їхній подвиг житиме у віках : до 55-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні / О. Г. Шамрай. – Черкаси : «Сіач», 2000. – Кн. 1. – 463 с.

На розлогій джерельній базі розглянуто участь жителів м. Кам'янки та району в німецько-радянській війні, проаналізовано збитки заповідяні району та місту війною. Значна увага звернута на персональний контент – подано короткі дані про визволителів району, уродженців району, які брали участь у воєнних діях та пережили окупацію. У виданні окремим блоком наводяться списки полеглих в роки війни жителів Кам'яниці, вміщено світлини та документи.

– 2001 –

51. **Голиш Г. М.** Діти і підлітки Центральної України в умовах нацистського окупаційного режиму 1941–1944 рр. / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2001. – Вип. 27. – С. 80–84.

Наукова розвідка присвячена аналізу становища неповнолітніх мешканців Центральної України в умовах нацистського окупаційного режиму 1941–1944 рр. Обґрунтовано положення про те, що діти й підлітки стали об'єктом фізичного терору, примусового працевикористання та насильницького вивезення до Німеччини.

52. **Іржавська А. П.** Економічне пограбування західно- та південнослов'янських країн (Польщі, Чехословаччини, Югославії,

Болгарії) гітлерівською Німеччиною у роки Другої світової війни / А. П. Іржавська // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії : матеріали I Всеукр. наук. конф. – Луганськ, 2001. – С. 265–266.

У статті проаналізовано форми пограбування окупованих західно- та південнослов'янських країн гітлерівською Німеччиною у роки Другої світової війни. Визначено, що основними з них були захоплення сировини, палива, готової промислової та сільськогосподарської продукції, озброєння, боєприпасів та військової техніки.

53. **Іржавська А. П.** Особистості найвідоміших виконавців нацистської політики геноциду щодо слов'янських народів / А. П. Іржавська // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. пр. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 206–209.

Авторкою розглянуто особистості найвідоміших виконавців нацистської політики геноциду щодо слов'янських народів. Розглядається й ідеологічна складова та форми її реалізації в ході війни.

54. **Терещенко Т. В.** До питання про спотворене уявлення про Велику Вітчизняну війну в західній історіографії періоду «холодної війни» / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2001. – Вип. 27. – С. 113–117.

У матеріалі узагальнюються уявлення про німецько-радянську війну в зарубіжній історіографії періоду «холодної війни». Подано оцінку основних історіографічних шкіл, з'ясовано їх особливості.

– 2002 –

55. **Барильченко І. М.** Документи державного архіву Черкаської області, як складова частина джерельної бази з вивчення історії Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) / І. М. Барильченко // Сторін-

ки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 86–89.

У статті проаналізовано наявну документальну базу стосовно подій війни в державному архіві Черкаської області. Подано оцінку повноти та репрезентативності зібраних в архіві джерельних даних.

56. **Бутенко Р. К.** До питання про становище церкви в період Великої Вітчизняної війни / Р. К. Бутенко, Л. Д. Статі // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 174–176.

На основі наявної джерельної бази авторкою розглянуто питання стану православної церкви в період німецько-радянської війни. Окремо розглянуто питання участі священників у війні.

57. **Бушин М. І.** Евакуація матеріальних ресурсів та населення України на початку Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.) / М. І. Бушин, І. В. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 263–266.

Проаналізовано роль евакуації матеріальних ресурсів та населення України на початку німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Автором доведено, що це зіграло позитивну роль у розгромі нацистських окупантів.

58. **Голиш Г. М.** Діти і підлітки українського села в антинацистському русі Опору 1943–1944 рр. / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2002. – № 33. – С. 71–76.

У статті проаналізовано основні форми участі неповнолітніх мешканців українського села в антинацистському русі Опору 1943–1944 рр. Визнаючи героїчну складову цього історичного феномену, автор поряд з цим акцентує увагу на трагічних випадках масової загибелі юних учасників протипантам.

59. **Голиш Г. М.** Участь дітей і підлітків України у сільськогосподарських роботах періоду Великої Вітчизняної війни / Г. М. Голиш // Український селяни : зб. наук. пр. – Черкаси, 2002. – Вип. 6. – С. 128–130.

Наведений у повідомленні фактичний матеріал переконливо засвідчує положення про те, що діти й підлітки України у період війни з нацистською Німеччиною стали важливою силою у проведенні сільськогосподарських робіт на неокупованих та визволених територіях України. З одного боку – це стало виявом патріотизму, а з іншого – наслідком усіляких мобілізаційних компаній – рудименту застосування воєнно-комуністичних методів.

60. **Голиш Г. М.** Участь дітей і підлітків Центральної України в боротьбі з нацистським окупаційним режимом у роки Великої Вітчизняної війни / Г. М. Голиш // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 248–252.

На основі архівних матеріалів та спогадів автор розвідки окреслив основні вектори участі юних мешканців Центральної України в спротиві окупантам. Обґрунтовано положення про неприпустимість як перебільшення ролі неповнолітнього чинника руху Опору, так і його недооцінки. При цьому пропонується встановити виважену пропорцію в розподілі місця феноменів героїзму і трагедії юних громадян в умовах війни.

61. **Голиш Г. М.** У священній війні діти боролися з ворогом як дорослі / Г. М. Голиш // Новачок. – 2002. – 8 трав. – С. 2.

Автор розповідає юним читачам про участь їхніх ровесників у антинацистському русі Опору періоду Другої світової війни.

62. **Гоцуляк В. В.** Історіографічні аспекти вивчення початку Другої світової та Великої Вітчизняної війни / В. В. Гоцуляк // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 47–54.

У науковій розвідці підсумовано вивчення початку Другої світової та Великої Вітчизняної війни в вітчизняній історичній науці у перше десятиліття Незалежності. Автор виокремив основні дослідницькі проблеми та напрацювання в цій галузі.

63. **Заїка В. М.** Нагородна система в СРСР в роки Великої Вітчизняної війни / В. М. Заїка // Сторінки воєнної історії України :

зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 180–186.

У статті проаналізовано нагородну систему в СРСР в роки Великої Вітчизняної війни. Схарактеризовано відповідну нормативно-правову базу та критерії нагородження військовослужбовців і цивільного населення.

64. **Звіркоський І. В.** Канівський плацдарм 1941 року / І. В. Звіркоський, В. М. Іщенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 126–128.

На основі документальних джерел відтворено перебіг боїв за Канівський плацдарм на початку війни. Проаналізовано проблеми і випробування, що супроводжували цю подію.

65. **Іржавська А. П.** Форми і методи нацистського геноциду щодо західних та південних слов'ян у роки Другої світової війни / А. П. Іржавська // Україна і Польща в ХХ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин : зб. наук. пр. / за ред. П. М. Чернеги. – К. ; Краків, 2002. – С. 173–178.

Дослідниця схарактеризувала форми і методи нацистського геноциду щодо західних і південних слов'ян у роки Другої світової війни. Зокрема, відстежено процеси масового терору, розчленування й економічного пограбування окупованих країн, функціонування концентраційних таборів смерті тощо.

66. **Кукуруза І. І.** Економічна система Радянського Союзу в роки Великої Вітчизняної війни / І. І. Кукуруза // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 258–263.

У статті проаналізовано економічну систему Радянського Союзу в роки війни з нацизмом. Зокрема, схарактеризовано збитки, завдані країні війною, визначено роль та місце трудових ресурсів у відбудові народного господарства в міру звільнення радянської території від окупантів.

67. **Лисенко О. Є.** Депортації періоду Другої світової війни: історія і сучасність / О. Лисенко // Міжнаціональна злагода: спільне минуле – спільне майбутнє (проблеми вшанування пам'яті жертв трагедії етносів України) : Всеукр. наук.-практ. конф. з дослідж.

та викладання пробл. увічнення пам'яті жертв трагедій етносів України, [Київ, 18 січ. 2002 р.] / ред. В. І. Гусев. – К., 2002. – С. 23–30.

У статті досліджено особливості вивчення вітчизняними науковцями ходу депортаційних процесів та переміщення населення, які відбувалися в 1939–1945 рр. і були викликані репресіями сталінського режиму. Автор спробував дати оцінку основних історіографічних парадигм щодо вивчення означеної тематики, визначити ступінь її наукової розробки та з'ясувати ступінь відображення дослідниками змісту та методів реалізації міграційної політики тоталітарною машиною.

68. **Лисенко О. Є.** Дніпровська військова флотилія в обороні Києва в 1941-му / О. Лисенко // Воєнна історія. – 2002. – № 3-4. – С. 5–6.

У розвідці схарактеризовано місце і роль Дніпровської військової флотилії в обороні Києва в 1941 р. Розкрито специфіку участі військових водників у боях серпня – вересня 1941 р.

69. **Лисенко О. Є.** Друга світова війна як новий вимір терору та тероризму / О. Є. Лисенко, Т. В. Вронська // Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст. : іст. нариси / відп. ред. В. А. Смолій. – К., 2002. – С. 569–706.

На основі оприлюднених документів та з сучасних методологічних позицій автори проаналізували основні форми і методи терору та тероризму як основних складових Другої світової війни. Визначено демографічні, гуманітарні й морально-психологічні наслідки цього явища для України.

70. **Лисенко О. Є.** Друга світова війна чи Велика Вітчизняна? / О. Лисенко // Експрес. – 2002. – 9–16 трав. – С. 4.

Матеріал присвячено складній методологічній проблемі вітчизняної історичної науки: трактування подій 1939–1945 рр. як Другої світової війни чи Великої Вітчизняної війни. Автор переконаний у допустимості застосування в дослідницькій практиці обох цих означень.

71. **Лисенко О. Є.** Добродійність в Україні в період Другої світової війни / О. Лисенко, І. Патріляк // Микола Плав'юк: Україна –

життя моє : у 3 т. – К., 2002. – Т. 3. Та долю іншу він обрав – душі неспокій: на пошану Миколи Плав'юка. – С. 559–571.

У центрі дослідницької уваги перебувають форми соціальної солідарності, що практикувалися представниками різних прошарків українського соціуму воєнної доби. Характеризуються добродієчними заходами, спрямованими на матеріальну й моральну підтримку найбільш вразливих для обставин війни верств суспільства – дітей-сиріт, інвалідів, матерів-одиначок, військовополонених, оstarбайтерів та ін.

72. **Лисенко О. Є.** Ідеологічні аспекти початкового періоду війни: реалії та їх відлуння / О. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 6–9.

Концептуальний стержень статті сконструйований на характеристиці зусиль усіх великих «гравців» Другої світової війни в ідеологічній сфері. Визначається результативність їх впливу на різні прошарки тогочасного українського суспільства.

73. **Лисенко О. Є.** Профспілки України у роки Великої Вітчизняної війни / М. Головка, О. Лисенко // Нариси історії професійних спілок України : наук. вид. / О. М. Стоян (голов. ред.) ; редкол.: М. Л. Головка, М. Л. Дубровський [та ін.] ; кер. авт. кол. О. П. Реєнт. – К., 2002. – С. 348–447.

Автори розглядають особливості діяльності профспілкових організацій України в роки війни з нацизмом 1941–1945 рр. Схарактеризовано напрями участі спілок у зміцненні оборонної спроможності країни та вирішенні соціально-економічних завдань під час воєнного лихоліття.

74. **Лисенко О. Є.** Профспілки України у період Великої Вітчизняної війни 1941–1946 рр. : навч. посіб. / О. Лисенко, М. Головка. – К. : АПСВ ФПУ, 2002. – 312 с.

У виданні вперше комплексно досліджено діяльність профспілкових організацій України в період Другої світової війни. Поряд з відомими напрямками участі спілок у зміцненні оборонної спроможності країни та вирішенні соціально-економічних завдань у праці міститься й матеріал про

міжнародні контакти радянських профспілкових органів із зарубіжними професійними об'єднаннями. Відстежено прагнення радянських лідерів нав'язати міжнародному профспілковому рухові вироблені в Москві статутно-програмні документи й рішення міжнародних форумів.

75. **Лисенко О. Є.** Прояви терору і тероризму в протистоянні радянської влади та ОУН і УПА в західноукраїнському регіоні післявоєнної доби / Д. В. Веденєєв, О. Є. Лисенко // Політичний терор і тероризм в Україні : кол. моногр. – К., 2002. – С. 744–771.

Розглянуто прояви терору і тероризму в протистоянні радянської влади та ОУН і УПА в західноукраїнському регіоні післявоєнної доби. Автори зосереджують увагу на методах взаємного поборення більшовицького режиму та українського національно-визвольного руху.

76. **Лисенко О. Є.** Українці у французькому русі Опору в роки Другої світової війни / О. Лисенко // Діалог. Історія. Політика. Економіка: Україна і Франція. – 2002. – № 2. – С. 116–119.

В авторській розвідці проаналізовано участь українців у французькому русі Опору. Чітко визначено їхній внесок у боротьбі з нацистами, схарактеризовано втрати.

77. **Лисенко О. Є.** Українська повстанська армія та збройні формування ОУН у Другій світовій війні / О. Лисенко, І. Муковський // Воєнна історія. – 2002. – № 5–6. – С. 10–31.

Стаття присвячена проблемі формування Української повстанської армії та збройних формувань ОУН у Другій світовій війні. Зокрема, схарактеризовано ідеологічну складову, форми й напрями підпільної боротьби, висвітлено бойові дії українського самостійницького підпілля.

78. **Мельниченко В. М.** Україномовна преса на території Черкащини в період фашистської окупації / В. М. Мельниченко // Сторінки воєнної історії : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 81–83.

На основі опрацювання матеріалів україномовних газет, що виходили на території Черкащини в період нацистської окупації,

автор робить висновок, що зміст їх публікацій ґрунтувався переважно на дезінформації і спрямовувався на формування позитивної щодо окупантів громадської думки. Для підсилення впливу на свідомість населення використовувалась також національна риторика публікацій.

79. **Морозов А. Г.** О характере стратегического развертывания Киевского особого военного округа накануне войны с Германией / А. Г. Морозов // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – С. 42–45.

Автор анализирует характер стратегического развертывания Киевского особого военного округа накануне войны с Германией. На основе изучения мероприятий политического руководства страны, Наркомата обороны, Генерального штаба РККА, командования округом по подготовке объединений и частей к отражению агрессии сделан вывод, что они проводились с опозданием и некачественно.

Автор аналізує характер стратегічного розгортання Київського особливого військового округу напередодні війни з Німеччиною. На основі вивчення заходів політичного керівництва країни, Наркомату оборони, Генерального Штабу РЧКА, командування округом з підготовки об'єднань і частин до відбиття агресії зроблено висновок, що вони проводилися з запізненням і неякісно.

80. **Овчаренко О. І.** Польша в політиці СРСР (вересень 1939 р.) / О. І. Овчаренко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 297–300.

У розвідці розглянуто роль «польського питання» в політиці СРСР напередодні та в перші дні Другої світової війни.

Обґрунтовано положення про те, що вказаний політичний вектор переслідував далекоглядні стратегічні цілі радянського керівництва.

81. **Перехрест О. Г.** Евакуація ресурсів сільського господарства України на початку Великої Вітчизняної війни: здобутки і втрати / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 266–273.

На основі вперше введених у науковий обіг документальних даних об'єктивно відтворено процес евакуації матеріальних ресурсів сільського господарства України на початку війни. Проаналізовано проблеми і труднощі, що його супроводжували, наведено реальні статистичні показники результатів евакуації.

82. **Перехрест О. Г.** Забезпечення кадрами спеціалістів сільського господарства областях України визволених від німецьких окупантів (1943–1944 рр.) / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2002. – Вип. 33. – С. 145–149.

У статті аналізується стан і здійснювані заходи із кадрового забезпечення спеціалістів сільського господарства в областях України визволених від німецьких окупантів у 1943–1944 рр. Відзначено, що вжиті заходи дозволили вже в 1944 р. децю покращити ситуацію з кадровим забезпеченням сільського господарства та створювали хороше підґрунтя для вирішення цієї проблеми в майбутньому.

83. **Перехрест О. Г.** Сільське господарство України на початковому етапі відбудови (весна–літо 1943 р.) / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2002. – Вип. 4. – С. 76–81.

Предметом наукової розвідки автора стала відбудова сільського господарства навесні – влітку 1943 р. Наведені в публікації дані свідчать, що долаючи труднощі, трудівники села ціною неймовірних зусиль відроджували зруйноване війною господарство, організовували виробництво рослинної та тваринної продукції, чим робили свій посильний внесок у справу боротьби з ворогом.

84. **Перехрест О. Г.** Сільське господарство Лівобережної України наприкінці літа – взимку 1943 року: деякі питання стану та наслідків господарювання / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2002. – Вип. 5. – С. 137–141.

У науковій студії розглянуто питання, пов'язані із становищем у сільському господарстві звільнених від окупантів лівобережних областей і районів України наприкінці літа–взимку 1943 року. Автор проаналізував збитки, завдані господарському потенціалу

республіки війною, визначив перші кроки з відновлення сільського господарства, забезпечення технікою та кадрами і довів, що проведена титанічна робота дозволила наприкінці 1943 р. частково відновити землеробську галузь господарства та тваринництво, закласти базу їх подальшого розвитку.

85. **Сухушина О. В.** Економічні наслідки Другої світової війни для слов'янських країн Центральної та Південно-Східної Європи / О. В. Сухушина // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 292–296.

На основі оприлюднених джерел авторка проаналізувала економічні наслідки Другої світової війни для слов'янських народів Центральної та Південно-Східної Європи. Обґрунтовано думку про те, що війна та окупаційні режими, встановлені в цих країнах, завдали великих збитків народному господарству та суттєвих демографічних втрат.

86. **Терещенко Т. В.** Діяльність вищого керівництва СРСР в роки Другої світової війни в радянській та західній історіографії / Т. В. Терещенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 62–66.

Авторкою розглянуто стан наукового вивчення радянською та західною історіографією теми діяльності вищого керівництва СРСР у роки Другої світової війни. Визначено контрверсійні підходи та оцінки різних історіографічних шкіл у дослідженні вказаної проблеми.

87. **Терещенко Т. В.** Розвиток бібліотечної мережі в українському селі в період відбудови народного господарства (1943–1953 рр.) / Т. В. Терещенко // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2002. – Вип. 6. – С. 47–49.

Стаття присвячена питанням розвитку бібліотечної мережі в українському селі періоду відбудови 1943–1953 рр. З'ясовано особливості й труднощі цього доленосного процесу.

88. **Тищенко Л. В.** Нові підходи до вивчення теми «Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.) в середній загальноосвітній

школі» / Л. В. Тищенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 91–93.

У розвідці окреслюються нові підходи до вивчення теми «Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.) в середній загальноосвітній школі. Розглянуто форми роботи в класі з таблицями, історичними джерелами, спогадами учасників бойових дій та громадян, які пережили окупацію.

– 2003 –

89. **Голиш Г. М.** Знищення дітей і підлітків на окупованих територіях територіях Наддніпрянської та Східної України як складова частина політики геноциду нацистської Німеччини проти українського народу (1941–1944 рр.) / Г. М. Голиш // Сторінки воєнної історії : зб. наук. ст. – К., 2003. – Вип. 7, ч. 1. – С. 279–290.

На основі архівних та оприлюднених документів автор проаналізував основні форми і методи терористичної політики нацистів проти неповнолітніх українців. Обґрунтовано думку про те, що ці злочинні акції окупантів стали складовою частиною антиукраїнського геноциду і мали на меті підірвати генофонд України.

90. **Голиш Г. М.** Освітньо-виховна політика нацистів щодо неповнолітніх на окупованих територія України в роки радянсько-німецької війни / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2003. – Вип. 50. – С. 88–95.

Предметом цього дослідження стало з'ясування основних напрямків, форм, методів і результатів освітньо-виховної політики окупаційної влади в Україні. На базі документальних, переважно архівних джерел автором обґрунтовано положення про те, що українські діти й підлітки стали об'єктами деінтелектуалізації та тотального ідеологічного зомбіювання з боку

окупантів, що є додатковим свідченням людинофобської й антиукраїнської сутності нацистського «нового порядку».

91. **Голиш Г. М.** Система освіти і виховання неповнолітніх в період нацистської окупації 1941–1944 рр. – духовний геноцид українського народу / Г. М. Голиш // Чотирнадцята наукова сесія Осередку наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах : матеріали доповідей на засіданнях секцій і комісій 12–20 березня 2003 р. / ред. рада: В. В. Масненко, В. Т. Поліщук, В. В. Гоцуляк та ін. ; Осередок наук. т-ва ім. Шевченка у Черкасах. – Черкаси : Вид-во Осередку НТШ у Черкасах, 2003. – С. 22–23.

У тезах доповіді проаналізовано особливості навчання й виховання неповнолітніх українців у т. з. «народних» школах окупаційної України. Зроблено висновок про те, що освітня політика окупантів була спрямована проти українського національного генофонду і в своїй глибинній суті характеризується як духовний геноцид.

92. **Голиш Г. М.** Становище дітей підлітків Черкаського краю в період нацистської окупації / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Освіта і наука Черкащини. ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля – ступені розвитку : матеріали наук.-практ. конф. – Черкаси, 2003. – С. 16–18.

На основі документів державного архіву Черкаської області характеризується становище юних жителів Черкаського краю в період нацистської окупації 1941–1944 рр. Акцентовано увагу на виявах фізичного терору щодо неповнолітніх, наведено приклади їх примусового працевикористання та вивезення до Німеччини.

93. **Лисенко О. Є.** Актуальні проблеми історії України періоду Другої світової війни / О. Є. Лисенко // Українська повстанська армія – феномен національної історії : матеріали Всеукр. наук. конф. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 5–9.

Через призму нових методологічних орієнтирів дослідник подає власну інтерпретацію знакових подій Другої світової війни та їх віддзеркалення в сучасному науковому дискурсі. Проаналізовано окремі дискусійні питання воєнної історіографії.

94. **Лисенко О. Є.** Бойові дії авіації в роки Великої Вітчизняної війни / О. Є. Лисенко, В. Макаров. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 174 с.

У праці на основі архівних джерел, наукової та мемуарної літератури розглянуто технічну та виробничу базу радянської та німецької авіації, погляди радянського та німецького командування на стратегічне та оперативне застосування авіації, розвиток тактики застосування авіації у період 1941–1945 рр., зміни у морально-психологічному стані особового та командного складу радянських та німецьких ВПС. Показано співвідношення авіаційних сил в кожній з операцій, бойові дії авіаційних підрозділів, та їх результати. На конкретних прикладах продемонстровано вплив бойових дій у повітрі на наземну ситуацію.

95. **Лисенко О. Є.** Бойдуник Осип / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : в 5 т. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 324.

Нарис присвячено життєпису українського публіциста та політичного діяча О. Бойдуника – члена Проводу українських націоналістів, автора праці «Українська внутрішня політика», «Сучасний стан визвольної політики» тощо.

96. **Лисенко О. Є.** Бліцкриг / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : в 5 т. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 301–302.

Розкрито загальні дані стосовно однієї з теорій ведення наступальної війни, її найважливіші положення та особливості реалізації в ході Першої та Другої світової війни.

97. **Лисенко О. Є.** Брандис Анатолій Якович / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : в 5 т. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 366.

Подано нарис про життя та героїчний бойовий шлях радянського пілота, генерал-лейтенанта авіації, двічі героя Радянського Союзу Брандиса Анатолія Яковича.

98. **Лисенко О. Є.** Буковинська українська самооборонна армія / О. Є. Лисенко, В. Ф. Холодницький // Енциклопедія історії

України : в 5 т. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 398.

У матеріалі подано загальні відомості про створене у 1944 році на базі розрізаних підрозділів Організації українських націоналістів військово-формування – Буковинська українська самооборонна армія, простежено її участь у війні.

99. **Лисенко О. Є.** Буковинський курінь / О. Є. Лисенко, В. Ф. Холдницький // Енциклопедія історії України : в 5 т. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 399.

У енциклопедичній довідці узагальнено інформацію щодо сформованого в ході Другої світової війни Буковинського куреня – збройного формування ОУН(м) на Буковині.

100. **Лисенко О. Є.** Всеукраїнська наукова конференція «Українська повстанська армія – феномен національної історії» [с. Старий Утринів, 2002 р.] / О. Є. Лисенко, О. В. Марущенко // Український історичний журнал. – 2003. – № 1 (№ 447). – С. 147–150.

В інформаційному повідомленні репрезентовані основні напрями дискусії довкола історії Української повстанської армії зокрема і національно-визвольного руху воєнної доби загалом. Подано інформацію про підсумки роботи Всеукраїнської наукової конференції «Українська повстанська армія – феномен національної історії».

101. **Лисенко О. Є.** До питання про початок Другої світової війни та німецької агресії проти СРСР / О. Є. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2003. – Вип. 7, ч. 1. – С. 29–35.

У дискусійному плані розглядається комплекс історіографічних проблем, пов'язаних з початком Другої світової та німецько-радянської воєн. Обґрунтовано положення про велику складність наукового осягнення цієї тематичної ніші.

102. **Лисенко О. Є.** До питання про зміст понять «війна», «воєнний», «військовий» / О. Є. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2003. – Вип. 7, ч. 1. – С. 116–118.

Автор аргументує власний погляд на змістовне наповнення

низки ключових термінів з тезаурусу Другої світової війни. На основі цього понятійний дискурс виводиться в широку наукову комунікацію.

103. **Лисенко О. Є.** Добродійність як вияв національної солідарності у роки Другої світової війни / О. Лисенко // Галичина : науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2003. – № 9. – С. 101–111.

Провідним об'єктом дослідження виступає благодійність як формат національної солідарності. Висвітлюються засоби досягнення консолідації української спільноти перед загрозами, спричиненими війною.

104. **Лисенко О. Є.** Київ у дні нацистської навали. За документами радянських спецслужб. До 60-річчя визволення України від гітлерівських загарбників : наук.-докум. вид. / упоряд.: Т. В. Вронська, А. В. Кентій, С. А. Кокін, О. Є. Лисенко [та ін.] ; відп. ред. О. Є. Лисенко ; НАН України, Ін-т історії України, Київ. міська держадмін., Держ. архів Служби безпеки України. – К. ; Л., 2003. – 526 с.

Ювілейне за формою видання за змістом поєднує розлогий історичний нарис та підбірку джерел специфічного походження – з надр радянських спецслужб. Перша в пострадянській історичній літературі комплексна праця з історії Києва воєнної доби побудована на обґрунтуванні концептуальної лінії авторів та упорядників інформативно насиченими, достовірними документами та ілюстративним матеріалом. У праці системно розкриваються практично всі аспекти війни: бойові дії руху Опору, «новий порядок», репресалії, терор і геноцид, соціальні наслідки війни тощо.

105. **Лисенко О. Є.** Матеріали та документи Служби безпеки ОУН(б) у 1940-х рр. / упоряд.: О. Є. Лисенко, І. Патриляк. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 254 с.

До збірки ввійшли неопубліковані джерела з історії маловідомої сторінки українського національно-визвольного руху – Служби безпеки ОУН. Вони позначені великою репрезентативністю та

прикладним значенням. У вступній статті розкриваються особливості структури та функціонування цієї спецслужби, специфічні методи роботи.

106. Лисенко О. Є. Огляд писемних джерел по проблемі українських «остарбайтерів» періоду Другої світової війни / О. Є. Лисенко, Т. Пастушенко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. пр. Число 10 : у 2 ч. Пам'яті відомого вчен. історика д-ра іст. наук Михайла Брайчевського з нагоди 80-річчя від дня народження / відп. ред. М. Ф. Дмитрієнко. – К., 2003. – Ч. 2. – С. 6–31.

Автори дають фахову характеристику одного з найважливіших видів джерел з історії примусової праці воєнного часу – писемних документів. Вони різнобічно віддзеркалюють становище українських остарбайтерів та їх пам'ять про тогочасні події.

107. Лисенко О. Є. Розп'яті на хресті. Католицькі конфесії України в період Другої світової війни : монографія / О. Є. Лисенко, В. В. Михайлюк. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 262 с.

Монографія присвячена трагічним сторінкам історії католицьких конфесій України в період Другої світової війни. Простежуються особливості відносин між радянським керівництвом та Греко-католицькою і Римо-католицькою церквами, засоби дискримінації духовенства й віруючих. Висвітлюється реалізація курсу на ліквідацію Греко-католицької церкви та граничне обмеження впливу Римо-католицького костелу. Висунуто нові теоретичні положення та зроблено оригінальні висновки.

108. Лисенко О. Є. Трагедія полону / О. Лисенко // Воєнна історія. – 2003. – № 5–6. – С. 50–57.

У розвідці відображено правові, політичні, соціальні та гуманітарні аспекти військового полону періоду Другої світової війни. Доведено, що це стало великим випробуванням для цієї категорії комбатантів.

109. Лисенко О. Є. Українсько-польські стосунки періоду Другої світової війни у вітчизняній історіографії : бібліограф. покажч. / О. Є. Лисенко, О. В. Марущенко. – К. ; Івано-Франківськ : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 124 с.

Книга містить бібліографію різножанрових україномовних і російськомовних публікацій, що побачили світ за роки незалежності України і які висвітлюють українсько-польські відносини в роки Другої світової війни. Вміщені у покажчику праці згруповані за проблемно-тематичним принципом. Довідкове видання побачило світ у рамках діяльності Урядової комісії з вивчення історії ОУН та УПА.

110. Лисенко О. Є. Феномени насильства, терору і тероризму в роки Другої світової війни: від термінів до явищ / О. Є. Лисенко, Т. Вронська // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. пр. – К., 2003. – Ч. 1. – С. 116–135.

На основі архівних та оприлюднених документів автор проаналізував основні форми і методи терористичної політики нацистів проти неповнолітніх українців. Обґрунтовано думку про те, що ці злочинні акції окупантів стали складовою частиною антиукраїнського геноциду і мали на меті підірвати генофонд України.

111. Лисенко О. Є. Шляхами Перемоги (1941–1945 роки) : метод. поради / О. Є. Лисенко, Г. Є. Ясєв / Ін-т історії України НАН України, Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», Укр. фонд пошуку «Пам'ять». – К. : Книга Пам'яті України, 2003. – 22 с.

У брошурі викладено методичні рекомендації щодо форм просвітницької роботи з нагоди 50-ї річниці Перемоги над нацизмом і фашизмом, популяризації історичних знань про війну, вшанування жертв світового збройного протистояння.

112. Перехрест О. Г. Сільськогосподарський потенціал України в геостратегічних планах нацистської Німеччини / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні

науки. – Черкаси, 2003. – Вип. 50. – С. 84–88.

У розвідці розглянуто плани нацистської Німеччини щодо використання сільськогосподарського потенціалу України. Автор характеризує основні ідеї керівників нацистської Німеччини щодо використання потенціалу України, що знайшли своє втілення в директивних документах Рейху, які визначали плани на період війни та на перспективу.

113. **Перехрест О. Г.** Системи оподаткування та обов'язкових поставок сільськогосподарської продукції як форми економічного пограбування селянства України за нацистської окупації (1941–1944 рр.) / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2003. – Вип. 7. – С. 154–158.

Метою наукової студії є аналіз застосовуваної окупантами системи оподаткування та обов'язкових поставок сільськогосподарської продукції в українському селі, показано їх наслідки для сільського соціуму. Доведено, що це була одна з форм економічного пограбування селянства України за нацистської окупації.

114. **Перехрест О. Г.** До питання про збитки, заподіяні сільському господарству України в роки Великої Вітчизняної війни / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2003. – Вип. 7, ч. 2. – С. 199–208.

Автор розглянув збитки, заподіяні сільському господарству України в роки війни. Вказано, що збитки заподіявалися не лише військами агресора, а й партизанами та підпільно-диверсійними групами під час їх нападів на німецькі господарства, поміщицькі маєтки, економії та залізничні ешелони в окупованих загарбниками областях України.

115. **Терещенко Т. В.** Відновлення та розвиток мережі сільських шкіл в період відбудови народного господарства 1943–1950 рр. (на матеріалах Центральної України) / Т. В. Терещенко // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2003. – Вип. 7. – С. 60–62.

Дослідницею розглянуто питання відновлення та розвиток мережі сільських шкіл у період відбудови народного господарства 1943–1950 рр. Доведено, що залишковий принцип фінансування

призводив до недостатнього розвитку мережі шкіл на селі, а тому їх матеріальна база і оснащеність продовжували відставати від потреб сільського населення.

116. **Терещенко Т. В.** До питання про медичне обслуговування сільського населення Центральної України в період відбудови народного господарства (1943–1950 рр.) / Т. В. Терещенко, І. В. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2003. – Вип. 7, ч. 2. – С. 231–240.

У науковій розвідці висвітлено питання медичного обслуговування сільського населення Центральної України в період відбудови народного господарства (1943–1950 рр.). Обґрунтовано положення, що медичні заклади зазнали значних збитків у роки війни, а у відбудовний період медична сфера функціонувала в умовах нестачі коштів та відсутності кваліфікованих кадрів.

– 2004 –

117. **Гальченко С. І.** Розвиток торгівлі в м. Черкаси у відбудовний період / С. І. Гальченко // Велика Вітчизняна Війна : маловідомі сторінки історії, імена, події : зб. ст. – К., 2004. – Вип. 27. – С. 123–127.

Авторка характеризує розвиток торгівлі в м. Черкаси у відбудовний період. Визначено труднощі, що виникли в процесі забезпечення населення товарами першої необхідності та напрями їх подолання.

118. **Гальченко С. І.** До питання про додаткові джерела постачання продуктів харчування в містах України періоду Великої Вітчизняної війни / С. І. Гальченко // Матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2004» 1–15 листопада 2004 р. – Донецьк, 2004. – Т. 29.: Історія України. – С. 11–13.

У статті на основі використання документальних джерел розглянуто питання про додаткові джерела постачання продуктів харчування в містах України періоду німецько-радянської війни. З'ясовано об'єктивні та суб'єктивні причини незадовільного стану продовольчого забезпечення населення міст.

119. **Голиш Г. М.** Становище неповнолітніх громадян України в період німецько-радянської війни (1941–1945 рр.) : автореф. дис ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Г. М. Голиш ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2004. – 20 с.

Дисертацію присвячено аналізу становища неповнолітніх громадян України в період німецько-радянської війни. Вперше у вітчизняній науці на широкому колі джерел зроблено спробу комплексного дослідження умов життя неповнолітніх громадян України як соціально найвразливішої частини воєнного покоління. Всебічно проаналізовано сукупність чинників, які визначали становище неповнолітнього населення за екстремальних умов війни. Визначено основні вектори політики радянської влади та заходи нацистської окупаційної влади щодо неповнолітніх українців. Досліджено мотиви та конкретні форми участі неповнолітніх громадян в антинацистському русі Опору та радянських патріотичних рухах цивільного населення, показано внесок юних українців у перемогу над ворогом.

З'ясовано соціальні, демографічні, медико-санітарні та психологічні наслідки війни для неповнолітніх громадян України. Зроблено висновок про їх суттєвий вплив на подальше життя і ментальність неповнолітніх громадян.

120. **Голиш Г. М.** Діти і підлітки Черкаського краю – учасники антинацистського руху Опору в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / Г. М. Голиш // Черкащина в контексті історії України : матеріали Першої науково-краєзнавчої конф. Черкащини (до 50-річчя утворення Черкаської обл.) / В. М. Мельниченко (відп. ред.), В. М. Лазуренко, М. І. Борщ [та ін.]. – Черкаси, 2004. – С. 258–268.

Залучивши архівні та нарративні джерела, автор розвідки сха-рактеризував специфічні риси участі неповнолітніх жителів

Черкащини в антинацистському русі Опору. Наведено як приклади героїзму юних месників, так і численні випадки їх загибелі під час виконання бойових завдань.

121. **Голиш Г. М.** Експлуатація неповнолітніх громадян на території рейхскомісаріату «Україна» в 1941–1944 рр. / Г. М. Голиш // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : зб. ст. – К., 2004. – Вип. 26. – С. 203–216.

На розлогій джерельній базі розглянуто основні вияви експлуатації праці неповнолітніх українців на території рейхскомісаріату «Україна». Зроблено висновок про те, що застосування практики примусової праці дітей та підлітків стало ще одним підтвердженням антигуманного характеру нацистського «нового порядку».

122. **Голиш Г. М.** Участь дітей і підлітків Наддніпрянської та Східної України у радянських патріотичних рухах періоду Великої Вітчизняної війни / Г. М. Голиш // Сторінки воєнної історії : зб. наук. пр. – К., 2004. – Вип. 8, ч. 2. – С. 45–56.

Апелювавши до переконливих фактичних даних, почерпнутих із архівосховищ і друкованих документів, автор усебічно проаналізував основні форми участі неповнолітніх українців у радянських патріотичних акціях цивільного населення Україні як на початковому етапі війни, так і в стартові роки відбудови. Обґрунтовано думку про те, що такі вияви життєактивності юних громадян були виявом патріотизму й сприяли їхньому громадянському змужнінню. З іншого боку, діти і підлітки стали об'єктом масових мобілізаційних компаній та примусового працевикористання.

123. **Іржавська А. П.** Злочинні плани гітлерівської Німеччини щодо України напередодні та в роки Другої світової війни / А. П. Іржавська // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 8, ч. 1. – С. 175–178.

Авторкою розглянуто плани Німеччини щодо України напередодні та в роки Другої світової війни. Відзначено, що в планах гітлерівської Німеччини Україні відводилося особливе місце об'єкта розширення «життєвого простору» Рейху та економічного пограбування.

124. **Лысенко А. Е.** Благотворительное движение на территории Западной Украины в годы Второй мировой войны / А. Е. Лысенко // Эпоха. Культуры. Люди (история повседневности и культурная история германии и Советского Союза. 1920–1950-е годы). – Х., 2004. – С. 54–57.

Исследование посвящено благотворительным акциям на территории Западной Украины в годы Второй мировой войны. Определены основные формы этого движения как проявление общественной самоорганизации, раскрыто его значение.

Дослідження присвячено благодійним акціям на території Західної України в роки Другої світової війни. Визначено основні форми цього руху як вияву суспільної самоорганізації, розкрито його значення.

125. **Лисенко О. Є.** Випробування: перевірка війною / В. Гриневич, О. Лисенко // Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси : в 3-х т. / відп. ред. акад. НАН України В. А. Смолій. – К., 2004. – Т. 2 : Радянський проект для України. – С. 123–396.

Фрагмент колективної монографії присвячений першому етапу німецько-радянської війни. Висвітлюється хід мобілізацій до радянських Збройних сил. Аналізуються стан обороноздатності СРСР, причини і наслідки катастрофічних поразок Червоної армії. Акцентовано увагу на відповідальності сталінського керівництва, яке допустило великі стратегічні прораханки.

126. **Лысенко А. Е.** Вторая мировая война: новое измерение террора и терроризма / А. Лысенко // Беларусь в годы Великой Отечественной войны: уроки истории и современность : материалы междунар. науч. конф., посвященной 60-й годовщине освобождения Беларуси от немецко-фашистских захватчиков, Минск, 29–30 июня 2004 г. – Минск, 2004. – С. 36–40.

На основании новых методологических подходов автор проанализировал основные формы и методы террористической политики в годы Второй мировой войны. Обосновано вывод о том, что эти преступные акции оккупантов стали составной частью антиукраинского геноцида и имели своей целью подорвать генофонд Украины.

На основі нових методологічних підходів автор проаналізував основні форми і методи терористичної політики в роки Другої світової війни. Обґрунтовано думку про те, що ці злочинні акції окупантів стали складовою частиною антиукраїнського геноциду і мали на меті підірвати генофонд України.

127. **Лисенко О. Є.** Гайвас Ярослав / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 5 т. – К., 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 18.

Нарис присвячено життєвому та бойовому шляху Я. Гайваса – діяча Організації українських націоналістів, з вересня 1940 р. – провідника Крайової ексикютиви ОУН(м) в Генеральній губернії, у 1945–1949 рр. – члена Проводу українських націоналістів.

128. **Лисенко О. Є.** Головатий Ферапонт Петрович / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 5 т. – К., 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 138.

У довідці йдеться про одного з ініціаторів збирання коштів на оборону країни в роки радянсько-німецької війни, Героя Соціалістичної праці, колгоспника-пасічника Ф. П. Головатого.

129. **Лисенко О. Є.** Грабець Омелян / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 5 т. – К., 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 181.

У академічній інформації подано віхи життя політичного діяча, полковника Української повстанської армії О. Грабця.

130. **Лисенко О. Є.** Громадський, чернече ім'я Олексій / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 5 т. – К., 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 212.

Матеріал присвячено життю церковного діяча, православного митрополита, з вересня 1940 р. обраного собором єпископів Автокефальної православної церкви митрополитом Волинським та Житомирським, екзархом України.

131. **Лисенко О. Є.** Демобілізації повоєнні в Радянських республіках та СРСР у 1921–1924 та в СРСР у 1945–1947 роках / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 5 т. – К., 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 321–322.

Узагальнено дані про проведення повоєнних мобілізацій в Радянських республіках СРСР у 1921–1924 та в СРСР у 1945–1947 роках.

132. **Лисенко О. Є.** Держава і релігійні конфесії в Україні (1943–1945 рр.) / О. Є. Лисенко // Актуальні проблеми вітчизняної історії ХХ ст. : зб. наук. пр., присвячений пам'яті акад. НАНУ Ю. Ю. Кондуфора. – К., 2004. – Т. 2. – С. 155–210.

У матеріалі характеризується політична лінія радянського керівництва щодо релігійних інституцій в роки війни. На основі компаративного аналізу з'ясовуються особливості ставлення держави до «лояльних» та «опозиційних» конфесій, а також спроби перетворення РПЦ на «державну» церкву.

133. **Лисенко О. Є.** Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті / О. Є. Лисенко // Український історичний журнал. – 2004. – № 5 (№ 458). – С. 3–15.

Стаття присвячена методологічним аспектам дослідження Другої світової війни, проблемам термінології, а також історичної пам'яті про події воєнної доби. Піддано критиці ідеологеми та міфологеми зафундовані радянською наукою у вивчені воєнної проблематики.

134. **Лисенко О. Є.** Друга світова війна як предмет історичної науки і феномен історичної пам'яті / О. Є. Лисенко // Історія в школах України. – 2004. – № 9–10. – С. 31–37.

Наукова розвідка розкриває методологічні аспекти дослідження історії Другої світової війни, проблеми термінології, а також історичної пам'яті про події воєнної доби. Визначено основні вектори подальших воєнно-історичних досліджень.

135. **Лисенко О. Є.** Крим у період Другої світової війни / О. Є. Лисенко // Крим в історичних реаліях України : матеріали наук. конф. «Крим в історичних реаліях України: до 50-річчя входження Криму до складу УРСР», [Київ, 19 лют. 2004 р.]. – К., 2004. – С. 260–288.

Матеріал містить ретроспективу подій німецько-радянської війни, локалізованих Кримським півостровом, а також депортацій кримсько-татарського народу навесні 1944 р. Підкреслено велику актуальність вивчення цієї проблеми.

136. **Лисенко О. Є.** Нерозв'язані проблеми історії Великої Вітчизняної та Другої світової воєн (до 60-річчя визволення України від гітлерівських окупантів) / О. Є. Лисенко // Дзеркало тижня. – 2004. – № 44 (519) (30 жовт.). – С. 21.

Ініціюючи дискусію довкола проблем, що по-різному інтерпретуються науковцями, автор висловлює власний погляд на суперечливі події і явища Другої світової війни. Висловлюються окремі рекомендації щодо методологічних підходів дослідження воєнної проблематики.

137. **Лисенко О. Є.** Один народ – дві історії війни / О. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 8, ч. 1. – С. 3–7.

У розвідці співставляються дві моделі колективної пам'яті про Другу світову війну, що культивуються різними політичними силами й експлуатуються в електоральних технологіях. Вказується на неприпустимість підміни наукових дискусій ідеологемами.

138. **Особливості організації управління та зв'язку в роки Великої Вітчизняної війни** / О. Є. Лисенко, А. В. Атрохов, О. І. Гуржій, С. В. Сидоров. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 2004. – 149 с. – (Б-ка воєнного історика).

У книзі на основі документальних джерел переважно архівного походження і на підставі досвіду застосування військ зв'язку в роки війни, розглянуто особливості організації управління та зв'язку в основних операціях Червоної армії проти військ Вермахту. Розкривається роль і значення цього роду військ у подіях війни та аналізуються прорахунки в організації управління.

139. **Лисенко О. Є.** Проблема кадрів Російської православної церкви в роки німецько-радянської війни / О. Лисенко // Україна Соборна : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 304–325.

Статтю присвячено проблемі кадрів Російської православної церкви в роки німецько-радянської війни. Подано маловідомі дані про кадровий потенціал РПЦ за освітніми, соціальними, майновими параметрами, суспільним статусом.

140. Лисенко О. Є. Проблема ОУН-УПА. Звіт робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Основні тези з проблеми ОУН-УПА (історичний висновок) / О. Є. Лисенко. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 2004. – 95 с.

На солідному фактичному матеріалі узагальнено результат науково-дослідної роботи авторського колективу Інституту історії України стосовно наукового осмислення проблеми ОУН-УПА. Проаналізовано боротьбу збройних відділів ОУН і УПА з радянським карально-репресивним апаратом в останні роки німецько-радянської війни. Визначено контроверсійні вектори вивчення вказаної проблеми та перспективи дослідницьких зусиль навколо цього дискурсу.

141. Лисенко О. Є. Римо-католицька церква на територіях спільного проживання українців та поляків у період Другої світової війни: сторінки життєдіяльності / О. Лисенко // Над Дніпром і Віслою : матеріали міжнар. наук. конф. «Україна і Польща у визвольних змаганнях ХІХ – початку ХХ ст.», [Київ, 5 листоп. 2003 р.]. – К., 2004. – С. 156–165.

Автор з'ясовує особливості становлення Римо-католицької церкви на українських землях у період Другої світової війни. Розкрито роль цієї конфесії в перебігу польсько-українського конфлікту на теренах Волині.

142. Лисенко О. Є. У боях проти спільного ворога / О. Лисенко, В. Гриневич // Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси : в 3 т. / Ін-т історії України НАН України. – К., 2004. – Т. 2 : Радянський проект для України / В. Гриневич, В. Даниленко, С. Кульчицький, О. Лисенко. – С. 201–215.

У матеріалі йдеться про збройну боротьбу проти нацизму і фашизму на території України. Розглядається внесок українців у розгром Вермахту і його союзників та переможне завершення війни.

143. Лисенко О. Є. Українське питання в період Першої і Другої світових воєн: спроба порівняльного аналізу / О. Лисенко,

О. Реєнт // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 26. – С. 21–37.

На підставі компаративних підходів автори інтерпретують різні аспекти «українського питання» в контексті Першої та Другої світових воєн. Визначено як спільні, так і відмінні риси історичного вияву вказаного феномену в умовах двох глобальних військових конфліктів.

144. Лисенко О. Є. Українці та Червона армія / О. Є. Лисенко, В. А. Гриневич // Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси : в 3 т. – К., 2004. – Т. 2 : Радянський проект для України / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. – С. 184–202.

Український чинник у збройних зусиллях керівництва СРСР воєнної доби трактується як одна з вирішальних умов зламу німецько-радянської війни. Подається статистичний зріз радянських збройних сил.

145. Мельниченко В. М. Черкащина періоду Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. в сучасних історико-краєзнавчих дослідженнях // Черкащина в контексті історії України: матеріали Другої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2004. – С. 34–40.

Стаття присвячена огляду історико-краєзнавчих досліджень краєзнавців Черкащини, присвячених історії краю в роки війни 1941–1944 рр. Зазначається, що в роки Незалежності видана значна кількість краєзнавчої літератури з цієї тематики, її дослідження виконані на солідній джерельній базі.

146. Мельниченко В. М. Інформаційно-видавниче забезпечення функціонування окупаційної влади на Черкащині у 1941–1944 рр. / В. М. Мельниченко // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : зб. ст. – К., 2004. – Вип. 26. – С. 252–259.

У розвідці на основі архівних документів автор характеризує інформаційно-видавничу систему, створену нацистськими окупантами на території Черкащини. Доведено, що вона була повністю

підпорядкована пропагандистському забезпеченню задля утвердження «нового порядку» на окупованій території.

147. **Мельниченко В. М.** Героїзм і трагедія Дніпровського десанту / В. М. Мельниченко, Р. К. Загоріна // Черкащина в контексті історії України матеріали Другої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2004. – С. 89–95.

Автори висвітлюють перебіг десантної операції 1943 р. з форсування Дніпра і створення плацдарму на правому березі. Показано героїзм радянських воїнів і військових підрозділів в наступальних боях за звільнення Черкащини, аналізуються допущені прорахунки в плануванні операції.

148. **Перехрест О. Г.** Організація нацистськими окупантами сільськогосподарського виробництва на території України в 1941 – на початку 1942 рр. / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2004. – Вип. 61. – С. 150–157.

Виходячи з маловідомих архівних документів, проаналізовано заходи німецької окупаційної влади по організації в 1941 – на початку 1942 рр. сільськогосподарського виробництва на базі відновленої колгоспно-радгоспної системи. Констатовано, що це лише дозволило зібрати в основному врожай 1941 р., а щодо планів осіннього засіву та налагодження ефективної роботи тваринницької галузі, то вони були зірвані.

149. **Перехрест О. Г.** Заготівельна діяльність Центрального торгового товариства «Ост» в українському селі періоду нацистської окупації (1941–1944 рр.) / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2004. – Вип. 66. – С. 124–131.

На основі оприлюднених раніше та нових архівних джерел повніше, порівняно з попередніми дослідженнями, розглянуто грабіжницьку заготівельну діяльність ЦТТ «Ост» та її провідної структури – головної контори «Україна» на окупованій території України. Визначено збитки, завдані ними українському селу та економіці.

150. **Перехрест О. Г.** Форми економічного пограбування селянства України за нацистської окупації (1941–1945 рр.) / О. Г. Перехрест // Україна соборна : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 325–339.

Розглядаються форми економічного пограбування селянства України за часів нацистської окупації. Доведено, що вони були складовою аграрної політики загарбників, спрямованої на використання сільськогосподарського потенціалу України в геополітичних та воєнних інтересах Німеччини, методи, які застосовували окупанти при їх здійсненні, були злочинними за своєю суттю і принесли українському селянству небачені втрати.

151. **Перехрест О. Г.** Стан та відродження тваринницької галузі сільського господарства Хмельниччини після визволення від нацистських окупантів (квітень–грудень 1944 року) / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2004. – Вип. 8. – С. 286–289.

Здійснено аналіз стану тваринницької галузі сільського господарства Хмельниччини після визволення регіону від нацистських загарбників та процесу її відродження в 1944 р. Показано проблеми і труднощі в цій справі, оцінено результати проведеної роботи в означений період.

152. **Перехрест О. Г.** Збитки, заподіяні тваринницькій галузі сільського господарства України у роки Великій Вітчизняній війні // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 8. ч. 2. – С. 264–274.

На основі залучення нового масиву джерел вперше у вітчизняній історіографії при визначенні втрат тваринницької галузі у воєнні роки проаналізовано весь комплекс факторів, які призвели до їх величезних обсягів як на регіональному рівні, так і в масштабах України. Вказано, що головна вина за понесені галуззю збитки лежить на окупантах, а водночас вони були результатом і інших руйнівних явищ та наслідків війни, в тому ж числі були зумовлені діями радянської сторони.

153. **Овчаренко О. І.** Політична криза в Європі напередодні і в перший рік Другої світової війни / О. І. Овчаренко // Дослідження

світової політики. – К., 2004. – Вип. 28. – С. 76–81.

Залучивши нові нарративні джерела, автор розвідки сха­рак­те­ризував перебіг політичної кризи в Європі напередодні та в перший рік Другої світової війни. Визначено позиції провідних європейських країн та радянського керівництва в процесі «стри­мування та умиротворення» нацистської Німеччини.

154. **Терещенко Т. В.** Соціальний протест українського селян­ства у післявоєнний період відбудови народного господарства (на матеріалах Центральної України) / Т. В. Терещенко // Українсь­кий селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2004. – Вип. 8. – С. 296–299.

Авторка аналізує напрями соціального протесту українського селянства у період післявоєнної відбудови (на матеріалах Цен­тральної України). Підкреслюється, що спротив носив підсві­домий характер, в його основі був опір колгоспного селянства невинувато високому вилученню ресурсів села, а його метою стало не повалення державної системи, а її пом'якшення, при­стосування до потреб селянського господарства.

155. **Терещенко Т. В.** Роль постанови РНК УРСР і ЦК ВКП(б)У від 27 квітня 1945 р. у відбудові житлового фонду сіл Централь­ної України / Т. В. Терещенко // Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2004». – Д., 2004. – Т. 29 : Історія України. – С. 65–66.

Здійснено аналіз постанови РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 27 квітня 1945 р. «Про будівництво житлових будинків, виробни­чих будівель та культурно-побутових споруд на селі». Авторка вказує, що через труднощі повоєнного часу виконання цієї по­станови було дуже проблематичним.

156. **Терещенко Т. В.** Відбудова сільських культурно-освітніх установ у 1943–1950 рр. (на матеріалах Центральної України) / Т. В. Терещенко // Історія України. Маловідомі імена, події, фак­ти. – К., 2004. – Вип. 26. – С. 353–366.

Дослідниця, розглядаючи культурно-освітні установи як мо­гутній засіб політичного та ідеологічного впливу на маси, аналізує процеси відбудови цих установ на селі в 1943–1950 рр.

З'ясовано як здобутки, так і труднощі й прорахунки в цій жит­тево важливій сфері повоєнного відродження.

– 2005 –

157. **Гальченко С. І.** Ціни на базарах міст Центральної України на початку 1948 р. / С. І. Гальченко // Матеріали VIII Міжнарод­ної науково-практичної конференції «Наука і освіта 2005» 7–21 лютого 2005 р. – Д., 2005. – Т. 18 : Історія України. – С. 7–9.

У розвідці проаналізовано ціни на базарах міст Центральної України на початку 1948 р. Акцентовано увагу на тому, що їх рівень був на порядок вищим від довоєнних, тому більшість рин­кових товарів залишалися для більшості громадян недоступни­ми.

158. **Гальченко С. І.** Організація громадського харчування в Центральній Україні в період відбудови / С. І. Гальченко // Істо­ричні і політологічні дослідження : матеріали Міжнар. наук. конф. «Велика перемога: погляд із сьогодення», присвяченої 60-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні. – Донецьк, 2005. – Вип. №1(23). – С. 243–251.

У статті зроблено спробу проаналізувати організацію громад­ського харчування в період відбудови на теренах Центральної України. Визначено здобутки і недоліки у цій важливій сфері життєзабезпечення.

159. **Гальченко С. І.** До питання про організацію постачання промисловими товарами цивільного населення України у 1943–1944 рр. / С. І. Гальченко // Наукові записки Вінницького дер­жавного педагогічного університету імені Михайла Коцюбин­ського. – Вінниця, 2005. – Вип. 9. – С. 175–181.

Авторкою розглянуто питання організації постачання промис­ловими товарами цивільного населення України у 1943–1944 рр. Відзначено, що в умовах суворо нормованого розподілу промислових

товарів та низького рівня доходів населення, обсяги промислових товарів, придбаних у державній торгівлі, залишалися вкрай мізерними.

160. Гальченко С. І. Забезпечення населення продовольчими товарами в роки війни / С. І. Гальченко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 9. – С. 100–109.

У статті проаналізовано питання забезпечення населення продовольчими товарами в роки війни з нацизмом. Визначено джерела отримання громадянами продовольства як з державних централізованих фондів, так і з відділів робітничого постачання підприємств та через придбання продуктів на міських ринках.

161. Голиш Г. М. У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941–1945 рр. : монографія / Г. М. Голиш. – Черкаси : ЦНТІ, 2005. – 325 с.

Монографія присвячена темі, що досі не знайшла свого достатнього вивчення вітчизняною історіографією. На базі різнопланових документальних та нарративних джерел, переважна більшість яких уведена до наукового обігу вперше, автор провів комплексний і всебічний аналіз умов життєдіяльності в роки німецько-радянської війни найвразливішої частини українського соціуму – дітей та підлітків. Реконструйовано сукупність чинників (економічних, соціальних, воєнно-політичних, ідеологічних, духовних, ментальних, психологічних), які суттєво вплинули на моделі поведінки неповнолітніх громадян у екстремальних умовах. Доведено, що війна мала для юних українців тяжкі наслідки й надовго визначила менталітет цих наймолодших представників воєнного покоління та демографічну ситуацію в Україні. Видання містить у своїй структурі додатки (таблиці, діаграми тощо), іменний та географічний покажчики, розлогі анотації англійською та російською мовами, а також ілюстративний блок із 77 світлин.

162. Голиш Г. М. Трагедія неповнолітніх жителів Черкаського краю в умовах національного окупаційного режиму 1941–1944 рр. // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав.

конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 51–60.

Виходячи з постулату, що виміри трагедії неповнолітніх в умовах війни відзначаються особливим характером і специфічними рисами, автор на основі переважно архівних джерел проаналізував становище неповнолітніх жителів Черкаського краю в період нацистської окупації 1941–1944 рр. У статті наведено факти масових розправ окупантів з неповнолітніми, їх страждань від негараздів окупаційної доби, дитячого працевикористання та примусового вивезення до Рейху, деінтелектуалізації та ідеологічного зомбіювання.

163. Голиш Г. М. Наслідки німецько-радянської війни для неповнолітніх громадян України / Г. М. Голиш // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 37–49.

На джерельних матеріалах (переважно архівних), що стосуються 10-ти областей Наддніпрянської та Східної України, автор статті аналізує наслідки німецько-радянської війни для неповнолітніх громадян України. Доведено, що війна спричинила загострення демографічних проблем, перетворила в масове явище сирітство й дитячу безпритульність, примножила випадки девіантної поведінки в дитячому середовищі, негативно вплинула на фізичне та психічне здоров'я неповнолітніх громадян.

164. Голиш Г. М. Основні напрямки політики владних структур Української РСР у сфері охорони дитинства на початковому етапі відбудови (1943–1950 рр.) / Г. М. Голиш // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 9, ч. 3. – С. 213–226.

Стаття містить усебічний аналіз багатогранної законотворчої, виконавчо-розпорядчої та організаторської діяльності владних структур радянської держави та Комуністичної партії у сфері охорони дитинства за період 1941–1945 рр. Розкриваються також і недоліки та прорахунки діяльності в цьому напрямі центральних та місцевих органів влади та управління.

165. Голиш Г. М. Становище неповнолітніх громадян Наддніпрянської та Східної України в перший період Великої Вітчизняної

війни (1941–1942 рр.) / Г. М. Голиш // Історичні та політологічні дослідження : матеріали міжнарод. наук. конф. «Велика перемога: погляд із сьогодення», присв. 60-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні / гол. ред. П. В. Добров ; відп. секр. В. М. Нікольський. – Донецьк, 2005. – № 1. – С. 107–115.

У статті розглянуто особливості становища неповнолітніх громадян Наддніпрянської та Східної України в перший період війни СРСР з нацистською Німеччиною. Проаналізовано викликані суворими реаліями війни труднощі й випробування, що випали на долю наймолодших представників воєнного покоління.

166. **Голиш Г. М.** Участь неповнолітніх громадян України у відбудові та патріотичних рухах 1943–1945 рр. / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 96–104.

Статтю присвячено маловивченій проблемі участі неповнолітніх громадян України у відбудові та патріотичних рухах цивільного населення на початковому етапі відбудови. Автор наводить яскраві приклади трудового героїзму підростаючого покоління й водночас констатує застосування примусово-мобілізаційних методів через систему дитячих і юнацьких комуністичних організацій.

167. **Голиш Л. Г.** Функціонування спеціальних установ для постраждалих неповнолітніх громадян Черкащини в період відбудови (1943–1950) / Л. Г. Голиш // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 330–339.

Базуючись на архівних документах, які досі не перебували в науковому обігу, авторка проаналізувала функціонування спеціальних установ для постраждалих неповнолітніх громадян Черкащини в 1943–1950 рр.

Статтю супроводжує розлога цифрова таблиця з детальними відомостями про мережу та контингенти дитячих будинків Черкащини станом на 1948 рік.

168. **Голиш Л. Г.** Відновлення роботи та розширення мережі дитячих позашкільних установ у 1943–1945 рр. на звільнених територіях Наддніпрянської та Східної України / Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 66. – С. 132–141.

Статтю присвячено маловивченій вітчизняною та зарубіжною історичною наукою проблемі відновлення роботи та розширення мережі дитячих позашкільних установ спеціального типу на початковому етапі відбудови. Обґрунтовано положення про те, що попри значну роботу владних структур у облаштуванні життя особливих категорій неповнолітніх громадян, все ж об'єктивні обставини воєнного часу та певні суб'єктивні чинники унеможливили як нормальні темпи розгортання мережі спецдитячостанов, так і належні умови їхнього функціонування.

169. **Голиш Л. Г.** Функціонування дитячих будинків на територіях Наддніпрянської та Східної України в 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 9, ч. 3. – С. 227–243.

На матеріалах центральних та місцевих архівів зроблено спробу на комплексному рівні з'ясувати основні напрямки функціонування дитячих будинків на територіях Наддніпрянської та Східної України в період відбудови. Визнаючи позитивні наслідки діяльності владних структур у царині охорони дитинства, авторка водночас акцентувала увагу на негативних сторонах повсякдення дитячих будинків.

170. **Голиш Л. Г.** Специфіка діяльності спеціальних дитячих установ системи Наркомату (міністерства) внутрішніх справ УРСР у 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 107–115.

Звернувшись до практично не дослідженої вітчизняною наукою проблеми, авторка на основі матеріалів центральних архівосховищ та держархіву МВС України розкрила специфіку діяльності спеціальних дитячих установ системи Наркомату (міністерства) внутрішніх справ УРСР в період відбудови.

171. **Звіркоський І. В.** Боротьба УПА проти гітлерівських загартників у Другій світовій війні / І. В. Звіркоський, В. А. Звіркоська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 34–43.

У статті проаналізовано боротьбу військових формувань та підрозділів УПА з нацистськими окупантами у Другій світовій війні. Поряд з цим схарактеризовано персоналії провідників УПА та показано їх внесок у боротьбу з агресором.

172. **Клименко Т. А.** Архівні джерела до вивчення історії Черкащини періоду Великої Вітчизняної війни: документи окупаційного режиму / Т. А. Клименко // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав. конференції Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – 476 с.

На основі матеріалів Державного архіву Черкаської області розглянуто проблему висвітлення малодослідженої, а також сфальсифікованого трактування політичного, соціально-економічного і культурного життя населення під час тимчасової окупації краю.

173. **Клименко Т. А.** Перебіг важливих військових дій у ході Корсунь-Шевченківської операції (за документальними джерелами Державного архіву Черкаської області) / Т. А. Клименко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 74–79.

У статті на основі документів Державного архіву Черкаської області висвітлено одну з найбільш знакових подій війни – Корсунь-Шевченківську операцію. Розкрито її стратегічне значення у вигнанні нацистів із Правобережної України.

174. **Лисенко О. Є.** Бабин Яр у дзеркалі науки, або Мапа Бермудського трикутника / О. Лисенко, В. Король // Дзеркало тижня. – 2005. – № 27 (555) (16–29 лип.). – С. 29.

Автори висловлюють власний погляд на комеморативні заходи в київському пам'яттовому ландшафті Києва в сегменті, що локалізований Бабиним Яром та його перспективи.

175. **Лисенко О. Є.** Боротьба збройних відділів в ОУН і УПА з радянським карально-репресивним апаратом / О. Є. Лисенко // Організація українських націоналістів і українська повстанська армія : іст. нариси. – К., 2005. – С. 303–393.

Наукова розвідка присвячена проблемі розгортання боротьби збройних відділів в ОУН і УПА з радянським карально-репресивним апаратом. Зокрема, з'ясовано форми й напрями підпільної боротьби, висвітлено бойові дії самостійницького підпілля з радянськими військовими формуваннями.

176. **Лисенко О. Є.** Важкий шлях до Перемоги / О. Є. Лисенко // Історичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 10–17.

Стаття містить концептуальні міркування про «ціну Перемоги», контрверсійні оцінки «сталінської» версії війни. Висунуто нові положення щодо місця та ролі народу України в тогочасних подіях.

177. **Лысенко А. Е.** Вклад народа Украины в победу над гитлеровской Германией / А. Е. Лысенко // Война 1941–1945 годов: современные подходы. – М., 2005. – С. 56–65.

Рассчитанный на российского читателя материал насыщен статистическими данными и фактами, которые иллюстрируют вклад украинского народа в победу над нацизмом и фашизмом. Обоснован вывод о том, что без жертвенности нашего народа победа была бы невозможной.

Розрахований на російського читача матеріал насичений статистичними даними й фактами, що ілюструють внесок нашого народу в перемогу над нацизмом і фашизмом. Обґрунтовано висновки про те, що без жертвовності нашого народу перемога була б неможливою.

178. **Лисенко О. Є.** «Війна» ідеологій, «війна» понять? / О. Є. Лисенко // Народна армія. – 2005. – 24 лют. – С. 4.

Автор завдяки співставленню ідеологічних схем демонструє різний науковий статус понять, якими оперують представники різних наукових шкіл та апологетів політизованих підходів до осмислення подій Другої світової війни. Визначено основні лінії й теми дискусій в цій царині.

179. **Лисенко О. Є.** Друга світова війна в контексті предмета наукових досліджень / О. Є. Лисенко // *Осяяні славою Перемоги : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 60-річчю визволення України та 60-річчю Великої Перемоги над німецько-фашистськими загарбниками.* – К., 2005. – С. 25–32.

У тезах конференції розкриваються питання нових методологічних підходів у дослідженні історії Другої світової війни. Чітко окреслюються перспективи подальших наукових пошуків.

180. **Лисенко О. Є.** Дослідження історії Другої світової війни в сучасній Україні: основні напрями і проблеми наукового пошуку / О. Лисенко // *Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст.* – К., 2005. – Вип. 9, ч. 1. – С. 90–98.

У статті аналізується стан опрацювання проблематики Другої світової війни в Україні за останнє десятиліття. Простежуються визначальні тенденції та особливості історіографічного процесу, вплив суспільно-політичних явищ на тематику й зміст публікацій, окреслено перспективи наукових студій.

181. **Лисенко О. Є.** Деякі методологічні аспекти дослідження національної політики сталінського й гітлерівського режимів у період Другої світової війни / О. Лисенко // *Друга світова війна і доля народів України : матеріали Всеукр. наук. конф., 23–24 черв. 2005 р.* – К., 2005. – С. 11–17.

Тези містять синтезовану оцінку національної політики сталінського керівництва та її наслідків у період Другої світової війни. Запропоновано нові методологічні підходи в осягненні визначеної проблеми.

182. **Лисенко О. Є.** Евакуаційні заходи урядів УРСР і СРСР на території УРСР в роки Великої Вітчизняної війни СРСР / О. Є. Лисенко // *Енциклопедія історії України : у 5 т.* – К., 2005. – Т. 3 : Е–Й. – С. 9–13.

Узагальнено інформацію щодо евакуаційних заходів урядів УРСР і СРСР на території України в роки війни. Проаналізовано нормативну базу та плани евакуації, їх внесок здійснених заходів в зміцненні обороноздатності країни та подальшої перемоги.

183. **Лисенко О. Є.** Жуков Георгій Костянтинович / І. І. Дерейко, О. Є. Лисенко // *Енциклопедія історії України : у 5 т.* – К., 2005. – Т. 3 : Е–Й. – С. 172–173.

Нарис присвячено життєвому та бойовому шляху радянського воєначальника, маршала Г.К. Жукова – члена Ставки Верховного Головнокомандувача, заступника Верховного Головнокомандувача, 1 заступника Наркома оборони.

184. **Лисенко О. Є.** Методологічні аспекти дослідження історії Другої світової війни / О. Є. Лисенко // *Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.* – Черкаси, 2005. – Ч. 2. – С. 10–22.

Стаття присвячена методологічним аспектам дослідження історії Другої світової війни. Аналізується стан формування історичної пам'яті українців щодо подій Другої світової війни, розкриваються здобутки і прорахунки у справі побудови національної концепції історії Другої світової війни.

185. **Лисенко О. Є.** Нерозв'язані проблеми історії Великої Вітчизняної та Другої світової воєн / О. Лисенко // *Голос України.* – 2005. – 11 січ. – С. 14.

У статті розглядаються контроверсійні аспекти історії України періоду Другої світової війни та суспільні дискусії довкола них.

186. **Лисенко О. Є.** Підсумки Другої світової війни та Україна / О. Лисенко // *Український історичний журнал.* – 2005. – № 6 (№ 465). – С. 128–138.

Ґрунтовна наукова розвідка присвячена проблемі військово-політичних, соціальних, демографічних та морально-психологічних наслідків Другої світової війни для України. Обґрунтовано думку про надзвичайно велику «ціну перемоги» для України.

187. **Лисенко О. Є.** «Переміщені особи»: трагедія мільйонів / М. Головка, О. Лисенко // *Народна армія.* – 2005. – 20 квіт. – С. 3.

У публікації розглядаються драматичні перипетії, пов'язані з

долею однієї з найчисельніших жертв Другої світової війни – ДР («переміщених осіб») з України.

188. Лисенко О. Є. Проблема ОУН-УПА. Звіт робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності / О. Лисенко, С. Кульчицький [та ін.] – К. : Наук. думка, 2005. – С. 27–30.

На солідному фактичному матеріалі узагальнено результат науково-дослідної роботи авторського колективу Інституту історії України стосовно наукового осмислення проблеми ОУН-УПА. О. Лисенко проаналізував у відповідному розділі боротьбу збройних відділів ОУН і УПА з радянським карально-репресивним апаратом в останні роки німецько-радянської війни.

189. Лисенко О. Є. [Рецензія] / І. І. Дерейко, О. Є. Лисенко // Український історичний журнал. – 2005. – № 6 (№ 465). – С. 220–222. – Рец. на кн.: Трубайчук А. Ф. Друга світова війна / А. Ф. Трубайчук. – К. : Істина : Наук. думка, 1995. – 192 с.

У рецензії дано розгорнуту позитивну оцінку монографічної праці Трубайчука А. Ф. Наголошено, що монографія є оригінальним, цілісним і самодостатнім дослідженням, яке без ідеологічних зашорень попередніх років, спираючись на широке коло опублікованих джерел і матеріалів, подає перебіг воєнних дій, характеризує окупаційний режим, встановлений на зайнятих нацистами та їхніми союзниками територіях, аналізує складові європейського руху Опору.

190. Лисенко О. Є. [Рецензія] / О. В. Буцько, О. Є. Лисенко // Український історичний журнал. – 2005. – № 1 (№ 460). – С. 208–213. – Рец. на кн.: Чайковский А. С. Плен. За чужие и свои грехи. Военнопленные и интернированные в Украине. 1939–1953 гг. / А. С. Чайковский. – К. : Парламентское изд-во, 2002. – 503 с.

Рецензія містить позитивну оцінку монографічної праці А. С. Чайковського. Відзначаючи, що монографія є оригінальним і самодостатнім дослідженням, яке заповнює один з аспектів воєнної проблематики й є вагомим внеском у вітчизняну воєнну історіографію, автори вказують і на окремі огріхи та вади видання.

191. Україна : Хроніка ХХ ст. : Роки 1944–1945: довід. вид. / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; упоряд.: І. Дерейко, В. Левикін, О. Лисенко, М. Лобода. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – 279 с.

У хронологічному довіднику відтворено щоденну історію суспільно-політичного, економічного, культурного, релігійного та повсякденного життя українського суспільства в 1944–1945 рр. Інформацію згруповано в окремі тематичні розділи. Велика увага приділяється повсякденному життю українського соціуму в умовах війни.

192. Масненко В. В. Черкаський педагогічний інститут у період окупації 1941–1943 рр. / В. В. Масненко, О. В. Кулаківська // Черкащина в контексті історії України : матер. другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 282–288.

На матеріалі місцевого архіву та наявних здобутків історіографії зроблено спробу розглянути особливості функціонування Черкаського педагогічного інституту в період нацистської окупації 1941–1943 рр. Зроблена спроба зламати попередні стереотипи в оцінках цього феномену.

193. Мельниченко В. М. Велика Вітчизняна війна і дослідження краєзнавців / В. М. Мельниченко // Матеріали Другої наук.-практ. конф., присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Кам'янка, 2005. – С. 6–15.

Стаття присвячена внеску краєзнавців у розробку теми війни з нацизмом. Акцентовано увагу на методології досліджень цієї проблематики, висловлено рекомендації щодо проведення подальших краєзнавчих досліджень.

194. Морозов А. Г. Актуальні проблеми вивчення історії Великої Вітчизняної війни / А. Г. Морозов // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 23–33.

У статті розкриваються актуальні проблеми вивчення історії німецько-радянської війни в сучасній українській історичній науці. Окреслено основні здобутки та перспективи подальших наукових пошуків у цій тематичній царині.

195. **Овчаренко О. І.** Проблема розчленування Німеччини в планах і відносинах СРСР з союзниками 1941–1945 рр. / О. І. Овчаренко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 129–139.

У розвідці на основі сучасних методологічних засад у дослідженні воєнної історії розглянуто проблему розчленування Німеччини в планах і відносинах СРСР з союзниками у період 1941–1945 рр. Виділено контрверсійні моменти цього спектру міжнародних відносин.

196. **Перехрест О. Г.** Життя українського селянства в роки нацистської окупації 1941–1944 рр. / О. Г. Перехрест // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. пр. – Вінниця, 2005. – Вип. 9 : Серія Історія. – С. 163–171.

Висвітлено особливості повсякденного життя українського селянства в роки нацистської окупації 1941–1944 рр. Глибоко проаналізовано форми і методи його трудової експлуатації та економічного пограбування через податкову й заготівельну системи, згубні наслідки окупаційної політики для сільського населення.

197. **Перехрест О. Г.** Наслідки нацистської окупації українського села в період німецько-радянської війни 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Історичні і політологічні дослідження : наук. журн. – Донецьк, 2005. – № 1 (23). – С. 251–262.

У статті з урахуванням сучасних методологічних засад та на основі залучення широкого кола нових джерел узагальнено розміри збитків завданих нацистськими загарбниками економіці та соціальній сфері українського села в період окупації. Підкреслюється, що повоєнне українське село знаходилося у стані неймовірного спустошення, занепаду та зубожіння.

198. **Перехрест О. Г.** Застосування нацистськими окупантами тактики «випаленої землі» в українському селі в період відступу з України / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2005. – Вип. 9. – С. 211–214.

Розглянуто цілі та методи застосування нацистськими окупантами тактики «випаленої землі» під час відступу з території України. Визначено згубні наслідки цієї нелюдської акції для економічної та соціальної сфери українського села.

199. **Перехрест О. Г.** Нищення житла в українському селі в період німецько-радянської війни 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 9, ч. 3. – С. 137–156.

Проаналізовано весь комплекс чинників, які призвели до величезних руйнувань житлового фонду українського села в період німецько-радянської війни 1941–1945 рр.. Наведено кількісні виміри втрат житла мешканцями села в регіонах й загалом по Україні, показано згубні наслідки цієї трагедії для сільського соціуму.

200. **Перехрест О. Г.** Аграрний аспект колонізаційної політики нацистських окупантів / О. Г. Перехрест // Соборність України: історична спадщина і виклики часу : зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – Вип. 3. – С. 161–168.

Стаття є спробою першого спеціального аналізу аграрного аспекту колонізаційних планів Німеччини щодо України та практику її реалізації в роки німецько-радянської війни. Виділено, зокрема, такі її складові, як передача землі для створення сільськогосподарських маєтків, заснування компактних німецьких колоній з селянськими господарствами, українських фольксдойче.

201. **Перехрест О. Г.** Соціально-економічні наслідки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. для українського села / О. Г. Перехрест // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. –

Черкаси, 2005. – С. 41–50.

Автором узагальнено наслідки війни 1941–1945 рр. для економіки та соціальної сфери республіки. Відзначено, що значні збитки були спричинені багаточисельними й широкомасштабними бойовими діями, евакуацією на Схід ресурсів сільського господарства в 1941–1942 рр., різного роду «мобілізаціями», поставками та вилученням для задоволення потреб фронту з обох воюючих сторін, цілеспрямованого знищення майна і техніки діями формувань та осередків руху Опору на окупованій ворогом території.

202. Перехрест О. Г. Українське селянство і радянські партизани у роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 44–55.

З нових методологічних позицій висвітлено питання взаємовідносин між українськими селянами та радянськими партизанами, розкрито роль селянства у продовольчому та речовому забезпеченні формувань руху Опору, проаналізовано наслідки їх бойових дій для жителів сільських населених пунктів та ін. Відтак, це дозволяє подолати міф радянської історіографії про підтримку українськими селянами радянського партизанського руху, а з другого – спростувати твердження окремих вітчизняних істориків та публіцистів пострадянського періоду про однозначно негативний алгоритм вказаних відносин воєнної доби.

203. [Рецензія] Перехрест О. Г. // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 140–143. – Рец. на кн.: Голиш, Г. М. У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941–1945 рр. : монографія. – Черкаси : Черкаський ЦНТІ, 2005. – 323 с.

У рецензії дано розгорнуту позитивну оцінку монографічної праці Г. М. Голиша. Наголошено, що монографія є оригінальним, цілісним і самодостатнім дослідженням, що заповнює важливу нішу соціальних аспектів воєнної проблематики й водночас є вагомим внеском у вітчизняну історіографію.

204. Присяжнюк Ю. П. Колізії у взаєминах українських селян з нацистською окупаційною владою в роки Другої світової війни / Ю. П. Присяжнюк // Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзн. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 293–298.

З нових методологічних позицій висвітлено питання взаємовідносин між українськими селянами та нацистською окупаційною владою в роки Другої світової війни. Зроблено спробу здолати стереотипи у дослідженні цієї гносеологічно й ідеологічно значущої проблеми.

205. Терещенко Т. В. Відновлення та розвиток мережі сільських шкіл у початковий період відбудови народного господарства 1943–1945 рр. (на матеріалах Центральних областей України) / Т. В. Терещенко // Історичні і політологічні дослідження : матеріали міжнарод. наук. конф. «Велика Перемога: погляд із сьогодення», присвячена 60-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні, 15 квітня 2005 р., м. Донецьк. – Донецьк, 2005. – № 1 (23). – С. 181–188.

Розвідка присвячена проблемі відновлення та розвитку мережі сільських шкіл у початковий період відбудови народного господарства 1943–1945 рр. Зроблено акцент на тому, що залишковий принцип державного фінансування освітньої галузі села та низькі прибутки колгоспів унеможливили своєчасне і повне виконання відповідних планів і директив.

206. Терещенко Т. В. До питання про медичне обслуговування сільського населення Центральної України у початковий період відбудови народного господарства (1943–1945 рр.) / Т. В. Терещенко // Знаки питання в історії України: українська історія у європейському контексті : зб. матеріалів II міжнар. конф. / упор. Є. М. Страшко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – С. 136–139.

У статті проаналізовано питання медичного обслуговування сільського населення на початковому етапі відбудови 1943–1945 рр. Встановлено комплекс причинно-наслідкових зв'язків щодо вкрай складного стану справ у цій доленосній

галузі соціального життя та з'ясовано негативні наслідки незадовільного медичного обслуговування для жителів українського села.

207. **Терещенко Т. В.** До питання про відновлення житлового фонду у селах Центральної України 1943–1945 рр. / Т. В. Терещенко // *Соборність України : історична спадщина і виклики часу : матеріали II міжнарод. наук. конф. «Соборність України: історична спадщина і виклики часу»*. 19–20 трав. 2005., м. Переяслав-Хмельницький : зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – Вип. 3. – С. 445–452.

Досліджено перебіг відбудови житлового фонду в селах Центральної України в 1943–1945 рр. Аргументовано доведено, що попри створення владою міфу про благополуччя у цій сфері, через об'єктивні та суб'єктивні причини відповідна державна програма зазнала провалу.

208. **Терещенко Т. В.** Електрифікація у контексті розвитку соціальної сфери села в післявоєнний період відбудови народного господарства (на матеріалах центральних областей України) / Т. В. Терещенко // *Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст.–К., 2005. – Вип. 9, ч. 3. – С. 303–313.*

Проаналізовано заходи, що здійснювала влада щодо електрифікації у контексті розвитку соціальної сфери села в повоєнний період відбудови (на матеріалах центральних областей України). Обґрунтовано положення про те, що через значні труднощі проведення відбудовних робіт у всіх галузях господарства передумови для широкої й економічно виправданої електрифікації побутових процесів були створені значно пізніше.

209. *Український селянин : зб. наук. пр., Вип. 9. Присвячено 60-ій річниці Великої перемоги та 5-ій річниці Наукового т-ва істориків-аграрників / НАН України, ін-т історії України НАН України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького ; редкол.: А. Г. Морозов (відп. ред.) [та ін]. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – 258 с.*

У збірнику наукових праць вміщено наукові студіювання вітчизняних вчених та викладачів ЧНУ стосовно актуальних проблем

воєнної історії, висвітлюється комплекс актуальних питань методології, джерельної бази та здобутків історіографії, соціально-економічної, політичної та соціальної історії періоду Другої світової війни.

210. **Черкащина в контексті історії України : матеріали Другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини (до 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.) / відп. ред. В. М. Мельниченко, ред. кол.: В. М. Лазуренко, М. І. Борщ, А. Г. Морозов, [та ін.]. – Черкаси : Ваш дім, 2005. – 476 с.**

До збірника ввійшли матеріали доповідей учасників науково-краєзнавчої конференції, які відображають боротьбу проти загарбників на Черкащині, а також участь черкащан у боротьбі з нацизмом на фронтах Другої світової війни.

211. **Шамара О. С.** Проблеми охорони і реставрації пам'яток Великої Вітчизняної війни на Черкащині / С. О. Шамара, О. М. Дубовий // *Черкащина в контексті історії України : матеріали другої наук.-краєзнав. конф. Черкащини, присвяченої 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – Черкаси, 2005. – С. 422–424.*

У тезах конференції дослідником розглянуто питання охорони і реставрації пам'яток війни в краї, визначено особливості правової бази та фінансування охорони пам'яток.

– 2006 –

212. **Гальченко С. І.** Організація продовольчого постачання населення України в період відбудови / С. І. Гальченко // *Велич подвигу народного : зб. наук. ст. : міжнар. конф. присв. 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, 8 квіт. 2005 р.»*. – О., 2006. – С. 46–49.

Предметом наукової розвідки стала організація продовольчого постачання населення України в період відбудови. Підкреслено, що запроваджена у містах України карткова система мала забезпечити гарантований мінімум, при цьому обмежувався асортимент та загальний обсяг купівлі товарів громадянами.

213. **Гальченко С. І.** Установи торгівлі в обслуговуванні населення України на початковому етапі відбудови 1943–1945 рр.: здобутки та невирішені проблеми / С. І. Гальченко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 10. – С. 286–293.

Дослідниця розглядає питання функціонування установ торгівлі та обслуговування населення України на початковому етапі відбудови 1943–1945 рр. Основними прикметними рисами тогочасного повсякденного життя були дефіцит товарів першої необхідності в магазинах, великі черги в установах торгівлі, високі ціни на ринках тощо.

214. **Голиш Г. М.** Неповнолітні жертви нацистського етноциду на окупованих територіях України / Г. М. Голиш // Друга світова війна і доля народів світу : друга всеукр. наук. конф. – К., 2006. – С. 50–52.

У тезах доповіді визначено основні вектори нацистської політики етноциду, жертвами якої стали й неповнолітні українці. Не обмежуючись лише аналізом фізичного терору, автор звертається й до повсякденного життя дітей і підлітків, умов якого з вини окупаційної влади були справді жахливими.

215. **Голиш Г. М.** Три схожі воєнні долі / Г. М. Голиш // Нова Доба. – 2006. – 11 лип. – С. 15.

У нарисі йдеться про трьох земляків-черкашан, учасників Східнопруської операції – генерала армії І. Д. Черняхівського, підполковника Ф. М. Пилипенка і старшину, повного кавалера ордена Слави Г. П. Березу.

216. **Голиш Г. М.** Феномен наймолодших представників воєнного покоління: історіографія проблеми / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Україна соборна : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 4, т. 1. – С. 278–287.

Подано загальний огляд радянської та сучасної історіографії проблеми становища неповнолітніх українців у період Другої світової війни. Зроблено висновок про те, що лише сучасний етап розвитку історичної науки ознаменувався певними реверансами дослідників у бік означеної теми. На загал, вона й на сьогодні має ще немало тематичних ніш та нез'ясованих гносеологічних сегментів.

217. **Голиш Л. Г.** Розпорядча та організаторська діяльність органів влади УРСР із забезпечення функціонування дитячих спеціальних установ у 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 10, ч. 2. – С. 334–346.

Проаналізовано нормативно-правову базу та з'ясовано основні напрями організаційної діяльності владних структур у царині забезпечення функціонування дитячих спеціальних установ (1943–1950 рр.). При визнанні очевидної результативності цієї гуманітарної діяльності влади, авторка наводить і численні приклади прикрих прорахунків та недбалості на місцях, що мало негативні наслідки для постраждалих неповнолітніх громадян.

218. **Дослідницьким полем війни, без ідеологічних окопів : науково-ідеологічний семінар «Україна в Другій світовій війні» / ЧНУ ім. Б. Хмельницького, кафедра історії України ; редкол.: В. В. Масненко, Ю. П. Присяжнюк. – Черкаси : Вертикаль, 2006. – 152 с.**

До збірника включено матеріали науково-методологічного семінару «Україна в Другій світовій війні», що був ініційований кафедрою історії України ЧНУ ім. Богдана Хмельницького у травні 2005 р. Автори праці на нових методологічних засадах висвітлюють комплекс актуальних і суперечливих питань вітчизняної історії періоду Другої світової війни.

219. **Клименко Т. А.** Нацистський окупаційний режим на Черкащині (за документами Державного архіву Черкаської області) / Т. А. Клименко // Велич подвигу народного : зб. наук. ст. : міжнар. конф. присв. 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. 8 квітня 2005 р. – О., 2006. – С. 71–75.

Авторкою проаналізована проблема соціально-економічної історії Черкаського регіону в період німецької окупації 1941 – 1943 рр. Розвідка повністю базується на документах Державного архіву Черкаської області, що мають значний рівень репрезентативності.

220. **Мельниченко В. М.** Передмова до книги Федора Людного «Фронтовими дорогами війни» / В. М. Мельниченко // Людний Ф. П. Фронтовими дорогами війни. – Черкаси, 2006. – С. 3–4.

У передмові дається позитивна оцінка ґрунтовної праці краєзнавця Ф. П. Людного. Підкреслюється, що автором залучена велика кількість спогадів і документів.

221. **Лисенко О. Є.** Українське село в роки Другої світової війни / О. Є. Лисенко, О. Г. Перехрест // Історія українського селянства : нариси : в 2 т. / Національна академія наук України, Інститут історії. – К., 2006. – Т. 2. – С. 267–330, 342–349.

У розділі фундаментального академічного видання автори, долаючи застарілі ідеологічні стереотипи радянської історіографії, на нових концептуальних засадах висвітлюють історію українського села напередодні й у перший період німецько-радянської війни, у роки нацистської окупації та відбудовні процеси на селі 1943–1945 рр. Викладені факти по черпнуто зі значної кількості документальних джерел і аргументуються переконливим статистичним матеріалом.

222. **Лисенко О. Є.** Новая книга о войне / А. Лысенко, В. Давыдов // Киевский вестник. – 2006. – № 15 (11 февр.). – С. 3.

В рецензії дана оцінка структури, композиційних особливостей, источникової бази и інтерпретацій нового издания по истории войны.

У рецензії подана оцінка структури, композиційних особливостей, джерельної бази та інтерпретацій нового видання з історії війни.

223. **Лисенко О. Є.** Особливості правозастосовної практики в Західній Україні на початковому етапі Другої світової війни /

О. Лисенко, Т. Вронська // Историчний журнал. – 2006. – № 3 (27). – С. 39–50.

На основі історико-правових методик автори трактують підходи «радянської Феміди» до покарання опонентів першої радянської західноукраїнського регіону. Відзначено силовий ухил у діяльності судових і правоохоронних органів, простежено інструменталізацію антиукраїнської політики Кремля.

224. **Лисенко О. Є.** Окупаційний режим на Україні у 1941–1943 рр.: адміністративний аспект / О. Лисенко, В. Нестеренко // Архіви окупації. 1941–1944. – К., 2006. – Т. 1. – С. 762–769.

Автори подають наукову реконструкцію окупаційного управлінського апарату на захоплених українських землях у період Другої світової війни. Розкрито антиукраїнську сутність нацистського «нового порядку».

225. **Лисенко О. Є.** ОУН в 1941 році : документи : в 2-х ч. Ч. 1. / упоряд.: О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук ; відп. ред. С. Кульчицький. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2006. – Ч. 1. – 336 с. ; Ч. 2. – 281 с.

У виданні зібрано та проаналізовано архівні документи, що відображають діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) напередодні та на початку Другої світової війни. Документальні матеріали супроводжують детальні авторські коментарі. Збірник може бути корисним науковцям, що працюють в царині воєнно-історичної проблематики, а також суб'єктам освітнього процесу.

226. **Лисенко О. Є.** ОУН в 1942 р. : документи / упоряд.: О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук ; відп. ред. С. Кульчицький. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2006. – 243 с.

У зібранні документів проаналізовано архівні документи, що відображають діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) у 1942 р., представлені документи дозволяють прослідкувати організаційне оформлення, тактику та стратегію різних таборів ОУН, їх взаємини з окупаційною

владю, радянським підпіллям, документи супроводжують детальні авторські коментарі.

227. **Лисенко О. Є.** Пам'ять воєнної пори. Патріотична акція (2006–2010 роки) : метод. поради / О. Є. Лисенко, Г. Є. Ясев. – К. : Книга Пам'яті України, 2006. – 23 с.

Публікація містить методичні рекомендації щодо форм та змістовного наповнення комеморацийних заходів, увічнення пам'яті про жертви війни. увага концентрується як на глобалізаційних, так і віктимологічних аспектах мнемонічних акцій.

228. **Лисенко О. Є.** Підсумки Другої світової війни та Україна: методологічні завваги / О. Є. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 10, ч. 1. – С. 7–13.

Автор аналізує «український вимір» підсумків Другої світової війни через призму сучасних теоретико-методологічних підходів та цивілізаційно-гуманітарного дискурсу.

229. **Лысенко А. Е.** Помним и чтим: вклад украинского народа в Победу над нацизмом / А. Е. Лысенко, Т. Вронская // Великая победа: героизм и подвиг народов : материалы междунар. науч. конф. – Минск, 2006. – Т. 1. – С. 30–35.

Текст наполнен оценочными суждениями, которые позиционируют место «украинского фактора» во Второй мировой войне. Раскрыт вклад народа Украины в борьбу против нацизма и фашизма.

Текст наповнений оціночними судженнями, що позиціонують місце «українського чинника» у Другій світовій війні. Розкрито внесок народу України в боротьбу проти нацизму і фашизму.

230. **Лисенко О. Є.** Проблема «остарбайтерів» як предмет соціальної історії / О. Лисенко // «...То була неволя». Спогади та листи остарбайтерів / гол. ред. В. А. Смолій. – К., 2006. – С. 7–14.

У статті розглядається питання становлення колишніх остарбайтерів як предмета соціальної історії. Розкривається значення «усної історії» як джерела дослідження вказаної проблеми.

231. **Лисенко О. Є.** Проблеми дослідження історії Другої світової війни: історіографічний ескіз / О. Лисенко // Велич подвигу народного : зб. наук. ст. : міжнар. конф., присвяченої 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, 8 квіт. 2005 р. – О., 2006. – С. 105–112.

У тезах конференції автором узагальнено основні здобутки та тенденції у висвітленні історії Другої світової війни. Визначено особливості історієписання проблеми у працях зарубіжних дослідників, його позитивні сторони та недоліки.

232. **Лисенко О. Є.** Репресії в Західній Україні на початковому етапі Другої світової війни / Т. Вронська, О. Лисенко // Історичний журнал. – 2006. – № 3 (27). – С. 39–50.

У науковій розвідці автор розкриває зміст та засоби ідеологічної пропаганди стосовно місцевого населення та його спротив радянській. Також проаналізовано репресії, здійснювані сталінським керівництвом в західноукраїнських землях на початковому етапі Другої світової війни.

233. **Лисенко О. Є.** Українці та поляки у місцях спільного проживання у часи Другої світової війни: проблеми існування / О. Лисенко // Схід-Захід : іст.-культуролог. зб. – Х., 2006. – Вип. 8. – С. 82–93.

Проаналізовано одну із складних і малодосліджених проблем воєнної історії – українсько-польське протистояння на західноукраїнських землях в період німецької окупації. Схарактеризовано причини напруги та непорозуміння між народами, воєнне протистояння між збройними формуваннями українців та поляків в контексті Другої світової війни.

234. **Лисенко О. Є.** Формування особового складу штрафних батальйонів і рот у Червоній армії Великої Вітчизняної війни / Т. Вронська, О. Лисенко // Український історичний журнал. – 2006. – № 3 (№ 468). – С. 137–150.

У науковій розвідці аналізуються особливості процесу формування особового складу штрафних батальйонів і рот у Червоній армії періоду війни з нацизмом. Висвітлено роль органів правосуддя у цій

справі, а також обґрунтовано припущення стосовно часу створення цих дисциплінарних підрозділів.

235. **Лисенко О. Є.** Штрафні підрозділи: «гуманна» альтернатива розстрілу? / О. Лисенко, Т. Вронська // Народна армія. – 2006. – 20 черв. – С. 6; 27 черв. – С. 6.

У авторській розвідці піднімається складне і малодосліджене питання функціонування штрафних батальйонів. Дискутується проблема: чим були штрафбати – можливістю врятувати життя чи приреченістю на смерть.

236. **Перехрест О. Г.** Організація нацистськими окупантами виробництва сільськогосподарської продукції на території України в 1941–1942 рр.: плани та результати / О. Г. Перехрест // Безсмертя подвигу : матеріали міжн. наук.-практ. конф. присв. 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні (1941–1945 рр.), Київ, 22 квіт. 2005 р. – К., 2006. – С. 55–74.

На основі раніше неоприлюднених документів, зокрема німецького походження, розглянуто комплекс питань, пов'язаних з планами окупантів щодо організації виробництва сільськогосподарської продукції на території України в 1941–1942 рр. та широкомасштабними організаційними та силовими заходами для їх виконання. Проаналізовані чинники, які призвели до зриву виробництва й заготівлі запланованих окупантами обсягів виробництва рослинницької й тваринницької продукції.

237. **Перехрест О. Г.** Економічний та соціальний потенціал українського села напередодні німецько-радянської війни (1941–1945 рр.) / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2006. – Вип. 10. – С. 348–352.

На нових методологічних засадах схарактеризовано рівень економічного і соціального розвитку українського села в кінці 1930-х – на початку 1940-х рр. Увагу акцентовано не лише на досягненнях та позитивних показниках, а й на недоліках і наявних проблемах сільського господарства та його матеріально-технічної бази, дано адекватну оцінку рівня розвитку соціальної сфери села.

238. **Перехрест О. Г.** Участь селянства України в патріотичних рухах на допомогу фронту в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Соборність України: історична спадщина і виклики часу : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 4. т. 1. – С. 183–186.

Дослідником ставиться завдання проаналізувати форми участі селянства України в рухах цивільного населення на допомогу фронту. У відповідності до зафіксованих у наявних джерелах даних узагальнено кількісні показники цього напрямку життєактивності громадян українського села в роки війни і визначено такі його форми: створення фонду оборони, допомога Червоній армії у будівництві фортифікаційних споруд, військових об'єктів, шефство над сім'ями фронтовиків, сиротами та інвалідами тощо.

239. **Перехрест О. Г.** Використання нацистськими окупантами сільськогосподарського потенціалу України для забезпечення потреб вермахту та рейху в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Велич подвигу народного : зб. наук. ст. міжнар. конф., присвяченої 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. – О., 2006. – С. 145–154.

Проаналізовано плани та результати використання нацистськими окупантами сільськогосподарського потенціалу України для забезпечення потреб збройних сил Німеччини та Третього Рейху в період Великої Вітчизняної війни. Показано негативні наслідки цього економічного пограбування для українського села.

240. **Перехрест О. Г.** Заходи нацистських окупантів по вивезенню сільського населення України на роботу до Німеччини та протидія їм / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 10, ч. 1. – С. 441–451.

На основі різнопланових джерел розглянуто заходи нацистських окупантів з вивезення українських селян на роботу до Рейху та ставлення до нього сільського населення. Визначено форми протидії насильницьким акціям окупантів із залучення бранців, та з'ясовано наслідки злочинної депортаційної політики нацистів для сільського соціуму.

241. **Тітіка О. О.** Місцева промисловість України в початковий період післявоєнного відродження (1943–1944 рр.) / О. О. Тітіка // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2006. – Вип. 90. – С. 101–110.

Відтворено процеси відбудови та налагодження роботи об'єктів місцевої промисловості у визволених від окупантів у 1943–1944 рр. регіонах республіки. Показано, що незважаючи на величезні труднощі, цей процес характеризувався динамічністю і мав позитивні наслідки для вирішення першочергових завдань повоєнного відродження економіки та соціальної сфери визволених міст і сіл України.

242. **Тітіка О. О.** Внесок місцевої промисловості України в соціально-економічне відродження села в 1943–1945 рр. / О. О. Тітіка // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2006. – Вип. 10. – С. 356–358.

У статті проаналізовано реальний стан виробництва місцевою промисловістю України продукції для потреб села. Розкрито небайдужу роль цієї виробничої галузі у вирішенні важливих проблем села на початковому етапі повоєної відбудови 1943–1945 рр.

243. **Тітіка О. О.** Місцева промисловість України в 1943–1945 рр.: здобутки та проблеми відбудови / О. О. Тітіка // Україна Соборна : зб. наук. ст. – К., 2006. – Вип. 4, т. 2. – С. 292–300.

Авторкою схарактеризовано процес відбудови місцевої промисловості України в умовах війни та першого післявоєнного півріччя, здобутки та проблеми в цій справі, результати виробничої діяльності підприємств галузі та розкрито її значення для економіки і соціальної сфери республіки. Наголошено, що в 1943–1945 рр. було закладений вагомий фундамент для подальшого відродження й розвитку цієї важливої галузі промислового комплексу України.

244. **Тітіка О. О.** Відбудова та робота районних і міських промислових комбінатів системи Наркомату місцевої промисловості УРСР по забезпеченню потреб населення та місцевого господарства в початковий період повоєнного відродження (1943–1945 рр.) / О. О. Тітіка // Велич подвигу народного : зб. наук. ст. :

міжнар. конф., присвяченої 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. – О., 2006. – С. 174–179.

У статті розглянуто перебіг процесів відбудови та роботи районних і міських промислових комбінатів системи Наркомату місцевої промисловості УРСР із забезпечення потреб населення та місцевого господарства в початковий період повоєнного відродження. Доведено, що вироблена ними продукція та надані послуги населенню були надзвичайно цінними в умовах постокупаційного лихоліття.

245. **Терещенко Т. В.** Соціальна політика радянської держави щодо українського села в період відбудови народного господарства 1943–1950 рр. / Т. В. Терещенко // Велич подвигу народного : зб. наук. ст. : міжнар. конф., присвяч. 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, 8 квіт. 2005 р. – О., 2006. – С. 90–92.

Розвідка присвячена проблемі соціальної політики радянської держави щодо українського села в період відбудови народного господарства 1943–1950 рр. Підкреслено, що попри її доленосність, вона перебувала на периферії державної уваги, була непродуманою і не відповідала інтересам сільського соціуму.

– 2007 –

246. **Гальченко С. І.** Міське населення центральних областей України в умовах нормованого постачання (1943–1947 рр.) : автореф. дис ... канд. іст. наук : 07.00.01 / С. І. Гальченко ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – 20 с.

На основі залучених до наукового обігу нових документів архівів Російської Федерації та України здійснено спробу комплексного дослідження обставин і шляхів вирішення продовольчої проблеми та задоволення інших нагальних потреб міського населення. Проаналізовано державну політику у сфері

постачання, реконструйовано механізм її реалізації, детально досліджено усі заходи, які застосовувались владою для вирішення продовольчої проблеми. Розглянуто особливості функціонування карткової системи на завершальному етапі війни та в перші повоєнні роки. Визначено суб'єктивні чинники, які впливали на матеріальне становище міського населення в центральноросійському регіоні, схарактеризовано джерела забезпечення громадян харчовими продуктами та предметами першої необхідності.

247. Голиш Л. Г. Функціонування спеціальних дитячих установ УРСР у 1943–1950 рр. : автореф. дис ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Л. Г. Голиш ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – 20 с.

Дисертацію присвячено малодослідженій актуальній науковій проблемі. На широкому колі переважно архівних джерел зроблено спробу комплексного аналізу особливостей функціонування спеціальних дитячих установ УРСР воєнного та повоєнного періодів. Вперше у вітчизняній історичній науці проведено типологізацію цих установ за їх функціональним призначенням, особовим складом вихованців та специфікою діяльності. Досліджено суспільні умови, нормативно-правову базу та організаційне забезпечення роботи установ для дітей з особливим соціальним статусом та потребами. Узагальнено статистичні дані з розгортання мережі спецдитустанов, динаміки їх контингенту. Всебічно охарактеризовано умови утримання вихованців, з'ясовано об'єктивні труднощі функціонування установ для особливих категорій неповнолітніх громадян. Розкрито роль спеціальних дитячих установ у соціальній реабілітації дітей та підлітків, що постраждали внаслідок війни.

248. Golysch G. Ohne Recht auf Leben. Sowjetische Kriegsgefangene in den besetzten Gebieten der Ukraine (1941–1944) = Без права на життя. Радянські військовополонені на окупованих територіях України (1941–1944) / G. Golysch // Ich werde nie vergessen. Briefe der sowjetischen Kriegsgefangener 2004–2006. – Berlin, 2007 – S. 22–30.

In diesem Artikel wird das Problem des Zustandes der sowjetischen Kriegsgefangenen in den besetzten Gebieten der Ukraine in den Jahren 1941–1944 untersucht. Es ist bewiesen, dass die von den Nazis geschaffenen schrecklichen Bedingungen der Erhaltung von Gefangenen eines der schwersten Verbrechen gegen Menschlichkeit geworden sind.

У цій статті досліджується проблема становища радянських військовополонених на окупованих територіях України в 1941–1944 роках. Доведено, що створені нацистами жахливі умови утримання полонених стали одним з їх найтяжчих злочинів проти людяності.

249. Іржавська А. П. Планування нацистською Німеччиною політики геноциду як складової окупаційного режиму на території України в роки Великої Вітчизняної війни / А. П. Іржавська // Маловідомі сторінки історії Другої світової війни в Україні та на Полтавщині : зб. наук. ст. за матеріалами всеукр. наук. конф., (23–24 травня 2007 р.). – Полтава, 2007. – С. 103–112.

У науковій розвідці з'ясувано та обґрунтовано сутність політики нацистського геноциду стосовно мирного українського населення як представника слов'янських народів. Доведено, що цей геноцид, що лежав в основі расової теорії, був ретельно продуманий і спланований нацистською Німеччиною задовго до початку Другої світової війни.

250. Лисенко О. Є. Бессарабське питання: розв'язання по-сталінськи / О. Є. Лисенко // Relatii romano-ucrainene. Istorie si contemporaneitate = Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність. – Cluj-Napoca ; Satu-Mare, 2007. – С. 188–194.

У статті простежується один із сценаріїв реалізації геополітичного зовнішнього політичного курсу Кремля та його ідеологічний супровід. Зокрема, йдеться про сталінський варіант розв'язання бессарабського питання.

251. Лисенко О. Є. Військово-політична діяльність ОУН та УПА у світлі норм міжнародного гуманітарного права / О. Лисенко, Д. Веденєєв // Український історичний журнал. – 2007. – № 3

(№ 474). – С. 46–66.

Стаття присвячена історико-правовим аспектам діяльності ОУН та УПА. На підставі аналізу міжнародно-правових актів даються оцінки українського самостійницького руху, спростовуються ідеологічні стереотипи та нашарування довкола цієї теми.

252. **Лисенко О. Є.** Конфесійні аспекти міжнаціональних стосунків на території України (1943–1945 рр.) / О. Лисенко // Друга світова війна і доля народів України : матеріали 2-ї Всеукр. наук. конф., 30–31 жовт. 2006. – К., 2007. – С. 110–121.

На основі оприлюднених раніше та нових архівних джерел повніше, у порівнянні з попередніми дослідженнями, розглянуто конфесійні аспекти міжнаціональних стосунків на території України (1943–1945 рр.). Зроблено висновок про їх надзвичайну складність і суперечливість.

253. **Лисенко О. Є.** Підсумки Другої світової війни для України і проблеми історичної пам'яті / О. Лисенко // Політика і час. – 2007. – № 6. – С. 30–34.

У статті на основі наукових праць та сучасних методологічних підходів висвітлено підсумки Другої світової війни для України і схарактеризовано сприйняття сучасним українським суціумом війни як історичного феномена. Підкреслено, що суціільна пам'ять про минулу війну виступає чинником, який розколює українське суціільство, а тому її слід розглядати як суціільну проблему. Окреслено деякі шляхи практичного вирішення цієї проблеми.

254. **Лисенко О. Є.** За лаштунками невідомої війни / О. Лисенко // Сіверянський літопис. – Чернігів, 2007. – № 6. – С. 156–159. – Рец. на кн.: Студьонова Л. В. Слідами Чернігівського підпілля / Л. В. Студьонова. – Ніжин : [б. в.], 2007. – 230 с.

У рецензії дано розгорнуту позитивну оцінку монографічної праці Л. В. Студьонова. Наголошено, що монографія є оригінальним, цілісним і самодостатнім дослідженням, заповнює важливу нішу воєнної проблематики, зокрема радянського підпілля, й водночас є вагомим внеском у вітчизняну воєнну історіографію.

255. **Лисенко О. Є.** Роман Шухевич. Штрихи до портрета [Електронний ресурс] / О. Лисенко // Форум націй. – 2007. – № 9/64. – Режим доступу: <http://www.forumn.kiev.ua/9-64-2007/64-13.html>

У розвідці розкрито окремі епізоди біографії Р. Шухевича, особливо увагу зацентровано на найбільш суперечливих й дискутованих питаннях.

256. **Лисенко О. Є.** Тематика Другої світової війни на сторінках «Українського історичного журналу: історіографічна ретроспектива на суціільно-політичному тлі» / О. Лисенко // Український історичний журнал. – 2007. – № 6 (№ 477). – С. 119–141.

У науковій студії простежуються основні тенденції у висвітленні історії Другої світової війни у публікаціях на сторінках «Українського історичного журналу» впродовж півстоліття. Історіографічний процес аналізується через призму суціільно-політичних подій.

257. **Лисенко О. Є.** Українська історіографія Другої світової війни: закономірністю і парадоксом / О. Лисенко // Україна – Росія: діалог історіографій : матеріали міжнарод. наук. конф. – К. ; Чернігів, 2007. – С. 143–157.

У статті простежуються основні тенденції у висвітленні історії Другої світової війни у публікаціях на сторінках «Українського історичного журналу» впродовж півстоліття. Визначено характер та причини змін методологічних підходів та парадигм.

258. **Лисенко О. Є.** Українські «остарбайтери» як предмет суціільної і усної історії / О. Лисенко // Наукові записки з української історії : зб. наук. ст. – Т., 2007. – Вип. 19. – С. 452–457.

Авторська розвідка є спробою з нових методологічних підходів схарактеризувати проблему українських «остарбайтерів» як предмета суціільної і усної історії. Вказано на неабияку актуальність цієї тематики.

259. **Лисенко О. Є.** Українсько-польський конфлікти / О. Лисенко // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : в 2 ч. : міжвід. зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 16, ч. 1. – С. 384–393.

У матеріалі подано аналіз причин та розгортання українсько-польського протистояння в 1939–1945 рр. на західноукраїнських землях, зокрема на Холмищині та Волині. Схарактеризовано протистояння Армії Крайової та загонів УПА, їх наслідки для цивільного населення.

260. Лисенко О. Є. Україна на початковому етапі Другої світової війни / О. Лисенко // Україна: політична історія. XX – початок XXI ст. / ред. рада: В. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови), С. В. Кульчицький, О. Лисенко [та ін]. – К., 2007. – Ч. IV, розд. I. – С. 665–720.

У підрозділі фундаментального монографічного видання розглянуто питання, пов'язані з становищем українських земель на початковому етапі Другої світової війни. Розкривається місце України в планах німецького командування напередодні та в роки Другої світової війни.

261. Лисенко О. Є. Україна в добу окупації / О. Лисенко // Україна: політична історія. XX – початок XXI ст. / ред. рада: В. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови), С. В. Кульчицький, О. Лисенко [та ін]. – К., 2007. – Ч. IV, розд. III. – С. 757–813.

У матеріалі розкриваються особливості окупаційної політики німецьких та румунських властей на захоплених територіях України. Характеризуються заходи у сфері сільського господарства, примусової праці та «умиротворення» цивільного населення.

262. Перехрест О. Г. Примусове залучення сільського населення України до відбудови та роботи в промисловості в 1943–1944 рр. / О. Г. Перехрест // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2007. – С. 410–413.

Аналізуючи процес залучення сільського населення України до відбудови та роботи в промисловості 1943–1944 рр., автор доводить, що ці акції здійснювалися переважно в примусовій формі, без урахування особистих інтересів селян та потреб розореного військового села. Це негативно позначалося не лише на темпах відбудови

сільськогосподарського виробництва та сільської соціально-побутової сфери, а й промисловості.

263. Перехрест О. Г. Податкова політика радянської держави в українському селі в роки німецько-радянської війни / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 281–291.

У статті схарактеризовано податкову політику радянської держави в українському селі за воєнної доби. Відзначено, що як одне із джерел накопичення державою коштів на воєнні потреби, а після вигнання окупантів – і на відбудову промисловості та міст, податкова політика держави лягла важким тягарем на плечі українських селян й негативно позначалася на їхньому повсякденному житті.

264. Терещенко Т. В. Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Т. В. Терещенко ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – 20 с.

У дисертації вивчено питання відновлення й розвитку соціально-побутової сфери в сільській місцевості центральних областей України у 1943–1950 рр. Розкрито зміст та особливості реалізації соціальної політики радянської влади у селах на різних етапах відбудови. Висвітлено основні заходи влади з відбудови та забезпечення діяльності житлово-побутової, медико-санітарної, культурно-освітньої мережі у селах. На підставі результатів дослідження визначено головні причини низького рівня розвитку соціально-побутової сфери сіл центральних областей України тих років.

265. Тітіка О. О. Функціонування об'єктів місцевої промисловості України в 1943–1945 рр. / О. О. Тітіка // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 357–366.

У статті розглянуто особливості налагодження роботи та функціонування в 1943–1945 рр. підприємств місцевої промисловості України. Аналізуються шляхи та засоби вирішення проблем фінансового, матеріально-технічного, енергетичного

та кадрового забезпечення виробничого процесу, наведені дані про асортимент та кількісні показники готової продукції, виробленої на підприємствах галузі в означений період.

266. **Тігіка О. О.** Місцева промисловість України в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) / О. О. Тігіка // Історія народного господарства та економічної думки України : зб. наук. пр. – К. : Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2007. – Вип. 39–40. – С. 98–115.

Аналізується стан та функціонування місцевої промисловості України напередодні та в перший період війни, збитки, завдані галузі війною та окупацією, процес відбудови та наслідки роботи галузі в 1943–1945 рр. Показано, що не зважаючи на значні труднощі та проблеми, загалом успішна відбудова та робота у 1943–1945 рр. мала позитивні наслідки для вирішення першочергових завдань відродження економіки та соціальної сфери республіки.

267. **Тігіка О. О.** Відбудова та розвиток місцевої промисловості України в 1943–1948 рр. / О. О. Тігіка // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2007. – С. 462–468.

У статті зазначено, що базуючись на досягнутих у 1943–1945 рр. результатах відбудови місцевої промисловості, в післявоєнні роки процес її подальшого відродження здійснювався більш швидкими темпами й супроводжувався впровадженням низки нових технічних і технологічних заходів. Вказане сприяло збільшенню випуску промислової продукції, зниженню її собівартості, поліпшенню умов праці.

– 2008 –

268. **Гальченко С. І.** Наслідки окупації для міського населення Центральної України періоду Великої Вітчизняної війни / С. І. Гальченко // Вісник Донецького державного університету інформатики і наукового інтелекту. – Донецьк, 2008. – С. 115–128.

Авторкою розглянуто питання наслідків окупації для міського населення Центральної України періоду німецько-радянської війни. Зокрема, виділено такі негативні явища, як руйнування підприємств харчової та легкої промисловості, тотальне зuboжіння населення, поява численних категорій знедолених війною – інвалідів, сиріт, безпритульних.

269. **Голиш Г. М.** Діти і підлітки – жертви нацистського етноциду на територіях райхскомісаріату «Україна» та прифронтової зони (1941–1944 рр.) / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 133–134. – С. 154–161.

Грунтуючись на архівних джерелах, опублікованих документах, періодиці часів війни та спогадах, автор зосереджує увагу на аналізі векторів політики етноциду та практичних акціях нацистів на окупованій території в 1941–1944 рр. Виходячи з емпіричного матеріалу, зроблено висновок про злочинний характер та антиукраїнську налаштованість окупаційного режиму.

270. **Голиш Л. Г.** Діяльність дитячих будинків промислових підприємств та колгоспів України у 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш. // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2008. – Вип. 11. – С. 275–278.

У статті розкривається проблема, яка не стала предметом спеціального вивчення вітчизняною та зарубіжною історіографією. Всебічно схарактеризовано особливості функціонування дитячих будинків промислових підприємств та колгоспів України, розкрито їхнє значення у влаштуванні долі бездоглядних та безпритульних дітей.

271. **Звірко́вський І. В.** Діяльність УПА у Другій світовій війні / І. В. Звірко́вський, Н. В. Завалко // Соціальна історія : наук. зб. – К., 2008. – Вип. 3. – С. 91–99.

У матеріалі подано загальні відомості щодо участі в Другій світовій війні загонів УПА. Схарактеризовано ідеологічні та військові аспекти діяльності українського національного підпілля в 1941–1945 рр.

272. **Іржавська А. П.** Політика нацистського фізичного терору на окупованих територіях України в 1941–1944 роках / А. П. Іржавська // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2008. – Вип. 11. – С. 293–297.

Наукова розвідка присвячена проблемі застосування нацистською Німеччиною фізичного терору як методу знищення населення окупованих територій України під час Другої світової та Великої Вітчизняної. Зокрема, розкривається сутність терору, подається характеристика його основних форм, висвітлюється практична реалізація політики фізичного терору щодо мирного населення тощо.

273. **Іржавська А. П.** Використання концентраційних таборів нацистською Німеччиною для здійснення політики фізичного терору щодо населення окупованих країн / А. П. Іржавська // Наукові записки. Серія Історичні науки. – Кіровоград, 2008. – Вип. 11. – С. 230–234.

У статті досліджується питання використання нацистською Німеччиною концентраційних таборів щодо населення окупованих країн під час Другої світової війни. Розкривається мета створення концтаборів; подається характеристика їх структури та особливості розташування; висвітлюється етап транспортування та прийому в'язнів до табору; аналізуються форми та методи знищення в'язнів.

274. **Лисенко О. Є.** Відродження державного управління в УРСР (1943–1945 рр.) / О. Лисенко, Т. Першина // Нариси історії державної служби в Україні. – К., 2008. – Т. 2. – С. 415–429.

У розділі колективної монографії авторами схарактеризовано відновлення управлінських структур – партійних, радянських, господарських, а подекуди й профспілкових та комсомольських організацій, відзначено, що цей процес відбувався відразу ж після визволення того чи іншого населеного пункту, а специфіка формування номенклатури визначалася особливостями і конкретними умовами обстановки, складністю завдань, які вирішувалися в цей період. Своєрідність

початкового етапу полягала в тому, що широкомасштабна відбудова промисловості розпочалася з одночасним продовженням активних бойових дій.

275. **Лисенко О. Є.** Кримська конференція 1945, Ялтинська конференція 1945 / О. Є. Лисенко, І. І. Дерейко // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К., 2008. – Т. 5 : Кон–Кю. – С. 358–360.

Подано узагальнену інформацію про Кримську конференцію, яка відбувалася 4–11 лютого 1945 р. і заклала основи повоєнного врегулювання між основними учасниками антигітлерівської коаліції. Розкрито її історичне значення для подальшої долі народів світу.

276. **Лисенко О. Є.** Коротков Федір Іванович / О. Є. Лисенко // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К., 2008. – Т. 5 : Кон–Кю. – С. 186.

Матеріал присвячено основним віхам життя та політичної діяльності державного та військового діяча доби СРСР – Короткова Федора Івановича.

277. **Лисенко О. Є.** Ми занадто довго стояли в черзі за власною історією... : 3-тя Всеукр. наук. конф. «Друга світова війна і доля народів України», (27–28 жовт. 2008 р., Київ) / О. Лисенко // Уроки Голокосту. – 2008. – № 5 (17) (жовт.–груд.). – С. 149–155.

У публікації в дискусійному ключі інтерпретуються складні, неодномірні проблеми наукового й суспільного дискурсу в тематичному сегменті Другої світової війни. Висловлюються певні рекомендації щодо дослідження воєнної історії.

278. **Лисенко О. Є.** Недоліки в діяльності органів НКВС в роки Другої світової війни / О. Лисенко, Н. Коростіль // Історія міліції України: минуле і сучасне : зб. наук. пр. : за матеріалами I Всеукр. наук. конф. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 28–38.

На основі архівних джерел та опублікованих матеріалів досліджуються недоліки в діяльності органів НКВС в роки радянсько-німецького протистояння. Розкрито причини порушення частиною співробітників законності й службової дисципліни;

взаємодія з місцевими радянсько-партійними органами із залучення місцевого населення до органів міліції та добровільних формувань – груп охорони порядку, бригад допомоги міліції, винищувальних батальйонів та керівництво ними.

279. **Лисенко О. Є.** Слідами історичної пам'яті / О. Є. Лисенко // О боях-пожарищах, о друзьях-товарищах...: летопись войны. – Х., 2008. – С. 7–8.

Розвідка містить стислий зріз алгоритму історичної пам'яті громадян України – учасників Другої світової війни.

280. **Лисенко О. Є.** Система управління окупованими територіями України (1941–1944 рр.) / О. Є. Лисенко // Нариси історії державної служби в Україні. – К., 2008. – Т. 2. – С. 393–413.

Залучивши нові архівні та наративні джерела, автор розвідки схарактеризував становлення системи органів управління окупованими територіями України в 1941–1944 рр., подав реконструкцію адміністративних структур, схарактеризував їх компетенцію та алгоритм діяльності.

281. **Лисенко О. Є.** Соціальні аспекти окупації України: методологія проблеми / О. Є. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2008. – Вип. 11. – С. 3–9.

У статті вміщено авторський погляд на теоретичне об'єктування досліджень у сфері соціальної історії війни.

282. **Лысенко А. Е.** Социальная функция христианства в годы военного лихолетья (на материалах Украины) / А. Е. Лысенко // Патриотизм и интернационализм как источник победы советского народа в годы Великой Отечественной войны. Патриотизм народов Адыгеи в годы Великой Отечественной войны: опыт и уроки истории : Всеросс. науч.-практ. конф., 27–29 нояб. 2008 г. – СПб. ; Майкоп, 2008. – С. 388–400.

На оригинальной источниковой базе воспроизводятся страницы военной истории, связанной с выполнением христианами конфессиями своего социального назначения.

На оригинальній джерельній базі відтворюються сторінки воєнної історії, пов'язаної з виконанням християнськими конфесіями свого соціального призначення.

283. **Лисенко О. Є.** Соціальне становище радянських військово-полонених у роки Другої світової війни / О. Є. Лисенко // Військовий полон та інтернування 1939–1956. Погляд через 60 років : матеріали міжнар. конф., 2–4 черв. 2006 р. – К., 2008. – С. 86–95.

Автором схарактеризовано соціальне становище радянських військовополонених на території України під час окупації в 1941–1944 рр., висвітлено політику окупаційної влади щодо радянських військовополонених на території України, показано динаміку зміни ставлення до полонених в різні періоди війни.

284. **Лысенко А. Е.** Украина во Второй мировой и Великой Отечественной войнах / А. Е. Лысенко // История Украины : научно-популярные очерки / под ред. В. А. Смолия. – М., 2008. – С. 682–784.

Материал является попыткой синтезированного очеркового срезка проблематики Второй мировой войны в ее украинском измерении. Рассчитан на российского читателя, текст ориентирован на сбалансированную реконструкцию практически всех аспектов темы, в том числе, в значительной части современных российских историков, которые трактуются по-другому. Подано статистические материалы, иллюстрирующие значение народа Украины в войне и его потери.

Матеріал є спробою синтезованого нарисового зрізу проблематики Другої світової війни в її українському вимірі. Розрахований на російського читача, текст зорієнтований на збалансовану реконструкцію практично всіх аспектів теми, у тому числі тих, які значною частиною сучасних російських істориків трактуються по-іншому. Подано статистичні матеріали, що ілюструють місце народу України у війні та його втрати.

285. **Лисенко О. Є.** Україна в планах основних гравців європейської політики напередодні Другої світової війни / О. Є. Лисенко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2008. – Вип. 14 : Зовнішня політика і дипломатія: історична ретроспектива,

традиції, сьогодення. – С. 246–250.

Автор усебічно проаналізував основні погляди провідних європейських країн стосовно «українського питання» напередодні Другої світової війни. Обґрунтовано думку про те, що перебуваючи в центрі уваги керівників європейських країн, Україна розглядалася ними як вагома складова майбутнього військового конфлікту.

286. **Лысенко А. Е.** «Украинский вопрос» в контексте международного кризиса 1939–1941 годов / А. Е. Лысенко // Война, народ, победа : материалы междунар. науч. конф. – М., 2008. – С. 68–77.

Проанализирован «украинский вопрос» как составная международного кризиса 1939–1941 гг., освещено его место в немецко-польских переговорах и немецко-советских взаимоотношениях указанного периода. Отмечено, что в начале войны «украинский вопрос» отошел на второй план из-за немецко-советского сговора в августе – сентябре 1939 г.

Проанализовано «українське питання» як складову міжнародної кризи 1939–1941 рр., висвітлено його місце в німецько-польських переговорах та німецько-радянських взаєминах вказаного періоду, відзначено, що на початку війни «українське питання» відійшло на другий план через німецько-радянське порозуміння в серпні-вересні 1939 р.

287. **Лисенко О. Є.** Україна у двох світових війнах: воєнна історія й антропологія / О. Лисенко // Ейдос. – К., 2008. – Вип. 3, ч. 1. – С. 319–332.

У статті зроблена спроба порівняльного аналізу Першої та Другої світових воєн через призму військової історії та антропології. Конкретні моменти функціонування різних соціальних груп українського суспільства (військовослужбовців, військовополонених, цивільного населення) подано в екзистенціальних термінах воєнного часу, схарактеризовано поведінкові моделі стійких і тимчасових соціальних конгломератів і стратегії виживання через призму групового та індивідуального аналізу.

288. **Лисенко О. Є.** Trémimai Vakarų Ukrainoje: baismė už nelojamą (1939–1941 m.) / O. Lysenko // Genocidas ir rezistencija. Lietuvos

gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. – 2008. – № 2 (24). – S. 79–86.

Розглядаються репресивно-каральні заходи більшовицької влади в Західній Україні у період першої радянізації. Показано надзвичайно тяжкі наслідки цих нелюдських акцій для тамтешнього населення.

289. **Перехрест О. Г.** Наслідки нацистської окупації для медичної сфери українського села / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2008. – Вип. 11. – С. 331–334.

Стаття присвячена висвітленню реального стану медичної сфери українського села в період окупації, збитків, заподіяних окупантами сільським медичним закладам та здоров'ю сільсько-населення України.

Дано загальну оцінку негативним наслідкам нацистської окупації для медичної галузі села.

– 2009 –

290. **Гальченко С. І.** Продовольче забезпечення гірників Донбасу 1943–1945 рр. / С. І. Гальченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за ред. проф. І. С. Зуляка. – Т., 2009. – Вип. 2. – С. 199–205.

На основі документальних джерел аналізується питання продовольчого забезпечення гірників Донбасу в 1943–1945 рр. Вказано на проблеми та способи їх подолання владою й населенням, схарактеризовано неймовірні труднощі у вирішенні вказаної проблеми.

291. **Гальченко С. І.** Скасування карткової системи в повоєнній Україні / С. І. Гальченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія. – Т., 2009. – Вип. 2. – С. 205–211.

У статті показано механізм та заходи, які були спрямовані на поліпшення умов забезпечення населення продуктами харчування та товарами першої необхідності в повоєнний час. Наголошено, що після скасування у грудні 1947 р. карткової системи, проблема з постачанням ще певний час для міських мешканців центру України залишалася неврегульованою.

292. **Гальченко С. І.** Організація нормованого постачання у визволених від фашистів містах України в роки Великої Вітчизняної війни / С. І. Гальченко // VII Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 140-річчю заснування першого укр. культ.-освітнього товариства на Буковині «Руська бесіда», (27–28 листопада 2009 р.) : тези / наук. ред. О. В. Добрянський. – Чернівці, 2009. – С. 96–98.

На основі документів розглянуто питання забезпечення міського населення України нормованими продуктами харчування з кількох джерел, головними з яких були державні централізовані фонди. Вказано, що краще забезпечувалися працюючі на тих підприємствах, де були створені відділи робітничого постачання.

293. **Голиш Г. М.** Становище неповнолітніх українців у період війни СРСР з Німеччиною 1941–1945 рр.: джерелознавчий аспект дослідження проблеми / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 160–161. – С. 67–77.

Статтю присвячено комплексному аналізу джерельної бази малодослідженої історичною наукою теми становища неповнолітніх українців у період німецько-радянської війни. Схарактеризовано джерела різних типів, видів і походження, дано оцінку їхньої репрезентативності. Вказано на неабиякі труднощі виявлення та опрацювання джерельної інформації зі вказаного тематичного напрямку.

294. **Голиш Г. М.** Учасники «Сталінграда на Дніпрі» із села Чапаєвки: спроба просопографічного портрета / Г. М. Голиш // Корсунь-Шевченківська операція – частина стратегічного наступу

військ Червоної армії на території України в зимово-весняну кампанію 1944 року : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Корсунь-Шевченківської наступальної операції / редкол.: П. Я. Степенькіна (відп. ред.) [та ін.]. – Черкаси ; Корсунь-Шевченківськ, 2009. – С. 26–35.

На основі документальних і нарративних джерел систематизовано матеріал про комбатантів з с. Чапаєвка (Золотоніський район Черкаської обл.), що дало можливість скласти просопографічний портрет учасників Корсунь-Шевченківської операції. Узагальнено статистичні дані про військовій спеціальності, звання, нагороди цих учасників битви, подано інформацію про перипетії їхнього бойового шляху та життєвої долі.

295. **Голиш Г. М.** Участь неповнолітніх українців у підпільній боротьбі проти нацистських окупантів (1941–1945 рр.) / Г. Голиш // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2009. – Вип. 3. – С. 294–299.

У статті аналізується участь неповнолітніх українців у підпільній боротьбі проти нацистських окупантів. При цьому підкреслено, що партійно-комсомольські структури залучали дітей і підлітків до нелегальної діяльності, часом невиправдано використовуючи їх у виконанні досить небезпечних для їх життя завдань.

296. **Голиш Л. Г.** Специфіка діяльності дитячих трудово-виховних та трудових колоній установ системи наркомату (міністерства) внутрішніх справ УРСР у 1943–1950 рр. / Л. Голиш // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2009. – Вип. 3. – С. 300–304.

Спираючись винятково на архівні джерела, авторка розкрила специфіку функціонування дитячих трудово-виховних та трудових колоній системи наркомату (міністерства) внутрішніх справ УРСР у період відбудови. Акцентовано увагу на тому, що вказані установи як складова частина тогочасної пенітенціарної системи виконували переважно виховні функції і меншою мірою – карні.

297. **Іржавська А. П.** Німецька окупація в історичній пам'яті східнослов'янських народів / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси,

2009. – Вип. 160–161. – С. 194–199.

У матеріалі розглянуто одну із найактуальніших і малодосліджених проблем історії Другої світової війни – проблему історичної пам'яті поколінь про події періоду 1939–1945 рр. Авторка акцентує увагу на післявоєнному і сучасному функціонуванні та трансформуванні історичної пам'яті про окупаційний режим на східнослов'янських територіях, зосереджуючи увагу на донедавна «заборонених спогадах» свідків тих подій.

298. **Клименко Т. А.** Документи Державного архіву Черкаської області – важливе джерело з вивчення історії Корсунь – Шевченківської наступальної операції / Т. А. Клименко // Корсунь-Шевченківська операція – частина стратегічного наступу військ Червоної армії на території України в зимово-весняну кампанію 1944 року : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 65-річчю Корсунь-Шевченківської наступальної операції. – Корсунь-Шевченківський. – 2009. – С. 41–50.

У науковій розвідці всебічно проаналізовано документальні фонди Державного архіву Черкаської області, присвячені Корсунь-Шевченківській наступальній операції. Доведено, що ці історичні джерела є достатньо репрезентативними для об'єктивної реконструкції однієї з найвагоміших подій Другої світової війни.

299. **Мельниченко В. М.** Культурно-освітня сфера українського повоєнного села (1943–1950 рр.), : наук. вид. / В. М. Мельниченко, О. Г. Шамрай. – Черкаси : Вертикаль, 2009. – 164 с. : іл.

У монографії на матеріалах областей Центральної України висвітлюється культурно-освітня сфера українського повоєнного села. Зокрема, з'ясовується специфіка роботи сільських культурно-освітніх установ, аналізується повсякденне життя селян у повоєнний час, можливості задоволення їх культурних потреб.

300. **Перехрест О. Г.** Відродження технічної бази сільського господарства України в 1943–1945 рр.: здобутки та невирішені проблеми / О. Г. Перехрест // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Історія. – Т., 2009. – Вип. 2. – С. 176–182.

На основі залученого значного масиву нових джерел неупереджено й об'єктивно досліджено процес відродження технічної бази сільсько-го господарства України у 1943–1945 рр. Схарактеризовано не лише основні здобутки у цій сфері, а й фактично вперше у вітчизняній історіографії акцентовано увагу на невирішених проблемах та причинах, які їх зумовили.

301. **Перехрест О. Г.** Вирішення проблеми забезпечення сільського господарства України тваринним тяглом у період відбудови (1943–1945 рр.) / О. Г. Перехрест // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2009. – Вип. 3. – С. 398–403.

Акцентуючи увагу на важливості вирішення в умовах гострої нестачі техніки питання транспортного забезпечення сільськогосподарської галузі за рахунок живого тягла, автор, спираючись на попередній доробок істориків, критично переосмислює раніше оприлюднені джерельні дані. Розглядається комплекс факторів, які зумовили не лише позитивні результати, а й негативно позначилися на розв'язанні означеної проблеми.

302. **Перехрест О. Г.** Тваринницька галузь сільського господарства України 1943–1945 рр.: проблеми та результати відродження / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2009. – Вип. 12. – С. 357–368.

У статті на основі використання значного документального масиву, уперше уведеного в науковий обіг, розглянуто комплекс проблем, які мали місце в процесі відродження й функціонування аграрної галузі. Констатується, що відродження тваринництва республіки мало велике значення для збільшення продовольчих та сировинних ресурсів, забезпечення інших галузей сільського господарства тяглом, створювало необхідні передумови для більш швидкої відбудови усієї економіки в післявоєнні роки.

303. **Гальченко С. І.** Диференційоване забезпечення населення УРСР згідно карткової системи у завершальний період Великої Вітчизняної війни / С. І. Гальченко // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2010. – Вип. 12. – С. 241–243.

Пропоноване дослідження розглядає питання забезпечення населення УРСР через карткову систему, запроваджену в роки Великої Вітчизняної війни. Розглядаючи цю проблему, автор підкреслює, що незважаючи на всі перебої й недоліки у цій сфері, карткова система в роки війни дозволила забезпечити населення продовольством у гарантованих розмірах та за низьким цінами, а також використати обмежені ресурси продовольства найбільш ефективно.

304. **Голиш Л. Г.** Архівні матеріали як джерело вивчення діяльності спеціальних дитячих установ України (1943–1950 рр.) / Л. Г. Голиш // Використання архівних документів в дослідженнях регіональної історії : матеріали засідання круглого столу присвяченого 90-річчю Державного архіву Черкаської області та 20-річчю Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, (21 травня 2009 року) / уклад.: Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. – Черкаси, 2010. – С. 49–56.

Проведено побіжно-фрагментарний огляд архівних документів, що стосуються теми функціонування спеціальних дитячих установ України періоду післявоєнної відбудови. Вони відклалися як у центральних, так і галузевих та місцевих архівах, а їхня достатня репрезентативність вселяє гносеологічний оптимізм стосовно перспектив подальших досліджень в означеній тематичній ніші.

305. **Голиш Г. М.** Історія Золотоніського краю у фондах Державного архіву Черкаської області / Г. М. Голиш // Використання архівних документів в дослідженнях регіональної історії : матеріали засідання круглого столу присвяченого 90-річчю Державного архіву Черкаської області та 20-річчю Черкаської обласної

організації Національної спілки краєзнавців України, (21 травня 2009 року) / упоряд.: Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. – Черкаси, 2010. – С. 27–56.

У запропонованому повідомленні на оглядово-аналітичному рівні схарактеризовано ті фонди й справи обласного архіву, які можуть стати в пригоді дослідникам історії Золотоніського краю періоду Другої світової війни. Вони є достатньо репрезентативними і частина з цих документів ще чекають на введення в науковий обіг.

306. **Клименко Т. А.** Черкащина й Друга світова війна у дзеркалі трагедії і глорифікації / Т. А. Клименко // Дослідницьким полем війни, без ідеологічних окопів / за ред. В. В. Масценка (голов. ред.– Черкаси, 2010. – Вип. 2 : Матеріали науково-теоретичного семінару «Нацистська окупація України (1941–1944 рр.) : проблеми та перспективи дослідження». – С. 40–43.

У статті визначено місце населення Черкаського краю в період Другої світової війни та його внесок у загальну перемогу над воюючим. Авторка намагається здолати усталені застарілі стереотипи у висвітленні подій війни, для яких була притаманна надмірна глорифікація.

307. **Мельниченко В. М.** Висвітлення подій початку Другої світової війни в радянській пресі (серпень – вересень 1939 р.) / В. М. Мельниченко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2010. – Вип. 192, ч. 2. – С. 99–103.

На основі опрацювання радянських газет серпня-вересня 1939 р. автор розкриває зміст, тематичну спрямованість та ідеологічну тональність інформації про події початку Другої світової війни. Значна увага приділяється висвітленню військових дій в Польщі.

308. **Перехрест О. Г.** Відбудова матеріальної бази сфери освіти в сільській місцевості в 1943–1945 рр. : проблеми та наслідки / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр – Черкаси, 2010. – Вип. 12. – С. 300–304.

Автор на основі документальних джерел, долаючи застарілі підходи та ідеологічні нашарування, повно й об'єктивно проаналізував

процес відбудови матеріальної бази сільської освіти в умовах ще триваючої війни та першого післявоєнного півріччя, розкрив проблеми та узагальнив наслідки цього процесу. Доведено, що проведені в 1943–1945 рр. ремонтні та відбудовні роботи, дозволили вже в перші повоєнні місяці відновити в селах республіки розгалужену мережу закладів освіти.

309. **Перехрест О. Г.** Сільське господарство України в 1943–1945 рр. : проблеми та результати відбудови / О. Г. Перехрест // Український історичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 92–109.

З нових методологічних позицій розглядаються проблеми та результати процесу відбудови сільського господарства України в 1943–1945 рр. Доведено, що відродження аграрної галузі мало велике значення для збільшення продовольчих та сировинних ресурсів республіки й створило необхідні передумови для більш швидкої відбудови всієї економіки в післявоєнні роки.

310. **Перехрест О. Г.** Сільськогосподарський потенціал України в геостратегічних і воєнних планах нацистської Німеччини / О. Г. Перехрест // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. – К., 2010. – Вип. 13. – С. 170–174.

У статті проаналізовано плани нацистського керівництва напередодні нападу на Радянський Союз стосовно використання сільськогосподарських ресурсів України для розширення сировинної і продовольчої бази Третього Рейху, необхідних йому для реалізації воєнних і геостратегічних планів. Обґрунтовано злочинний і українофобський характер цих намірів агресора.

311. **Перехрест О. Г.** Сільське господарство України в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) / О. Г. Перехрест ; НАН України, Ін-т історії України. – К. : Ін-т історії України, 2010. – 150 с.

У монографічному дослідженні автор, спираючись на попередній доробок вітчизняних істориків, критично переосмислюючи раніше оприлюднені джерельні дані та залучаючи нові документальні матеріали з нових методологічних позицій, аналізує становище в сільському господарстві України в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Розглядаються особливості функціонування галузі на початку війни та в період окупації, комплекс чинників, що зумовили не лише позитивні результати, а й негативно позначилися на процесі її відбудови. Розкрито внесок українського селянства у перемогу над ворогом. Теоретичні положення підкріплено розлогіми статистичними матеріалами.

312. **Тігіка О. О.** Місцева промисловість України в 1946–1950 рр.: проблеми і результати відбудови та функціонування / О. О. Тігіка // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. / Серія : Історія. – Т., 2010. – Вип. 2. – С. 183–190.

Усебічно проаналізовано результати відбудови та функціонування місцевої промисловості України впродовж 1946–1950 рр. Підведено підсумки відродження галузі та її подальшого розвитку за роки четвертої п'ятирічки, визначено внесок у справу відродження економіки та соціальної сфери республіки в означений період.

– 2011 –

313. **Бутенко Р. К.** Остарбайтери Черкащини / Р. К. Бутенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 2. – С. 46–50.

Авторкою проаналізовано причини масового вивезення українського населення до Німеччини, сутність ухвал з цього питання окупаційної влади, пагубність насильницької депортації для народів України. Масштабність трагедії остарбайтерів переконливо показано на матеріалах Черкаського краю.

314. **Вісник Черкаського університету:** зб. наук. ст. Серія Історичні науки. Вип. 202 : в 3-х ч. / голов. редкол.: А. І. Кузьмінський, (гол. ред.) Ф. Ф. Боєчко, Н. А. Тарасенкова [та ін.] ; редкол. сер.: В. В. Масненко (відп. ред.), Ю. П. Присяжнюк, В. В. Гоцук [та ін.]. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011.

Збірник містить матеріали всеукраїнської наукової конференції присвяченої 65-й річниці завершення Другої світової війни. Серед учасників конференції та авторів наукових розвідок – провідні українські історики та викладачі Черкаського університету. У своїх дослідженнях вони розкривають найактуальніші питання участі українського народу в війні, на нових методологічних засадах висвітлюють комплекс актуальних і суперечливих питань економічної, політичної та соціальної вітчизняної історії періоду Другої світової війни.

315. Гальченко С. І. Джерела нормованого постачання міського населення на визволеній території Центральної України в 1943–1944 рр. / С. І. Гальченко // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2011. – Вип. 4. – С. 260–262.

У статті аналізуються джерела нормованого постачання міського населення на визволеній території Центральної України в 1943–1944 рр. Авторка відзначає, що в останні повоєнні роки асортимент нормованого постачання був украй обмеженим, а зміст споживчого кошика, калорійність харчування залежали від кількості карток у родині, рівня заробітної плати, пенсії, допомоги.

316. Гальченко С. І. Обличчя визволених міст України після окупації і життєві стратегії городян (1943–1945 рр.) / С. І. Гальченко, Т. В. Вронська // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. : історичні нариси. – К., 2011. – Кн. 2. – С. 631–660.

У розділі академічного видання подається сучасне бачення повсякденного життя в містах України 1943–1945 рр., характеризується стан економіки в період окупації та перших років відбудовного періоду. Відзначено, що більшість містян України в перший час після визволення знаходилась на межі повного зубожіння, що вимагало нагальних заходів влади. Між тим, необхідність спрямування державних ресурсів на потреби фронту викликала потребу введення нормованого постачання на продукти харчування та промислові товари.

317. Гальченко С. І. Організація постачання та розподілу промислових товарів для міського населення України в умовах війни : 1943–1945 рр. / С. І. Гальченко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 3–9.

Статтю присвячено реконструкції реальної картини у налагодження випуску промислових товарів та принципів їх розподілу серед міського населення України на завершальних етапах війни. Доведено, що міське населення постачалося за нормами, які були диференційовані залежно від ролі, яку відігравав той чи інший громадянин у суспільному виробництві.

318. Гальченко С. І. Забезпечення хлібом населення міст Центральної України у перші повоєнні роки / С. І. Гальченко // Наука. Релігія. Суспільство. – Д., 2011. – № 3. – С. 65–71.

У розвідці проаналізовано проблему забезпечення хлібом населення міст Центральної України у перші повоєнні роки. Констатовано великі труднощі та прорахунки у вирішенні цієї життєво важливої проблеми.

319. Гальченко С. І. Налагодження нормованого постачання у визволених містах України / С. І. Гальченко // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин : стат. та матеріали II міжнар. наук.-прак. конф., присвяченої пам'яті професора Г. Л. Бондаревського, (12–13 квітень 2011 р., м. Луганськ). – Луганськ, 2011. – С. 100–105.

Матеріал присвячено аналізу проблеми налагодження нормованого постачання у визволених містах України. Доведено, що воно проходило зі значними труднощами, пов'язаними з організаційними заходами, нестачею товарів, що викликало масове зубожіння містян.

320. Голиш Г. М. Стан вивчення українською історіографією участі неповнолітніх громадян підкупаційної України в радянському антинацистському русі опору 1941–1944 рр. / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2011. – Вип. 4. – С. 39–41.

Проаналізовано історіографічний доробок радянських та сучасних українських науковців з проблеми участі неповнолітніх українців в антинацистському русі Опору.

На загальній констатовано недостатній рівень розробки цієї проблематики та її гносеологічну перспективність.

321. **Голиш Г. М.** Педагогічна доцільність включення до шкільних підручників з історії України сюжетів щодо становища неповнолітніх громадян України періоду Другої світової війни / Г. М. Голиш // Проблеми впровадження новітніх наукових розробок у навчальний процес при вивченні історії України періоду Другої Світової війни (1939–1945 рр.) : зб. наук. пр. / відп. ред. і упоряд. О. В. Потильчак. – К., 2011. – С. 133–144.

У статті обґрунтовано педагогічну доцільність включення сюжетів і фактів щодо становища неповнолітніх українців періоду Другої світової війни до шкільних підручників з історії України для учнів 11 класу. На переконання автора, це дозволить повнішою мірою забезпечити реалізацію принципів дидактики та посилити виховну функцію навчальної книги.

322. **Голиш Г. М.** Примусове вивезення юних українців до Німеччини як складова нацистської політики антиукраїнського етноциду / Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202., ч. 2. – С. 50–55.

Автором зроблено спробу на основі документальних та наративних джерел проаналізувати перебіг примусового вивезення до нацистського Рейху неповнолітніх жителів підкупаційної України в 1941–1944 рр. Доведено, що ці злочинні дії окупантів були важливою складовою в реалізації політики антиукраїнського етноциду.

323. **Голиш Г. М.** Трагедія знівченого дитинства / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш // Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. Історичні нариси : у 2 кн. – К, 2011. – Кн. 2. – С. 127–174.

Як структурна частина академічного видання, це дослідження поділяється на 10 підрозділів. Його автори, залучивши

велике коло документальних та наративних джерел, переважно оригінальних, на комплексному рівні проаналізували становище та моделі життєдіяльності дітей і підлітків у період німецько-радянської війни. Обґрунтовано думку про те, що домінуюча трагічність повсякденного життя наймолодших представників українського соціуму воєнної доби синкретично перепліталася з виявами їхнього бойового і трудового героїзму, щирого патріотизму та соціальною акселерацією й громадянським змужнінням юних громадян. На загальне підкреслено, що війна знівчила дитинство мільйонам неповнолітніх українців, на довгі роки визначила їхні ментальні риси та якість життя.

324. **Голиш Л. Г.** Формування мережі та контингенту спеціальних дитячих установ в 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 31–37.

Стаття присвячена актуальній і малодослідженій в українській науці проблемі формування мережі та динаміці контингенту спеціальних дитячих установ України в період відбудови (1943–1950 рр.). Подано типологізацію установ для постраждалих дітей, з'ясовано їхню відомчу приналежність, функціональне призначення.

325. **Гоцуляк В. В.** Історична проблематика Другої світової і Великої Вітчизняної війн на сторінках «Українського селянина» / В. В. Гоцуляк // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 88–95.

Дослідник проаналізував творчий доробок воєнних істориків, результати якого були опубліковані на сторінках фахового видання «Український селянин». Зокрема, ним виділено такі тематичні напрями досліджень: стан українського села напередодні війни, сутність німецького нацистського режиму, соціальна, аграрна політика, форми експлуатації українського селянства, становище Православної церкви, освіта за роки окупації, впровадження карткової системи, сфера освіти сільської молоді, медицини, бібліотек та ін.

326. **Звірко́вський І. В.** Україна в завойовницьких планах німецького нацизму / І. В. Звірко́вський // Проблеми історії та історіографії України : програма і матеріали науково-практичної конференції. – К., 2011. – С. 37–39.

Проаналізовано плани нацистського керівництва напередодні нападу на Радянський Союз щодо використання сільськогосподарських, промислових та людських ресурсів України для Третього Райху, необхідних йому в процесі реалізації воєнних і геостратегічних планів. Обґрунтовано висновок про значне місце України в стратегії нацистів.

327. **Іржавська А. П.** Міжнародна наукова конференція «Україна – геополітичний і воєнний фактор Другої світової війни (до 65-ї річниці завершення Другої світової війни) / А. П. Іржавська, Г. М. Георгізов // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 133–137.

Інформаційний матеріал присвячено підсумкам роботи Міжнародної наукової конференції, яка відбулася 15–16 жовтня 2010 р. в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького й була присвячена 65-й річниці завершення Другої світової війни. Науковий форум, організаторами якого виступили Інститут історії України НАН України та кафедра всесвітньої історії ЧНУ ім. Б. Хмельницького, мав на меті привернути увагу науковців та громадськості до надзвичайно актуальної проблематики історії періоду Другої світової війни, оприлюднити відповідні здобутки вчених-істориків, визначити перспективи подальших наукових пошуків.

328. **Іржавська А. П.** Політика і практика нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у період Другої світової війни: джерелознавчий аспект дослідження / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 109–115.

Предметом студіювань став аналіз джерельної бази дослідження нацистського фізичного терору проти східних слов'ян періоду Другої світової. Доведено, що вона є достатньою і репрезентативною, тому її використання дозволяє вирішити дослідницькі завдання у визначеній тематичній ніші.

329. **Іржавська А. П.** Політика і практика нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у період Другої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.02 Всесвітня історія / А. П. Іржавська ; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2011. – 20 с.

Зроблено спробу комплексного дослідження політики та практики нацистського фізичного терору проти східних слов'ян періоду Другої світової війни. Доведено, що расова теорія стала теоретичним обґрунтуванням політики вказаного терору і встановлено, що антислов'янська спрямованість колонізаційних планів нацистської Німеччини була невід'ємною та важливою частиною загальних експансіоністських намірів завоювання «життєвого простору». З'ясовано процес формування механізму карально-репресивної політики проти східнослов'янського населення. Проаналізовано німецький окупаційний режим, визначено основні форми та методи практичної реалізації політики фізичного терору на захоплених територіях України, Білорусії та Росії. Вперше зроблено спробу підрахувати вірогідну кількість втрат східних слов'ян (мирного населення та військовополонених) внаслідок політики нацистського фізичного терору. Проаналізовано вплив такої політики на морально-психологічний стан східних слов'ян.

330. **Іржавська А. П.** Нацистський фізичний терор на території України в період Другої світової війни / А. П. Іржавська // Україна у Другій світовій війні : джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги) : матеріали міжнар. наук. конф. / ред. рада: В. М. Литвин, В. А. Смолій, О. Г. Гінзбург ; ред. кол.: Л. В. Легасова (відп. ред.), О. Є. Лисенко (наук. ред.) [та ін.]. – К., 2011. – С. 398–407.

У розвідці аналізується нацистський фізичний терор на території України в період Другої світової війни. Доведено, нацистська політика фізичного терору була сукупністю акцій військового, політичного, економічного характеру, а всі заходи нацистської влади були спрямовані на досягнення головної мети – обезлюднення величезних слов'янських територій.

331. **Кіреєва В. О.** Кам'янщина в роки Великої вітчизняної війни (1941–1945 рр.) / В. О. Кіреєва // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 112–117.

Розвідка стосується питань особливостей становища Кам'янського району в період війни 1941–1945 рр. Доведено, що війна та окупація завдала значних збитків народному господарству району, соціальній та культурній сфері.

332. **Клименко Т. А.** Друга світова війна за документальними матеріалами Державного архіву Черкаської області / Т. А. Клименко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 138–144.

У статті на основі документальних фондів Державного архіву Черкаської області авторка робить спробу висвітлити історію Черкаського регіону в період Другої світової війни. З'ясовано внесок черкащан у перемогу над ворогом.

333. **Клименко Т. А.** Велика Вітчизняна війна за документальними матеріалами Державного архіву Черкаської області / Т. А. Клименко // Архіви України. – 2011. – № 2–3 (273). – С. 123–131.

Розглядаються окремі проблеми повсякденного життя мешканців Черкащини на окупованій території краю в період Другої світової війни. Дослідження виконано на базі документальних матеріалів Державного архіву Черкаської області.

334. **Мельниченко В. М.** Висвітлення подій початку Другої світової війни в радянській пресі (серпень–вересень 1939 р.) / В. М. Мельниченко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 99–103.

У розвідці на основі аналізу матеріалів радянської преси серпня–вересня 1939 р. розкривається зміст, тематична спрямованість та ідеологічна тональність інформації про події початку Другої світової війни. Значна увага приділяється висвітленню воєнних подій в Польщі.

335. **Овчаренко О. І.** Югославія між Німеччиною та СРСР (1940–1941 рр.) / О. І. Овчаренко, О. В. Сухушина // Вісник Черкаського

університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 61–72.

Стаття присвячена аналізу еволюції взаємовідносин Югославії з Німеччиною і СРСР, югославської політики лавірування та їх наслідків. Доведено, що спроба сталінського керівництва виявити свою активність на балканському напрямку була запізнілою, обмеженою і слабкою. Водночас югославська проблема змусила Гітлера перенести запланований напад на Радянський Союз.

336. **Перехрест О. Г.** Внесок українського селянства у зміцнення обороноздатності СРСР у перший період Великої Вітчизняної війни (1941–1942 рр.) / О. Г. Перехрест // Україна у Другій світовій війні : джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги) : матеріали міжнар. наук. конф. / ред. рада: В. М. Литвин, В. А. Смолій, О. Г. Гінзбург ; ред. кол.: Л. В. Легасова (відп. ред.), О. Є. Лисенко (наук. ред.) [та ін.] – К., 2011. – С. 398–407.

Розглянуто комплекс питань, що стосуються внеску українського селянства у справу зміцнення обороноздатності СРСР у перший період війни з нацизмом. Зокрема, виділено участь селян у комплектації Збройних сил країни людськими ресурсами, забезпеченні оборонної промисловості сировиною і діючої армії продовольством, у патріотичних рухах тощо.

337. **Перехрест О. Г.** Демографічні втрати східних слов'ян унаслідок політики нацистського фізичного терору періоду Другої світової війни / О. Г. Перехрест, А. П. Іржавська // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2011. – Вип. 4. – С. 143–147.

На основі залучення раніше оприлюднених статистичних даних та нових джерельних матеріалів проаналізовано демографічні втрати східних слов'ян унаслідок політики нацистського фізичного терору в період Другої світової війни. Проаналізувавши всі чинники, які призвели до загибелі росіян, українців і білорусів у роки війни, автори вираховали приблизну кількість східних слов'ян, котрі стали жертвами нацистського фізичного терору, а також визначили інші його згубні демографічні наслідки для східнослов'янського соціуму.

338. **Перехрест А. Г.** Сельскохозяйственный потенциал Украины – фактор победы в борьбе с гитлеровскими захватчиками / А. Г. Перехрест // «Вклад участников войны – тружеников тыла в Победу в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг. Актуальные проблемы жизнеобеспечения участников войны и пути их решения»: материалы междунар. науч.-практ. конф., 25–26 мая 2011. – К., 2012. – С. 48–52.

В статье раскрыто значение сельскохозяйственного потенциала Украины как важного фактора победы над нацистской Германией. Определен вклад украинского крестьянства в жизнеобеспечение участников войны, пути решения сельскими тружениками этой задачи.

У статті показано значення сільськогосподарського потенціалу України як важливого фактора перемоги над нацистською Німеччиною. Визначено внесок українського селянства в життєзабезпечення учасників війни, шляхи вирішення сільськими трудівниками цього завдання.

339. **Перехрест О. Г.** Економічне і соціальне становище українського села в роки Великої Вітчизняної війни: перші кроки історіописання проблеми / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 61–70.

У матеріалі аналізується історіографія проблеми в рамках першого (1941–1945 рр.) і другого (1946–1955 рр.) етапів радянського періоду історіографії. Доведено, що протягом вказаних етапів українські дослідники змогли зробити перші кроки в напрямку конкретно-історичного осмислення економічного і соціального становища українського села в роки війни.

340. **Перехрест О. Г.** Руйнування житлового фонду і мережі комунальних об'єктів у населених пунктах України в роки Великої Вітчизняної війни / О. Г. Перехрест, І. В. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 2. – С. 50–56.

Стаття присвячена аналізу масштабів руйнування житлового фонду і мережі комунальних об'єктів у населених пунктах

України в роки війни з нацизмом. Визначено їх негативні наслідки для життя міського та сільського населення.

341. **Перехрест О. Г.** Відбудова сфери освіти в сільській місцевості в Україні в 1943–1945 рр. / О. Г. Перехрест, Т. Ю. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 3. – С. 19–31.

Автором проаналізовано складний процес відбудови сфери освіти в українському селі в 1943–1945 рр.

Основна увага зосереджена на аналізі питань організаційного, матеріально-технічного та кадрового забезпечення сільських шкіл, визначенні результатів у справі відродження цієї сфери.

342. **Перехрест О. Г.** Українське село в 1941–1945 рр.: економічне та соціальне становище: монографія / О. Г. Перехрест; НАН України, Ін-т історії України. – Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 668 с.

У фундаментальній монографії автор, спираючись на попередній доробок вітчизняних істориків, критично переосмислюючи раніше оприлюднені джерельні дані та залучаючи нові документальні матеріали, всебічно аналізує економічне та соціальне становище українського села в 1941–1945 рр. На нових методологічних засадах усебічно і ґрунтовно розглядаються особливості функціонування сільськогосподарської галузі та соціальної інфраструктури села на початку війни та в період окупації, комплекс факторів, що зумовили не лише позитивні результати, а й негативно позначилися на процесі їх відбудови. Концептуально по-новому визначено обсяги матеріальних втрат, яких зазнало село в роки війни, та чинники, з якими вони пов'язані. Показано проблеми і неймовірні труднощі, які супроводжували виробничу діяльність та повсякденне життя селян в умовах воєнного часу, їх титанічні зусилля, спрямовані на забезпечення Червоної армії й тилу продовольством, а промисловості – сировинними ресурсами, відбудови господарства та соціальної інфраструктури села. Дослідником уперше введено в науковий обіг величезний

масив нових фактографічних даних і статистичних показників, що стосуються стану функціонування аграрної галузі й соціальної сфери села в період війни.

343. Перехрест О. Г. Відродження аграрного сектора економіки у 1943–1945 рр. / О. Г. Перехрест, О. Є. Лисенко // Економічна історія України. Історико-економічне дослідження : кол. моногр. : в 2 т. / [ред. рада В. М. Литвин (гол.) [та ін.] ; відп. ред В. А. Смолій ; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2011. – Т. 2. – С. 348–353.

У підрозділі фундаментального новітнього видання розглянуто процес відродження аграрного сектора економіки у 1943–1945 рр. Охарактеризовано проблеми і труднощі, які супроводжували його, досягнуті результати. Визначено місце і роль сільськогосподарської галузі України у забезпеченні продовольчих і сировинних потреб країни в означений період.

344. Перехрест О. Г. Сільське господарство України в період нацистської окупації / О. Г. Перехрест // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. : істор. нариси : у 2 кн. / [ред. кол.: В. А. Смолій (гол.) та ін. ; О. Є. Лисенко (відп. ред.) ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2011. – Кн. 1. – С. 475–512.

На основі критичного аналізу вже опублікованих матеріалів і нових масивів джерел, більшість з яких вперше вводиться до наукового обігу, зроблено комплексний аналіз стану і функціонування аграрної галузі України в період нацистської окупації. Проаналізовано плани керівництва Рейху щодо використання сільськогосподарського потенціалу України в геополітичних і воєнних цілях Німеччини, аграрну політику окупаційних властей, спрямовану на тотальну експлуатацію і пограбування села, здійснювані окупантами заходи з організації сільськогосподарського виробництва та їх результати, завдану шкоду та згубні наслідки господарювання нацистів для аграрної галузі республіки.

345. Перехрест О. Г. Функціонування аграрного сектора в умовах першого періоду війни (червень 1941 р. – червень 1942 р.) /

О. Г. Перехрест // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. : істор. нариси : у 2 кн. / [ред. кол.: В. А. Смолій (гол.) та ін. ; О. Є. Лисенко (відп. ред.) ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2011. – Кн. 2. – С. 551–562.

У розділі новітнього видання подано сучасне бачення процесу функціонування аграрного сектора республіки в умовах першого періоду війни (червень 1941 р. – червень 1942 р.). Проаналізовано хід виробничого процесу в колгоспах і радгоспах неокупованих регіонів України і виконання ними визначених державою поставок сільськогосподарської продукції, фіскальну політику держави в аграрному секторі в означений період, констатовано, що функціонуючи в надзвичайно важких умовах першого періоду війни, аграрний сектор економіки України завдяки неймовірним зусиллям і саможертвості більшості сільського населення залишався важливим джерелом зміцнення обороноздатності країни.

346. Перехрест О. Г. Відбудовні процеси у сільськогосподарській галузі у 1943–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. : істор. нариси : у 2 кн. / [ред. кол.: В. А. Смолій (гол.) [та ін.] ; О. Є. Лисенко (відп. ред.) ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2011. – Кн. 2. – С. 563–615.

Розділ академічного видання присвячено сучасному баченню відбудовного процесу в сільськогосподарській галузі України в 1943–1945 рр. Автор доводить, що базовим у цьому процесі став сталінський варіант системи колективного господарювання, тому зусилля в першу чергу зосереджувалися на відновленні колгоспів, радгоспів і МТС та організації їхньої господарської діяльності. На значному фактологічному матеріалі показано шляхи та засоби розв'язання складних проблем фінансування, матеріально-технічного та кадрового забезпечення відбудовного та виробничого процесів, трудове подвижництво селян як основного чинника відродження галузі, узагальнено результати її функціонування в означений період. Аналізуючи податкову та заготівельну політику радянської держави в післяокупаційний період, автор доводить, що вона була важким тягарем для переважної більшості колгоспів, радгоспів та українських селян,

ускладнювала процес ліквідації руйнівних наслідків війни і окупації й особливо негативно позначилася на повсякденному житті сільських трудівників.

347. **Перехрест О. Г.** Демографічні втрати України в роки Другої світової війни / О. Г. Перехрест, О. Є. Лисенко, А. П. Іржавська, І. В. Перехрест // Україна в Другій світової війні: погляд з ХХІ ст. : істор. нариси : у 2 кн. / [ред. кол.: В. А. Смолій (гол.) та ін. ; О. Є. Лисенко (відп. ред.) ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2011. – Кн. 2. – С. 737–784.

У розділі колективної монографії на основі оприлюднених раніше даних і статистичних показників та залучення нових документальних джерел подано більш повні дані про демографічні втрати України в роки Другої світової війни та детально розглянуті чинники, які спричинили їх. Доведено, що демографічні втрати були найтяжчими серед величезних утрат України в Другій світової війні, що війна та окупація призвели до різкого, катастрофічного зменшення кількості населення, значних деформацій у його національному, статевому, віковому, професійному складі, негативно позначилася на генфонді республіки.

348. **Тітіка О. О.** Місцева промисловість України в 1943–1950 рр.: предмет та джерельна база дослідження / О. О. Тітіка // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 131–138.

У дослідженні визначено предмет та зроблено аналіз джерельної бази дослідження проблеми відбудови та функціонування місцевої промисловості України в 1943–1950 рр. Автором доведено, що наявна джерельна база дозволяє досить повно і всебічно дослідити широкі питання, пов'язані із станом цієї галузі промисловості на час визволення регіонів республіки від окупантів.

349. **Терещенко Т. В.** Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.): джерелознавчий аспект / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 202, ч. 1. – С. 126–131.

Авторкою зроблено аналіз джерельної бази проблеми відновлення й розвитку соціально-побутової сфери в сільській місцевості центральних областей України у 1943–1950 рр. Доведено, що опубліковані джерела дають неповну, поверхову інформацію про щоденні проблеми села, а їх критична спрямованість мала обмежений, дозований цензурою, переважно оптимістичний характер.

– 2012 –

350. Дві долі у вирі війни : спогади / ред. і авт. передм. А. П. Іржавської. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – 40 с.

Видання присвячене всім, хто пережив трагічні роки Великої Вітчизняної війни, відчув на власній долі тягар нацистського фізичного терору, страждань, непосильної «остарбайтерської» праці у Німеччині. Основу видання становлять спогади двох свідків тих часів, які є цінним джерелом для вивчення і дослідження періоду нацистської окупації східнослов'янських територій.

351. **Гальченко С. І.** Налагодження забезпечення населення продуктами харчування і промисловими товарами в пореформений період 1947–1948 рр. (на матеріалах Центральної України) / С. І. Гальченко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. 248. – С. 131–134.

У науковій розвідці автор аналізує основні заходи з налагодження системи забезпечення міського населення Центральної України продуктами харчування та промисловими товарами після скасування карткової системи та проведення грошової реформи 1947 р. З'ясовано труднощі й прорахунки у цій сфері соціальної політики.

352. **Голиш Г.** 41-ша гвардійська відзначила ювілей спогадами та книгою / Г. Голиш // Прес Центр. – 2012. – 8 серп. – С. 2.

Матеріал присвячено 70-річчю від дня сформування 41-ої гвардійської Корсунь-Дунайської ордену Суворова 2-го ступеня дивізії.

353. **Голиш Г. М.** Участь дітей та підлітків Сумщини в патріотичних акціях цивільного населення у початковий період Великої Вітчизняної війни / Г. М. Голиш // Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність : зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 285-річчю обрання Данила Апостола гетьманом Лівобережної України, (Глухів, 24 лютого 2012 р.) / редкол.: О. І. Курок (голова) [та ін.]. – Глухів ; Ніжин, 2012. – С. 28–31.

Стаття присвячена участі неповнолітніх жителів Сумщини в патріотичних акціях цивільного населення початкового періоду німецько-радянської війни. Підкреслено, що це було викликано не лише мобілізаційними заходами партійно-комсомольських структур, але й прагненням юних патріотів зробити свій сильний внесок у наближення перемоги над ворогом.

354. **Гольш Л. Г.** Участие пионеров и школьников Украины в патриотических движениях начального периода Великой Отечественной войны / Л. Г. Гольш // Детство. Век Двадцатый : материалы науч.-практ. конф., 22 мая 2012 г. – Оренбург, 2012. – С. 60–63.

На основани документальних джерел і матеріалів ретроперіодики проаналізовані основні форми участі піонерів і школярів України (переважно її центральних і східних областей) в патріотичних движениях громадянського населення начального періоду війни. Сделан вывод о доволно массовом и разноплановом характере проявления этого исторического феномена.

На основі документальних джерел і матеріалів ретроперіодики проаналізовано основні форми участі піонерів і школярів України (переважно її центральних і східних областей) в патріотичних рухах цивільного населення початкового періоду війни. Зроблено

висновок про досить масовий і різноплановий характер вияву цього історичного феномену.

355. **Гольш Л. Г.** Специальные детские учреждения Украины 1943–1945 гг.: к вопросу о типологизации, разворачивании сети, формировании контингентов / Л. Г. Гольш // Детство. Век Двадцатый : материалы. науч.-практ. конф., 22 мая 2012 г. – Оренбург, 2012. – С. 57–59.

Исходя из структурного анализа нормативно-правовых документов разного уровня и происхождения, предложена разветвленная типологизация спецучреждений для разных категорий несовершеннолетних граждан, имеющих особый социальный статус. В частности, выделены такие типы этих подсистем: детдома общего и специального типа Наркомата просвещения; дома ребенка, лечебные и санаторные детдома Наркомата здравоохранения; детдома для инвалидов Наркомата социального обеспечения; детские комнаты милиции, детприемники-распределители, дома для детей «врагов народа», детские трудовые и трудо-воспитательные колонии Наркомата внутренних дел; колхозные и промышленные детдома.

Виходячи зі структурного аналізу нормативно-правових документів різного рівня й походження, запропонована розгалужена типологізація спецзакладів для різних категорій неповнолітніх громадян, наділених особливим соціальним статусом. Зокрема, виділені такі типи цих підсистем: дитбудинки загального і спеціального типу Наркомату освіти; будинки дитини, лікувальні і санаторні дитбудинки Наркомату охорони здоров'я; дитбудинки для інвалідів Наркомату соцзабезпечення; дитячі кімнати міліції, дитприймальники-розподільники, будинки для дітей «ворогів народу», дитячі трудові й трудово-виховні колонії Наркомату внутрішніх справ; колгоспні та промислові дитбудинки.

356. **Голиш Л. Г.** Функціонування дитячих будинків Північно-Східної України у відбудовний період (1943–1950 рр.) / Л. Г. Голиш // Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле

і сучасність : зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 285-річчю обрання Данила Апостола гетьманом Лівобережної України, (Глухів, 24 лютого 2012 р.) / редкол.: О. І. Курок (голова) [та ін.]. – Глухів ; Ніжин, 2012. – С. 31–35.

На основі архівних документів реконструйовано особливості функціонування дитячих будинків Північно-Східної України у 1943–1950 рр.

Підкреслено, що через труднощі воєнного часу й прорахунки владних структур не вдалося створити адекватну соціальним потребам мережу цих установ та забезпечити належні умови утримання вихованців.

357. **Голиш Л. Г.** Діяльність спеціальних дитячих установ України в 1943–1950 рр.: стан наукової розробки проблеми / Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. 22 (235). – С. 76–85.

У статті аналізується стан наукової розробки проблеми функціонування спеціальних дитячих установ України в 1943–1950 рр.

Зроблено висновок про те, що незважаючи на певні напрацювання, в цій тематичній ніші залишається ще значне евристичне поле.

358. **Іржавська А. П.** Передмова / А. П. Іржавська // Зруйновані долі / [уклад.: О. А. Воронкіна, О. Ю. Кожура, Н. В. Мартюшева]. – Черкаси, 2012. – 180 с.

У передмові до книги, а саме збірки спогадів «остарбайтерів» періоду Другої світової війни, автор висловлює думку про надзвичайну актуальність цієї проблеми і підкреслює, що фаза реального осмислення подій періоду окупації відбувається саме сьогодні. Численні спогади тих, хто пережив остарбайтерівські поневіряння стануть цінним джерелом для сучасних і майбутніх поколінь дослідників.

359. **Іржавська А. П.** Примусова праця населення окупованих східнослов'янських територій як складова нацистського фізичного терору в період Другої світової війни / А. П. Іржавська // Гуржіївські читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 5. – С. 290–293.

Розглянуто особливості та наслідки використання примусової праці східних робітників в окупаційних зонах і Німеччині в період Другої світової війни. Зроблено висновок про послідовно нелюдський характер цього визиску.

360. **Іржавська А. П.** Політика і практика нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у роки Другої світової війни: радянська історіографія проблеми / А. П. Іржавська // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 13. – С. 24–28.

У статті проаналізовано радянську історіографію стосовно політики і практики фізичного тероту проти східних слов'ян у роки Другої світової війни. Доведено, що селективний і контрольований відбір інформації та обмежений доступ до спеціальних архівних справ унеможливили створення достатньо об'єктивного комплексного дослідження з означеної проблеми.

361. **Іржавська А. П.** Проблема нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у роки Другої світової війни в сучасній вітчизняній історіографії / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія. Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. № 23 (236). – С. 81–86.

Авторкою розглянуто основні тенденції сучасної вітчизняної історіографії проблеми нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у період Другої світової війни. Окреслено основні наукові напрямки дослідження вказаної проблеми в Україні.

362. **Клименко Т. А.** Народний рух Опору на Черкащині в період фашистської окупації 1941–1944 рр. / Т. А. Клименко // Воєнна історія Середньої Наддніпрянщини : зб. наук. пр. – К., 2012. – С. 54–56.

У статті висвітлюється широке коло питань, пов'язаних із особливостями життя та боротьби місцевого населення Черкащини з нацистським окупаційним режимом. Дослідження виконано на основі документальних матеріалів Державного архіву Черкаської області.

363. **Лисенко О. Є.** [Рецензія] / О. Є. Лисенко, Г. М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія. Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. № 35 (248). – С. 147–149. – Рец. на кн.: Малышева Е. М. Во имя Отечества. Патриотизм народа в 1941–1945 гг. : монографія / Е. М. Малышева. – М. : Вече, 2011. – 492 с. : ил., фото.

Рецензенти дають загальну позитивну оцінку монографії, назвавши її помітним явищем сучасного воєнного історієписання. Поряд з цим вони висловлюють і окремі зауваження та рекомендації щодо вдосконалення змісту рецензованого видання.

364. **Мельниченко В. М.** Висвітлення життя повоєнного села в районній пресі (1943–1950 рр.) // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 13 – С. 31–33.

Дослідник на основі аналізу районних газет областей центральної України 1944–1950-х рр. розкриває повсякденне життя селян у повоєнний період. Реконструйовано особливості організації роботи господарств, культурно-освітньої сфери українського села.

365. **Перехрест О. Г.** Західноукраїнське селянство й український визвольний рух у період німецько-радянської війни та перші повоєнні місяці / О. Г. Перехрест // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 5. – С. 255–260.

У статті аналізується комплекс чинників, які визначали характер і зміст взаємостосунків західноукраїнського селянства й учасників українського визвольного руху в період німецько-радянської війни та перші повоєнні місяці. Дослідження базується переважно на документальних джерелах.

366. **Перехрест О. Г.** Демографічні наслідки війни 1941–1945 рр. для українського села / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 13. – С. 211–217.

У науковій розвідці на основі використання раніше оприлюднених статистичних даних та залучення нових джерельних матеріалів проаналізовано демографічні наслідки війни 1941–1945 рр. для українського села. Детально розглянуто комплекс чинників, які їх спричинили, показано, що війна і пов'язані з нею події, завдали

українському селу непоправних людських втрат і спотворили демографічну ситуацію.

367. **Перехрест О. Г.** Економічне і соціальне становище українського села в 1941–1945 рр. : західна та зарубіжна українська історіографія проблеми / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – № 23 (236). – С. 12–22.

У статті проаналізовано висвітлення проблеми економічного і соціального становища українського села в 1941–1945 рр. у західній та зарубіжній українській історіографії. Визначено особливості відповідного історієписання зарубіжних дослідників, його позитивні сторони та недоліки, місце і значення в комплексному дослідженні вказаного сегменту історії України.

368. **Терещенко Т. В.** Демографічна ситуація в сільській місцевості Центральних областей України у 1945–1950 рр. / Т. В. Терещенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. – Т., 2012. – Вип. 1. – С. 127–132.

Автором матеріалу розкрито особливості демографічного стану сільського населення центральних областей України в період післявоєнної відбудови 1945–1950 рр. Доведено, що війна, голод 1946–1947 рр., післявоєнна невлаштованість і соціальна незахищеність селянства мали негативні демографічні наслідки, які деформували шлюбно-вікову, статеву структуру населення, призвели в майбутньому до старіння й знезлюднення села.

369. **Терещенко Т. В.** Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.) у сучасній вітчизняній історіографії / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. 23 (236). – С. 95–102.

У статті проаналізовано висвітлення проблеми соціально-побутової сфери українського села 1943–1950 рр. у сучасній українській історіографії. Визначено особливості історієписання проблеми у працях вітчизняних дослідників, місце і значення в комплексному дослідженні цього сегменту історії України.

370. **Терещенко Т. В.** Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.) у радянській історіографії / Т. В. Терещенко // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 5. – С. 39–41.

Наукова розвідка характеризує радянську історіографію соціально-побутової сфери села центральних областей України в період відбудови (1943–1945 рр.). Автором доведено, що у вказаний історіографічний період ця проблема досліджувалася лише на дотичному рівні й, по суті, жоден з науковців не виокремив її предметом самостійного дослідження.

371. **Терещенко Т. В.** Матеріальне становище сільського населення центральних областей України в 1945–1950 рр. / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. 35 (248). – С. 135–142.

Стаття присвячена окремим аспектам матеріального становища сільського населення центральних областей України в перші повоєнні роки відбудови народного господарства. Розглянуто вплив різних факторів на матеріальне становище селян, а також джерела їхніх прибутків.

– 2013 –

372. **Гальченко С. І.** Міське населення України в умовах повоєнної доби: стан наукової розробки / С. І. Гальченко // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. – Черкаси, 2013. – № 22 (275). – С. 17–24.

У розвідці проаналізовано стан наукової розробки проблеми становища міського населення України в умовах повоєнної доби. Визначено особливості історієписання з цієї проблемної ніші у працях радянських, сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників.

373. **Голиш Г. М.** Трагедія неповнолітніх жителів Черкащини в умовах нацистського окупаційного режиму 1941–1944 рр. / Г. М. Голиш // Не підлягає забуттю: нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944) : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / В. М. Мельниченко, Т. А. Клименко, Г. М. Голиш ; кер. проекту О. А. Воронкіна. – Черкаси, 2013. – С. 75–90.

У статті на основі архівних та опублікованих документів, надбань «усної історії» всебічно проаналізовано трагічне становище юних жителів Черкащини в умовах нацистського окупаційного режиму 1941–1944 рр. Підкреслено, що страждання дітей і підлітків краю в окупаційний період були незмірно більшими, ніж дорослого населення, а злочини нацистів особливо рельєфно й повно виявилися саме в їх жорстокому ставленні до наймолодшої частини українського соціуму.

374. **Голиш Г. М.** День визволення наближали і юні месники краю / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2013. – 24 верес. – С. 4.

З'ясовано питання участі неповнолітніх жителів Черкаського краю у партизанській боротьбі періоду німецько-радянської війни.

375. **Голиш Г. М.** Один з дев'яти / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2013. – 29 жовт. – С. 4–5.

Подано нарис про життя та героїчний бойовий шлях Олександра Степанова – учасника визволення Черкаського краю, Героя Радянського Союзу.

376. **Голиш Г. М.** Той незабутній вересень 1943-го (Одним із перших від окупантів був очищений Златокрай) / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2013. – 3 жовт. – С. 12.

У статті реконструйовано перебіг боїв за визволення Золотоніського краю від нацистських загарбників.

377. **Голиш Г. М.** Син Росії / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2013. – 3 груд. – С. 6.

Матеріал присвячено генерал-майору, Герою Радянського Союзу О. Г. Корольову, дивізія якого визволяла с. Гельмязів (Золотоніщина Полтавської обл.) 23 вересня 1943 р.

378. **Іржавська А. П.** **Нацистський фізичний терор на Черкащині в період Великої Вітчизняної війни // Не підлягає забуттю : нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944) : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / кер. проекту О. А. Воронкіна ; упоряд.: В. М. Мельниченко, Т. А. Клименко, Г. М. Голиш.: редкол.: В. М. Мельниченко (ред.), А. Г. Морозов, Т. А. Клименко, Г. М. Голиш, А. П. Іржавська, О. Яшан. – Черкаси, 2013. – С. 47–66.**

У розвідці аналізується проблема застосування нацистами політики фізичного терору на території Черкащини в окупаційний період 1941–1944 рр. Розкривається сутність, форми та наслідки фізичного терору стосовно населення окупованих територій.

379. **Іржавська А. П.** **Негативний вплив нацистського фізичного терору періоду Другої світової війни на морально-психологічний стан східних слов'ян / А. П. Іржавська // Гуржіївські читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2013. – Вип. 6. – С. 172–174.**

У матеріалі схарактеризовано особливі психологічні випробування, які випали на долю східних слов'ян у період нацистської окупації.

Проаналізовано вплив політики нацистського фізичного терору на морально-психологічний стан населення, і як наслідок – посттравматичний синдром з усіма його негативними виявами.

380. **Не підлягає забуттю. Нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944) : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / упоряд.: В. М. Мельниченко (редактор), Т. А. Клименко, Г. М. Голиш. – Черкаси : Вертикаль, 2013. – 364 с.**

Наукові статті, архівні документи та матеріали, спогади, що увійшли до збірника, розповідають читачам про нацистський окупаційний режим на території сучасної Черкаської області, який тривав з липня 1941 року по березень 1944 р. На яскравих фактах переконливо доведено, що нацистський «новий порядок» на теренах краю, як і у всій підокупаційній Україні, носив відверто терористичний і послідовно антиукраїнський характер. Видання побачило світ як проект

Міжнародної громадської організації «Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність».

381. **Мельниченко В. М.** **Книга правди і нетлінної пам'яті / В. М. Мельниченко // Не підлягає забуттю. Нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944) : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / упоряд.: В. М. Мельниченко, Т. А. Клименко, Г. М. Голиш. – Черкаси, 2013. – С. 3–27.**

У статті висвітлюються події, що відбувалися на території Черкащини в період нацистської окупації 1941–1944 рр. Дається характеристика оборонних боїв 1941 р., діяльність підпільників та партизан, звільнення краю від гітлерівців.

382. **Мельниченко В. М.** **Книга пам'яті і правди : передмова // Страшевич В. Б. Йшла війна народна : Черкаси в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. / В. М. Мельниченко, В. Б. Страшевич. – Черкаси, 2013. – С. 3.**

У передмові до книги дається її характеристика і зазначається, що в ній на основі опрацювання значного масиву літератури, матеріалів преси та архівних документів висвітлюється життя Черкас – одного з українських міст – напередодні війни та в роки воєнного лихоліття. Видання в хронологічній послідовності фіксує найбільш вагомні події, що відбувалися в Черкасах у 1941–1945 рр.

383. **Перехрест О. Г.** **Економічне і соціальне становище українського села в 1941–1945 рр.: радянська історіографія проблеми другої половини 1950-х рр. – 1991 р. / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2013. – Вип. 22 (275). – С. 80–89.**

У статті аналізуються результати дослідження економічного і соціального становища українського села в роки Великої Вітчизняної війни в рамках третього (друга половина 1950-х – середина 1980-х рр.) і четвертого (друга половина 1980-х рр. до 1991 р.) етапів радянського періоду історіографії проблеми. Визначено характерні особливості історієписання проблеми в означений період, чинники, які впливали на дослідницький процес, показано

як позитивні досягнення, так і наявні недоліки у справі вивчення в радянську добу цього важливого сегменту історії України.

384. Перехрест О. Г. Економічне і соціальне становище українського села в 1941–1945 рр.: радянська історіографія проблеми другої половини 1950-х рр. – 1991 р. (закінчення) / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2013. – Вип. 35 (288). – С. 14–26.

Проаналізовано результати дослідження економічного і соціального становища українського села періоду війни з нацизмом у рамках третього (друга половина 1950-х – середина 1980-х рр.) і четвертого (друга половина 1980-х рр. до 1991 р.) етапів радянського періоду історіографії проблеми. Визначено типові риси дослідження проблеми у вказаний період, з'ясовано як позитивні досягнення, так і наявні прогалини та недоліки у справі вивчення в радянську добу цього важливого сегменту історії України періоду Великої Вітчизняної війни.

385. Перехрест О. Г. Українське село в 1941–1945 рр.: економічне і соціальне становище : автореф. дис. ... докт. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / О. Г. Перехрест / Інститут історії України НАН України. – Черкаси, 2013. – 40 с.

У авторефераті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук подано загальну характеристику роботи та викладено основний зміст дисертації, наведено список опублікованих праць за темою дослідження. Спираючись на попередній доробок вітчизняних і зарубіжних істориків, критично переосмислюючи раніше оприлюднені джерельні дані та залучаючи нові документальні матеріали, значну частину яких вперше введено до наукового обігу, автор дослідив особливості функціонування сільськогосподарської галузі та соціальної інфраструктури села на початку війни та в період окупації. Показано проблеми й неймовірно труднощі, які супроводжували виробничу діяльність та повсякденне життя селян в умовах воєнного часу, їх титанічні зусилля, спрямовані на забезпечення Червоної армії й тилу продовольством, а промисловості – сировинними ресурсами, відбудову господарства та соціальної інфраструктури села.

З'ясовано масштаби збитків завданих економіці та соціальній сфері села.

386. Терещенко Т. В. Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.) в архівних джерелах / Т. В. Терещенко // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2013. – Вип. 6. – С. 139–142.

У статті відзначено, що найціннішою складовою джерельної бази вказаної проблеми є різнопланові архівні документи як колективного, так і особового походження. Підкреслено, що для наукового вивчення цього тематичного сегмента особливу цінність мають документальні матеріали з фондів Центрального державного архіву вищих органів державної влади і органів державного управління, Центрального державного архіву громадських об'єднань України та державних архівів Черкаської, Полтавської й Кіровоградської областей.

387. Терещенко Т. В. Соціально-побутова сфера села центральних областей України в період відбудови (1943–1950 рр.) у історіографії / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2013. – Вип. 22 (275). – С. 17–22.

Розглянуто особливості дослідження в історіографії соціально-побутової сфери українського села в період відбудови. Проведений аналіз засвідчує, що розробка цього тематичного спектру обіцяє вагомий науковий результат, адже дотепер у центрі уваги дослідників в основному знаходилися макросоціальні процеси, а сучасне покоління науковців дедалі частіше вдається до мікрорівневих зрізів.

388. Терещенко Т. В. Демографическая ситуация в сельской местности Украины в 1945–1950 гг. / Т. В. Терещенко // Актуальные направления научных исследований: от теории к практике : сб. ст. Международ. науч.-практ. конф., 24 декабря 2013 г. / гл. ред. О. Н. Широков. – Чебоксары, 2013. – С. 85–87.

В научной публикации рассмотрено малоисследованную проблему – демографическую ситуацию в сельской местности Центральной Украины. Анализируются военные, политические, социально-экономические факторы определившие демографические трансформации, приведены статистические данные.

У науковій розвідці розглянуто малодосліджену проблему – демографічну ситуацію в сільській місцевості Центральної України. Аналізуються воєнні, політичні, соціально-економічні чинники, що визначили демографічні трансформації, наведено статистичні дані.

– 2014 –

389. **Гальченко С. І.** До питання запровадження карткової системи розподілу продуктів харчування та промислових товарів в Центральній Україні на завершальному періоді Великої Вітчизняної війни / С. І. Гальченко // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. 34 (328). – С. 81–86.

У статті розкрито шляхи вирішення проблеми забезпечення населення міст продуктами харчування та промисловими товарами через запровадження карткової системи у завершальний період війни. Схарактеризовано особливості діяльності карткових бюро та специфіку виготовлення бланків цих життєво важливих документів.

390. **Голиш Г. М.** Повсякденне життя дітей і підлітків Східної України в початковий період війни СРСР з нацистської Німеччиною (червень 1941 – липень 1942 р.) / Г. М. Голиш, Л. Г. Лисиця // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. 22 (315). – С. 91–95.

Стаття присвячена аналізу особливостей повсякденного життя неповнолітніх українців в умовах німецько-радянської війни. Обґрунтовано думку про те, що поряд із загальним контекстом воєнної доби повсякденність і моделі життєдіяльності юних громадян мали й притаманні лише їм специфічні риси та характеристики.

391. **Голиш Г. М.** Партизани Золотоніщини у битві з нацистами / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 30 верес. – С. 7.

У статті розповідається про бойові дії партизанських загонів проти нацистських окупантів на території Золотоніщини.

392. **Голиш Г. М.** Незабутня сторінка триумфу і трагедії. На черкаському напрямі вирували запеклі бої. Вклонімося тим вікопомним дням / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 16 груд. – С. 6–7.

У розлогому матеріалі розповідається про перебіг боїв за визволення м. Черкаси в листопаді – грудні 1943 р., обґрунтовується запеклий характер цього воєнного протистояння.

393. **Голиш Г. М.** Росіянин генерал В. Т. Обухов визволяв Черкащину й став почесним громадянином Золотоноші / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 7 трав. – С. 14.

Нарис присвячено життєвому та бойовому шляху Героя Радянського Союзу, командира 3-го Сталінградського гвардійського мехкорпусу В. Т. Обухова.

394. **Голиш Г. М.** Перипетії георгіївської стрічки / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 13 трав. – С. 16.

Подано історичну довідку щодо застосування георгіївської стрічки як елементу бойових нагород.

395. **Голиш Г. М.** Лебедина пісня Івана Городинця / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 29 трав. – С. 12.

Автор дає високу оцінку книзі І. С. Городинця «Пам'ять не згає. Село Безпальче в роки Другої світової війни».

396. **Голиш Г. М.** Кропивнянський герой / Г. М. Голиш // Нова доба. – 2014. – 28 жовт. – С. 7.

Мова йде про Героя Радянського Союзу, сержанта А. Т. Зеленіна, який відзначився в боях під с. Кропивна Золотоніського району (Черкащина).

397. **Іржавська А. П.** Демографічні наслідки нацистського фізичного терору проти східних слов'ян періоду Другої світової війни / А. П. Іржавська // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2014. – Вип. 14. – С. 187–191.

Висвітлено демографічні наслідки політики й практики нацистського фізичного терору проти східних слов'ян у роки Другої світової війни. Автор доводить, що цей злочин проти людяності істотно підірвав генофонд українців, білорусів і росіян, на довгий час спотворивши демографічну ситуацію.

398. **Іржавська А. П.** Фізичний терор на Черкащині в період нацистської окупації (1941–1944 рр.) / А. П. Іржавська // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. № 29 (322). – С. 109–199.

У статті досліджується проблема застосування нацистами політики фізичного терору на території Черкащини в окупаційний період 1941–1944 рр. Розкривається сутність, форми та наслідки цих людодійських акцій проти населення окупованих територій краю.

399. **Мельниченко В. М.** Книга правди і людської пам'яті. Передмова до книги Городинця І. С. «Пам'ять не згасне» / В. М. Мельниченко // Городинець І. С. Пам'ять не згасне. Село Безпальче на Черкащині в період Другої світової війни 1939–1945 років. – Черкаси, 2014. – С. 3–4.

Автор висловлює вдячність відомому краєзнавцю І. С. Городинцю за копітку дослідницько-пошукову працю, яка тривала майже півстоліття і завершилася виданням книги. Акцентовано увагу на тому, що зміст цього цінного історико-краєзнавчого видання базується на унікальній джерельній базі, зокрема, архівних документах та нарративі.

400. **Мельниченко В. М.** Їх не зламала фашистська неволя : передмова / В. М. Мельниченко // Страшевич В. Б. У кожного із них свій Бухенвальд. – Черкаси, 2014. – С. 3–4.

У передмові відзначається вагомий внесок В. Б. Страшевича у дослідження воєнної історії краю, одна із сторінок якої відображена в книзі. В її основу покладені спогади наших земляків, які були ув'язнені у концтаборах і сповна відчували на собі страхіття фашистської неволі, змогли перемогти смерть і залишитися живими.

401. **Мельниченко В. М. Передмова / В. М. Мельниченко // Людний Ф. П. Кам'яниця партизанська. / Ф. П. Людний – Черкаси, 2014. – С. 3–4.**

Автор у передмові відзначає важливе пізнавально-виховне значення книги Ф. П. Людного. У цьому краєзнавчому виданні на прикладі діяльності партизанського загону імені Ворошилова, що діяв в Холодному Яру, показано долі й бойові шляхи народних месників та їх помічників.

402. **Перехрест О. Г.** Заходи щодо відродження садівництва й виноградарства в Україні в 1943–1950 рр. / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського національного університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. 34 (328). – С. 76–81.

Стаття присвячена розгляду недостатньо дослідженого у вітчизняній історіографії сегмента аграрної історії України – відродження садівничої й виноградарської галузей аграрного сектора економіки України в 1943–1945 рр. Проаналізовано стан справ у зазначених галузях, згубні для їхнього функціонування наслідки війни та окупації, основні напрямки, успіхи, проблеми й труднощі, відновлювальних робіт.

403. **Перехрест О. Г.** Відбудова та налагодження роботи культурно-просвітницьких закладів в українському селі в 1943–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2014. – Вип. 14. – С. 77–82.

У науковій розвідці схарактеризовано перебіг відбудови та налагодження функціонування культурно-просвітницьких закладів в українському селі в 1943–1944 рр. Проаналізовано результати відбудовних робіт вказаних закладів, основні напрямки діяльності сільських будинків культури, клубів та бібліотек, стан та заходи щодо забезпечення сільських мешканців періодичною пресою, радіомовленням та кінообслуговуванням.

404. **Спека І. С.** Стан дитячої безпритульності та бездоглядності в УРСР повоєнного періоду: історіографія проблеми / І. С. Спека // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. 22. – С. 40–44.

У статті зроблена спроба аналізу масиву наукової літератури, пов'язаної із проблемою дитячої безпритульності та бездоглядності повоєнної доби. На основі проведеного дослідження авторка виокремлює найбільш вагомні надбання історичної науки у вивченні вказаного тематичного сегмента та визначає перспективи подальшого пошуку.

405. **Терещенко Т. В.** Матеріальне становище селян центральних областей України в 1943–1945 рр. / Т. В. Терещенко // Вісник Черкаського національного університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2014. – Вип. 34 (328). – С. 71–76.

Стаття присвячена аналізу матеріального становища сільського населення центральних областей України в останні роки війни. Розглянуто вплив різних чинників на матеріальне становище селян, а також джерела їхніх прибутків; доведено, що аграрна політика радянської держави постокупаційних років носила антиселянський характер.

406. **Тітіка О. О.** Районні та міські промислові комбінати системи Наркомату (Міністерства) місцевої промисловості УРСР у 1943–1950 рр.: будова, функціонування й роль у забезпеченні потреб економіки та населення республіки / О. О. Тітіка // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за ред. проф. І. С. Зуляка. – Т., 2014. – Вип. 1. – С. 92–97.

У розвідці розглядається процес післявоєнної відбудови та виробничої діяльності у 1943–1950 рр. районних та міських промкомбінатів як структурних підрозділів Наркомату (Міністерства) місцевої промисловості УРСР. Проаналізовано хід та результати відбудовних робіт, здобутки та проблеми у налагодженні й здійсненні виробництва продукції господарського призначення та товарів широкого вжитку.

407. **Тітіка О. О.** Відбудова і функціонування місцевої промисловості України в 1943–1950 рр.: історичний аспект : автореф. дис. .... канд. істор. наук. : 07.00.01 «Історія України» / О. О. Тітіка. – Черкаси, 2014. – 20 с.

У авторефераті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук подано загальну характеристику роботи та викладено основний зміст дисертації, наведено список опублікованих праць за темою дослідження. Проаналізовано процес відбудови та функціонування місцевої промисловості України в 1943–1950 рр. З'ясовано збитки, завдані місцевій промисловості війною та окупацією, соціально-економічні й організаційні засади відновлювальних робіт у галузі, їх хід та результати, охарактеризовано джерел фінансового, матеріально-технічного й кадрового забезпечення відроджуваних підприємств і нарощування потенціалу галузі. Вивчено особливості функціонування місцевої промисловості в умовах війни та в післявоєнні роки, напрями виробничої діяльності її підприємств із забезпечення потреб економіки й соціальної сфери республіки, життєзабезпечення населення, фактори, що зумовили не лише позитивні результати, а й негативно позначилися на процесі відбудови та роботі галузі.

– 2015 –

408. **Голиш Г. М.** Типологізація, динаміка мережі та контингенти спеціальних дитячих установ УРСР у постокупаційний період (1943–1945 рр.) / Г. М. Голиш, Л. Г. Лисиця // Травень 1945 року у науковому дискурсі національної свідомості та історичній пам'яті : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., 29 квіт. 2015 р. – К., 2015. – С. 273–276.

Наукова розвідка присвячена малодослідженій вітчизняною історичною наукою проблемі функціонування спеціальних дитячих установ УРСР постокупаційного періоду. Запропоновано авторську версію типологізації вказаних установ, проаналізовано окремі питання динаміки їх мережі й контингентів.

409. **Голиш Г. М.** Функціонування дитячих будинків для інвалідів в УРСР (1943–1950 рр.) / Г. М. Голиш, Л. Г. Лисиця // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – С. 192–196.

У статті розкривається проблема, що досі не стала предметом спеціального вивчення вітчизняною та зарубіжною наукою. Залучивши архівні джерела, автори проаналізували особливості функціонування дитячих будинків для інвалідів в постокупаційний та повоєнний періоди. Динаміка контингентів цих спецдитустанов відображена у відповідній цифровій таблиці.

410. **Голиш Г.** Уславлена бойова частина формувалася в Деньгах вогняного 1941-го / Г. Голиш // Нова доба. – 2015. – 7 трав. – С. 5.

Автор повідомляє про документ, який засвідчує, що в липні – серпні 1941 р. в с. Деньги, що на Золотоніщині, було сформовано окремих полк зв'язку, що потім пройшов славний бойовий шлях.

411. **Голиш Г.** Друга світова війна у спогадах деньгівчан / Г. Голиш // Нова доба. – 2015. – 29 жовт. – С. 9.

Подано добірку спогадів старожилів с. Деньги (Золотоніщина Черкаської обл.) про повсякденне життя в роки німецько-радянської війни.

412. **Голиш Г. М.** Діти і підлітки Черкащини у вирі воєнного лихоліття / Г. М. Голиш // Украдене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни : зб. наук. ст., документів, матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. – Черкаси, 2015. – С. 6–49.

У об'ємній статті, що базується на різноплановій джерельній базі, комплексно аналізується становище неповнолітніх жителів Черкаського краю в роки Другої світової війни. Зокрема, з'ясовано особливості повсякденного життя дітей і підлітків на різних етапах війни, показано їх участь в радянських патріотичних рухах та антинацистській боротьбі, визначено негативні наслідки війни для наймолодших представників воєнного покоління Черкащини.

413. **Клименко Т. А.** Доля малолітніх громадян Черкащини в період війни 1941–1945 рр. (за матеріалами державного архіву Черкаської

області) / Т. А. Клименко // Украдене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. – Черкаси, 2015. – С. 6–49.

У науковій розвідці схарактеризовано долю неповнолітніх громадян Черкащини в період війни 1941–1945 рр., детально розглянуто участь малолітніх громадян у радянському підпіллі. Зроблено висновок про негативний вплив війни на життя, здоров'я та світогляд дітей та підлітків.

414. **Клименко Т. А.** Доля неповнолітніх жителів Черкащини в період Великої Вітчизняної війни (за документальними матеріалами Державного архіву Черкаської області) / Т. А. Клименко // Архіви України. – 2015. – № 1 (295). – С. 42–58.

На основі архівних матеріалів розглядаються питання, пов'язані з умовами життя і боротьби проти загарбників дітей і підлітків Черкаського краю в період Другої світової війни. Особлива увага приділяється проблемі участі неповнолітніх жителів регіону в радянських патріотичних рухах. Зроблено висновок про загальне погіршення умов їх життя.

415. **Лисиця Л. Г.** Функціонування спеціальних установ для постраждалих неповнолітніх громадян Черкащини в період відбудови (1943–1950 рр.) / Л. Г. Лисиця // Украдене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. – Черкаси, 2015. – С. 70–79.

У статті розглянуто проблему функціонування спеціальних установ для неповнолітніх мешканців Черкащини з особливим соціальним статусом. З'ясовано динаміку мережі та контингентів вказаних установ, основні риси повсякденного життя їх вихованців. Відповідний статистичний матеріал узагальнено в розлогії таблиці.

416. **Мельниченко В. М.** Передмова // Украдене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко,

В. М. Мельниченко (гол. редкол.). – Черкаси, 2015. – С. 3–5.

Автор зазначає, що книга – своєрідний літопис про долі наших неповнолітніх земляків, що загинули, чи підірвали своє здоров'я в час війни. Висловлюється впевненість, що запропоноване читачам видання, яке є одним із проектів обласної організації Національної спілки краєзнавців України, з вдячністю буде прийнято широкою громадськістю.

417. Олександр Євгенович Лисенко: доктор історичних наук, професор. До 60-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / уклад.: Г. М. Голиш, Т. В. Заболотна. – К. : Ін-т історії України, 2015. – 128 с. : портр.

Біобібліографічний покажчик подає довідкову інформацію про життя та науково-дослідницьку діяльність завідувача відділу історії України НАН України, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Олександра Євгеновича Лисенка. Видання підготовлено з нагоди 60-річчя відомого українського вченого сучасності.

418. Укравене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни : зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко (гол. редкол.). – Черкаси : Вертикаль, 2015. – 192 с.

У книзі, до якої увійшли наукові статті, документи державних і особистих архівів і, що дуже важливо – спогади людей, чие дитинство припало на війну, висвітлюються перипетії життя дітей і підлітків Черкаського краю за воєнної доби. Перед читачами постає цілісна картина повсякдення неповнолітніх жителів краю в екстремальних умовах жорстокого воєнного протистояння. Узагальнено матеріал про тяжкі наслідки війни для юних громадян, наведено приклади їх участі в патріотичних акціях. У структурі книги є іменний та географічний покажчик, а також розлогі анотації англійською та російською мовами. Видання розглядається як складова частина спільного проекту краєзнавців та вчених Черкащини, який присвячено повсякденному життю жителів краю в період Другої світової війни.

419. **Перехрест О. Г.** Медична реабілітація й соціальна підтримка інвалідів війни в Україні (1943–1945 рр.) / О. Г. Перехрест, І. В. Перехрест, О. О. Тітка // Травень 1945 року у науковому дискурсі національної свідомості та історичній пам'яті : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., 29 квітня 2015 р. – К., 2015. – С. 300–303.

Статтю присвячено аналізу здійснюваних в Україні заходів щодо медичної реабілітації та соціальної підтримки інвалідів війни, визначено позитивні результати та недоліки в цій справі. Авторами доведено, що відсутність можливостей для якісного й швидкого протезування, посттравматичний синдром, нервово-психічні розлади, не досить висока якість лікування ускладнювали процес соціальної реадптації інвалідів, тому певна їх частина маргіналізувалася і не змогла адаптуватися в повоєнному соціумі.

420. **Перехрест О. Г.** Демографічні втрати України в роки Другої світової війни / О. Г. Перехрест, О. Є. Лисенко // Архіви України. – № 3. – 2015. – С. 8–34.

Проаналізовано гуманітарні наслідки Другої світової війни, зокрема – малодосліджену проблему демографічних втрат України. Схарактеризовано воєнні, політичні, соціально-економічні чинники, що визначили демографічні трансформації, наводяться відповідні статистичні дані.

421. **Перехрест О. Г.** Налагодження ветеринарної протиепізоотичної роботи в тваринницькій галузі сільського господарства України в 1943–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Український селянин : зб. наук. ст. – Черкаси, 2005. – Вип. 15. – С. 88–89.

Автором аналізується важлива складова у справі відродження тваринницької галузі – налагодження ветеринарної протиепізоотичної роботи. Розглянуто заходи щодо відновлення мережі ветеринарних закладів та служб, ліквідації та профілактиці хвороб худоби, показано проблеми, труднощі та результати в цій справі.

422. **Перехрест О. Г.** Роль українського села в перемозі над нацистською Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. / О. Г. Перехрест // Перемога над нацизмом у Другій світовій війні : суспільна пам'ять, наукові інтерпретації, освітньо-виховні

технології : зб. наук. пр (за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 29 вересня 2015 р.). – К., 2015. – С. 12–13.

У повідомленні розкрито роль українського села, його економічного і людського потенціалу в перемозі над нацистською Німеччиною. Констатується, що сільське господарство України в роки німецько-радянської війни відповідно до наявних можливостей зробило вагомий внесок у вирішення продовольчої проблеми для потреб фронту і тилу.

423. Перехрест О. Г. Особливості політики нацистських окупантів в галузі освіти в українському селі в роки Другої світової війни / О. Г. Перехрест // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2015. – 2005. – Вип. 35 (368). – С. 88–106.

У статті в контексті реакційної політики нацистів в освітній сфері проаналізовано особливості її реалізації в українському селі на різних етапах окупації й у різних окупаційних зонах. Розглянуто діяльність освітянських структур в українських органах влади та ставлення до неї німецької окупаційної влади, показано особливості організації навчання сільських дітей у контрольованих радянськими партизанами і УПА краях і зонах тощо.

424. Спека І. С. Участь громадськості у запобіганні дитячій безпритульності та бездоглядності (середина 1940-х рр.) / І. С. Спека // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – Вип. 10. – С. 112–113.

У статті проаналізовано діяльність громадськості України в питаннях боротьби з дитячою безпритульністю та бездоглядністю в середині 1940-х рр. Окреслено форми такої допомоги знедоленим неповнолітнім.

425. Тітіка О. О. Місцева промисловість України в до- та післяокупаційний періоди німецько-радянської війни 1941–1945 рр. / О. О. Тітіка, Ю. В. Лісняк // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2014–2015. – Вип. 8–9. – С. 188–190.

У науковій розвідці розглядаються питання розвитку місцевої

промисловості, що у довоєнний період мала значну питому вагу в загальному балансі економіки України. Показано процес переорієнтації підприємств місцевпрому на випуск військової продукції, хід та результати евакуації велиб СРСР найважливіших підприємств галузі, роботу на евакуйованих підприємствах для потреб фронту.

426. Тітіка О. О. Джерела фінансування та матеріально-технічного забезпечення місцевої промисловості України (1943–1950 рр.) / О. О. Тітіка // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. – Черкаси, 2014–2015. – Вип. 10. – С. 194–196.

У дослідженні розглянуто джерела фінансування та матеріально-технічного забезпечення процесу відбудови й нарощування потенціалу місцевпрому України в 1943–1950 рр. З'ясовано, що хоча в роки четвертої п'ятирічки порівняно з воєнним періодом стан із фінансуванням і матеріально-технічним забезпеченням галузі поступово покращувався, однак і надалі залишався недостатнім для вирішення завдань розвитку галузі.

427. Тітіка О. О. Соціально-економічні та організаційні засади відновлювальних робіт у місцевій промисловості України в 1943–1950 рр. / О. О. Тітіка // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2015. – № 9 (342). – С. 132–139.

Стаття містить комплекс питань, що стосуються соціально-економічних та організаційних засад відбудовних робіт у місцевій промисловості України постокупаційного та післявоєнного періодів. Проаналізовано чинники, які зумовили необхідність відродження галузі, з'ясовано особливості, труднощі та проблеми процесу відбудови й подальшого розвитку місцевої промисловості в 1943–1950 рр.

428. Тітіка О. О. Роль місцевої промисловості в соціально-економічному відродженні села в 1943–1950 рр. / О. О. Тітіка // Український селянин : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – Вип. 15. – С. 92–95.

У науковій розвідці проаналізовано роль місцевої промисловості України у відродженні економіки й соціальної сфери села в 1946–1950 рр. Схарактеризовано внесок галузі в забезпечення

виробничої сфери сільського господарства та побутових потреб селян.

429. Тігіка О. О. Відбудова і функціонування місцевої промисловості України в 1943–1950 рр. : монографія / О. О. Тігіка. – Черкаси : «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2015. – 186 с.

У монографії на широкій джерельній базі, насамперед нових документальних масивів, більшість яких вперше введено до наукового обігу, проаналізовано процес відбудови та функціонування місцевої промисловості України в 1943–1950 рр. З'ясовано збитки, завдані місцевій промисловості війною та окупацією, соціально-економічні й організаційні засади відновлювальних робіт у галузі, їх хід та результати, охарактеризовано джерела фінансового, матеріально-технічного й кадрового забезпечення відроджуваних підприємств і нарощування потенціалу галузі. Вивчено особливості функціонування місцевої промисловості в умовах війни та в післявоєнні роки, напрями виробничої діяльності її підприємств із забезпечення потреб економіки й соціальної сфери республіки, життєзабезпечення населення, чинники, що зумовили не лише позитивні результати, а й негативно позначилися на процесі відбудови та роботи галузі. Проаналізовано трудову діяльність, умови праці та побуту працівників місцевпрому.

430. Тігіка О. О. Місцева промисловість України в 1943–1950 рр: відбудова, функціонування та роль у відродженні економіки і соціальної сфери республіки / О. О. Тігіка // Перемога над нацизмом у Другій світовій війні : суспільна пам'ять, наукові інтерпретації, освітньо-виховні технології : зб. наук. пр. за матеріалами I Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 29 верес. 2015 р.. – К, 2015. – С. 58–60.

У повідомленні розкрито процеси відбудови та функціонування в 1943–1950 рр. місцевої промисловості України. Визначено місце і роль цієї життєво важливої галузі в післявоєнному відродженні економіки і соціальної сфери республіки.

431. Тігіка О. О. Вирішення проблеми забезпечення відроджуваних підприємств місцевої промисловості України робітничими та інженерно-технічними кадрами (1943–1950 рр.) / О. О. Тігіка // Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки. – Черкаси, 2015. – Вип. 35 (368). – С. 106–115.

У статті проаналізовано стан і шляхи забезпечення підприємств місцевої промисловості України робітничими та інженерно-технічними кадрами в період післявоєнної відбудови. З'ясовано успіхи й прорахунки у вирішенні цієї кадрової проблеми.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Барильченко Ірина Миколаївна – аспірантка кафедри все-світньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Бутенко Раїса Карпівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Гаврилова Тетяна Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського мовознавства Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Гальченко Світлана Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Голиш Григорій Михайлович – кандидат історичних наук, доцент, директор наукової бібліотеки ім. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Гоцуляк Віктор Володимирович – доктор історичних наук, професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Заїка Валентина Миколаївна – аспірантка кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Звіркоський Ігор Володимирович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Івангородський Василь Павлович – старший викладач кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Іржавська Анжела Петрівна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Кіреєва Вікторія Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Клименко Тетяна Анатоліївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, директор Державного архіву Черкаської області.

Кукурудза Іван Іванович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Лисенко Олександр Євгенович – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України.

Лисиця (Голиш) Лариса Григорівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Мойсієнко Василь Миколайович – кандидат історичних наук, професор кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Морозов Анатолій Георгійович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Непийвода Фаня Адамівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського мовознавства Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Овчаренко Анжеліка Олександрівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та державного управління Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Овчаренко Олександр Ілліч – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Перехрест Олександр Григорович – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Поліщук Володимир Трохимович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Спека Ірина Сергіївна – аспірантка кафедри архіології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Сухушина Олена Вікторівна – кандидат історичних наук, доцент археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Тарасенков Анатолій Васильович (1924–1988) – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Терещенко Тетяна Вадимівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Тігіка Олена Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Тищенко Лариса Володимирівна (1956–2010) – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Тканко Олександр Васильович (1916–2006) – кандидат історичних наук, доцент (ректор Черкаського державного педагогічного інституту в 1953 – 1979 рр.)

Тур Микола Григорович – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (нині професор Київського університету ім. Б. Грінченка).

Урсалова Світлана Арсентіївна (1946–2001) – старший викладач кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Предметний покажчик

- аграрний сектор** 99, 111, 112
антинацистський рух Опору 3, 18, 24, 25, 29, 37, 42, 43, 66, 103, 119
Велика Вітчизняна війна 4, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 35, 42, 43, 47, 49, 51, 53, 54, 56, 58, 60, 61, 63, 65, 66, 69, 77, 86, 88, 91, 93, 97, 100, 105, 108, 110, 115, 123, 125, 137
вермахт 47, 77
відбудовні процеси 31, 113
воєнний 12, 36
воєнно-історичні дослідження 6, 7
генофонд 33, 34, 39, 44, 114, 129
геноцид 10, 17, 18, 20, 21, 23, 26, 33, 34, 37
демографічні наслідки війни 27, 42, 129, 137
депортація 18, 26, 27
дитячі будинки 87, 117
діти і підлітки 22, 24, 25, 33, 34, 42, 55, 115, 134
Друга світова війна 3, 4, 6, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 58, 59, 60, 61, 62, 67, 71, 75, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 118, 119, 129, 135, 136, 137, 138
евакуація 30, 31, 60, 66
етноцид 70, 87, 104
збройні формування ОУН 29, 36
інваліди 28, 133
карткова система 80, 93, 97, 128
концентраційні табори 21, 26
місцева промисловість 78, 85, 86, 101, 102, 115, 122
мобілізація 46, 66, 116
нацизм 3, 4, 11, 12, 20, 23, 25, 26, 28, 29, 33, 34, 37, 39, 42, 50, 51, 54, 59, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 94, 100, 104, 105, 109, 110, 112, 115, 119, 124, 125, 126, 128, 129
неповнолітні жителі 70, 71, 94, 103, 104, 116, 117, 122, 123, 128, 134, 135
німецько-радянська війна 6, 7, 20, 22, 23, 24, 33, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 56, 64, 65, 76, 85, 94, 104, 120, 128
«новий порядок» 10, 34, 37, 43, 50, 124
окупація 20, 21, 22, 25, 29, 34, 51, 58, 64, 67, 71, 73, 74, 81, 84, 87, 88, 94, 95, 102, 107, 111, 112, 113, 115, 122, 123, 124, 125, 126, 129, 140
Організація українських націоналістів 29, 36, 39, 45, 48, 59, 62, 73, 74, 81
остарбайтери 27, 38, 74, 83, 101, 115, 118
партизани 9, 14, 40, 64
«переміщені особи» 61, 62
перемога 12, 13, 39, 49, 50, 54, 58, 59, 74, 116
повсякденне життя 63, 96, 120, 128, 136
полон 11, 12, 38, 91

профспілки 28, 29
Рейх (Райх) 40, 43, 56, 77,
100, 104, 105, 112
Рейхскомісаріат «Україна» 43,
87
репресії 27, 75
Римо-католицька церква 38,
48
селянство 64, 66, 67, 77, 108,
109, 110, 113, 121
соціально-побутова сфера села
111, 121, 126, 127, 139
спеціальні дитячі установи
55, 57, 71, 80, 98, 104, 105, 118,
133, 134, 135
терор 26, 27, 28, 37, 39, 45, 70,
88, 107
тероризм 27, 28, 33, 39
трудова колонія 95, 116
трудова-виховна колонія 95,
116
Українська повстанська армія
29, 36, 45, 48, 58, 59, 62, 81, 87,
138
українське питання 91, 92
українське село 24, 64, 65, 72,
76, 77, 79, 85, 92, 96, 111, 112,
120, 125, 131, 137, 138
фашизм 13, 18, 21, 29, 39, 59, 74,
93, 130
фізичний терор 22, 106, 107,
109, 115, 118, 119, 123, 124,
129, 130
Червона армія 77, 111, 126

Географічний покажчик

Бабин Яр, ур. 58
Беспальче, с. 129
Болгарія, кр. 23
Донбас, рег. 93
Західна Україна, рег. 44, 75
Золотоніський р-н 16, 18, 19,
98, 123, 128
Золотоноша, м. 17, 20, 129
Кам'янщина 108, 130
Київ, м. 37
Крим 46
Лівобережна Україна 31
Наддніпряньська Україна 33,
43, 54, 56, 57
Німеччина, кр. 39, 43, 64, 77,
81, 88, 94, 104, 108, 137
Північно-Східна Україна 117
Польща, кр. 22
Росія, кр. 10
Деньги, с. 134
Кропивна, с. 129
Чапаєвка, с. 94
Середнє Подніпров'я 18
Смілянщина 10
Україна 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33,
34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
6, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 75, 736, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
111, 112, 1113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 120, 121, 122,
123, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134,
135, 136, 137, 138, 139, 140.
УРСР, кр. 60, 71, 78, 88, 95, 98,
131, 132, 133
СРСР, кр. 25, 30, 32, 36, 60, 64,
94, 108, 09
Сумщина 116
Східна Україна 33, 43, 54, 56,
57, 128
Центральна Україна 25, 40, 41,
52, 53, 67, 68, 82, 101, 102, 103,
115, 123, 124, 126, 127, 128
Черкаси, м. 41, 129
Черкаська обл. 23, 108
Черкащина 22, 34, 42, 49, 54, 57,
58, 69, 71, 99, 101, 119, 124, 130,
134, 135
Чехословаччина, кр. 22
Югославія, кр. 22, 108

Іменний покажчик

Барильченко І. М. 23
Бутенко Р. К. 9, 24, 101
Бушин М. І. 24
Гаврилова Т. О. 9
Гальченко С. І. 10, 41, 53, 54, 69,
70, 79, 86, 93, 94, 98, 102, 103,
115, 122, 128
Голиш Г. М. 10, 16, 17, 18, 19, 20,
22, 24, 25, 33, 34, 42, 43, 55, 56,
57, 70, 80, 87, 94, 95, 98, 103,
104, 105, 116, 123, 128, 129, 133,
134
Гоцуляк В. В. 10, 25, 105
Заїка В. М. 25
Звірковський І. В. 10, 26, 58, 87,
106
Івангородський В. П. 11
Іржавська А. П. 17, 18, 20, 21,
22, 23, 26, 43, 81, 87, 88, 95, 106,
107, 118, 119, 124, 129, 130
Кіреєва В. О. 108
Клименко Т. А. 58, 71, 96, 99,
108, 119, 134, 135
Кукурудза І. І. 11, 26
Лисенко О. Є. 26, 27, 28, 29, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 46, 47,
48, 49, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 72,
73, 74, 75, 76, 81, 82, 83, 84, 88,
89, 90, 91, 92, 120, 136
Лисиця Л. Г. 54, 57, 71, 80, 87, 95,
98, 105, 117, 118, 135
Масненко В. В. 63
Мельниченко В. М. 11, 18, 21,
22, 29, 49, 50, 63, 72, 96, 99, 108,
120, 124, 125, 130, 131, 135

Мойсієнко В. М. 11
Морозов А. Г. 10, 30, 63
Непийвода Ф. 12
Овчаренко А. О. 10
Овчаренко О. І. 13, 30, 51, 64,
108
Перехрест О. Г. 13, 30, 31, 39, 40,
50, 51, 64, 65, 66, 76, 77, 84, 85,
93, 96, 97, 99, 100, 109, 110, 111,
112, 113, 114, 120, 121, 125, 126,
131, 137, 138
Поліщук В. Т. 14
Присяжнюк Ю. П. 67
Спека І. С. 131, 138
Сухушина О. В. 32
Тарасенков А. В. 14, 16
Терещенко Т. В. 23, 32, 40, 41,
52, 67, 68, 79, 85, 114, 121, 122,
127, 132
Тищенко Л. В. 32
Тітка О. О. 78, 79, 85, 86, 101,
114, 132, 138, 139, 140, 141
Тканко О. В. 14
Тур М. Г. 15
Урсалова С. А. 15
Чабан А. Ю. 15
Шамрай М. Г. 16
Шамрай О. Г. 22
Шамара С. О. 69
Береза Г. П. 70
Бойдуник О. 35
Брандис А. Я. 35
Гайвас Я. 45

Головатий Ф. П. 45
Городиниць І. С. 130
Грабець О. 45
Громадський, чернече
ім'я Олексій 45
Жуков Г. К. 61
Зеленін А. Т. 129
Корольов О. Г. 123
Коротков Ф. І. 89
Людний Ф. П. 72
Обухов В. Т. 17
Пилипенко Ф. М. 70
Плав'юк М. 27
Степанов О. 123
Черняхівський І. Д. 70
Шухевич Р. 82

Список умовних скорочень

автореф. – автореферат
авт.-упоряд. – автори-упорядники
відп. ред. – відповідальний редактор
вид. від. – видавничий відділ
вип. – випуск
вісн. – вісник
всеукр. – всеукраїнська
всеросс. – всеросійська
гол. – голова
груд. – грудень
Д. – Дніпропетровськ
дис. – дисертація
док. – документи
докт. – доктор
жовт. – жовтень
зб. – збірник
ім. – імені
істор. – історичні
К. – Київ
канд. – кандидат
квіт. – квітень
конф. – конференція
культ. – культурного
Л. – Львів
лют. – лютий
метод. – методичний
навч. – навчальний
наук. – науковий
наук. ред. – науковий редактор
нац. – національний
О. – Одеса
передм. – передмова
підруч. – підручник
покажч. – покажчик

посіб. – посібник
портр. – портрет
пр. – праць
присвяч. – присвячений
ред. – редактор
редкол. – редакційна колегія (редколегія)
рвв – редакційно-видавничий відділ
рец. – рецензія
р. (рр.) – рік (роки)
ст. – стаття
ст. – століття
с. – сторінка
Т. – Тернопіль
т. – том
трав. – травень
ун-т. – університет
упоряд. – упорядник
Х. – Харків
черв. – червень

АННОТАЦИЯ

Военно-исторические исследования преподавателей Черкасского национального университета имени Богдана Хмельницкого (1995 – 2015 гг.). : аннотир. библиогр. указ. / сост.: В. А. Киреева, Л. Г. Лисица. – Черкассы : ЧНУ имени Богдана Хмельницкого, 2015. – 156 с. : фото

Настоящий аннотированный указатель является справочным изданием и предоставляет информацию о научно-исследовательской деятельности преподавателей университета в период 1995 – 2015 гг. в области военно-исторических исследований. Тематика издания органически связана с традиционной серией «Библиография ученых ЧНУ», которая уже на протяжении более 10 лет ведется работниками научной библиотеки им. М. Максимовича.

Особенностью предложенного издания является то, что этот указатель составлен как аннотированный, а это усиливает его информативность. Аннотированный указатель содержит почти 300 позиций библиографических описаний. По видовому признаку – это монографии, сборники, статьи, справочные издания, публикации в СМИ, тезисы и материалы конференций. Указатель имеет следующую структуру: предисловие, слово от составителя, собственно библиографический контент, сведения об авторах публикаций, именной, географический и предметный указатели, список условных сокращений.

Библиографический контент, в целях удобства пользования, составлен в хронологическом порядке. Все аннотации расположены по годам, в течение одного года – в алфавитном порядке. В свою очередь указатель включает библиографическое описание книги, сборника, составной части документа и т. п. Применен как монографический так и аналитический типы библиографических описаний. Указанные описания и сокращение слов выполнено согласно Национальным стандартам Украины : ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 «Библиографическая запись. Библиографическая запись. Общие требования и правила составления. Система

стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу», ДТСУ 3582-97 «Информация и документация. Сокращение слов в украинском языке в библиографической описи. Общие требования и правила».

Обращаем внимание читателей на то, что для удобства пользования указателем применены определенные стандарты подачи аннотаций в зависимости от характера труда ученых. Так, монографии, сборники, авторефераты защищенных диссертаций и разделы академических изданий, учитывая их значимость и объемы, сопровождаются более обширными аннотациями (4 – 7 предложений) и выделены полужирным шрифтом; статьи представлены аннотациями, состоящие из 2 – 3 предложений, а публикации в справочных изданиях и СМИ – одним распространенным предложением. Они представлены на языке оригинала источника, и в случае необходимости – с параллельным переводом на украинский.

Издание рассчитано на научных работников, преподавателей, библиотечных работников, студентов, а также всех, кто интересуется военно-исторической проблематикой.

Annotation

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University Military History Studio (1995 – 2015): annotated reference / developer: V. A. Kirieieva, L. G. Lysytsya. – Cherkassy : Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University, 2015. – 156 p. : photos

The annotated reference is a reference book and provides information about the research activities of university educators in the period of 1995 – 2015 in the field of military-historical research. Area of publication organically linked with the traditional series of «Bibliography of scientists ChNU», which for over 10 years, is carried out by employees of the Scientific Library n.a. M. Maksimovich.

The peculiarity of the proposed publication is that this reference constituted as annotated, which increases its informative value. Annotated reference contains nearly 300 items of bibliographic descriptions. Under specific character are monographs, collections, articles, reference books, media, abstracts and conference proceedings. The reference has the following structure: introduction, the word of the author, actually bibliographic content, information about the authors of publications, author, geographical and subject indexes, the list of abbreviations.

The bibliographic content, in order to ease of use, drawn up in chronological order. All annotations are arranged by year, for one year – in alphabetical order. In turn, the reference includes the bibliographic description of the book, a collection, an integral part of the document, and so on. Applying a monographic and analytical types of bibliographic descriptions. The descriptions and abbreviations is performed according to the National standards of Ukraine: DSTU GOST 7.1 : 2006 «Bibliographic record. Bibliographic list. General requirements and drafting rules. System of standards on information, librarianship and publishing», DTSU 3582-97 «Information and documentation. Abbreviations in the Ukrainian language in the bibliographic LIST. General requirements and rules».

We direct reader's attention to the fact that for the convenience of the reference use applied certain standards submitting abstracts depending on the nature of work of scientists. So, monographs, collections, theses defended and abstracts of academic publications, given their importance and volume, accompanied by more extensive abstracts (4 – 7 sentences) and put in bold; articles are presented by abstracts, consisting of 2 – 3 sentences, and publication in the reference books and the media – one expanded sentence.

They are presented in the original language of the source, and if necessary – with translation into Ukrainian.

The publication is designed for scientists, teachers, librarians, students, and anyone interested in military history issues.

ЗМІСТ

<i>О. Є. Лисенко</i> Передмова.....	3
Слово від укладачів.....	6
Бібліографічний контент.....	9
Відомості про авторів публікацій.....	142
Предметний покажчик.....	145
Географічний покажчик.....	147
Іменний покажчик.....	148
Список умовних скорочень.....	150
Анотація.....	152
Annotation.....	154

Інформаційне видання

**Воєнно-історичні студії викладачів
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького (1995–2015 рр.).**
Анотований бібліографічний покажчик

Укладачі:

канд. іст. наук, доцент, вчений секретар наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича *В. О. Кіреєва*
канд. іст. наук, доцент, вчений секретар наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича *Л. Г. Лисиця*

Відповідальний за випуск:

канд. іст. наук., доцент, директор наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича *Г. М. Голиш*

Коректор

Н. І. Блажко

Коректор-бібліограф

Н. В. Демченко

Дизайн обкладинки

О. О. Шанько

Комп'ютерна верстка

О. Ю. Нецвітна

Комп'ютерний набір

В. О. Кіреєва

Л. Г. Лисиця